

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL STUDIES

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΕΘΝΕΣ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: «ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

«Οι αποφάσεις των Διεθνών Δικαστηρίων της τελευταίας
δεκαετίας σε θέματα των οριοθετήσεων των θαλασσίων ζωνών και η
εφαρμογή τους στην Ελλάδα»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Αλεξάνδρα Καρίεβα

(Oleksandra Karieva)

Αθήνα, 2019

Δήλωση περί μη λογοκλοπής

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα τη χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Ακόμα δηλώνω ότι η εργασία αυτή προετοιμάστηκε από μένα προσωπικά και αποκλειστικά και ειδικά για τη συγκεκριμένη διπλωματική εργασία και ότι θα αναλάβω πλήρως τις συνέπειες εάν αποδεχτεί ότι εργασία αυτή δεν μου ανήκει.

Αλεξάνδρα Καρίεβα

Τριμελής Επιτροπή

Άγγελος (Ευάγγελος) Συρίγος, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου
(Επιβλέπων)

Μαρία-Ντανιέλλα Μαρούδα, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Ευάγγελος Ραυτόπουλος, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Karieva Oleksandra, 2019

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς το συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει την αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Κυριότερες Συντομογραφίες

ΑΟΖ: Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη

ΔΔΧ: Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης

ΔΔΔΘ: Διεθνές Δικαστήριο Δικαίου της Θάλασσας

ΔΔΔ: Διεθνές Διαιτητικό Δικαστήριο

ΔΔΔΔ: Διαρκές Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης

ΗΕ: Ηνωμένα Έθνη

ΚατΔΔ: Καταστατικό του Διεθνούς Δικαστηρίου

ν.μ.: Ναυτικό Μίλι = 1852 μέτρα

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Σύμβαση ΔΘ: Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας

βλ.: βλέπε

παρ. : παράγραφος

Ευχαριστίες

Για την πορεία και την εξέλιξη της παρούσας διπλωματικής εργασίας θα ήθελα πρωτίστως να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου, Άγγελο Συρίγο, ο οποίος, πέρα από τις καίριες παρατηρήσεις και συμβουλές του, συνέβαλε στη γενικότερη ακαδημαϊκή μου εξέλιξη. Ακολουθώ, δεν θα μπορούσα να παραλείψω από τις ευχαριστίες μου την καθηγήτρια Μαρία-Ντανιέλλα Μαρούδα, η οποία μέσα από τη διδασκαλία της μου μετέδωσε τις αναγκαίες γνώσεις για την περεταίρω ενασχόληση μου στον τομέα του Διεθνούς Δικαίου.

Συμπαραστάτες σε όλη αυτήν την προσπάθεια ήταν οι γονείς μου, τους οποίους και ευχαριστώ που δημιούργησαν τις κατάλληλες συνθήκες για να μπορέσω να αφοσιωθώ στις σπουδές μου.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους φίλους μου. Τον Ευθύμιο Παπασταυρίδη για τις εκτενείς συζητήσεις πάνω στο Δίκαιο της Θάλασσας και τις συμβουλές του. Και επιπλέον, τον Ανδρέα και την Ερμιόνη –Μαρία, χάρη στους οποίους τα ακαδημαϊκά μου χρόνια πέρασαν πιο ευχάριστα.

Περιεχόμενα

Δήλωση περί μη λογοκλοπής.....	2
Κυριότερες Συντομογραφίες.....	4
Ευχαριστίες	5
Νομολογία	9
Περίληψη	11
Abstract.....	13
Εισαγωγή	15
Μέρος Α. Δίκαιο οριοθετήσεων των θαλασσιών ζωνών υπό το φως της νομολογίας των Διεθνών Δικαστηρίων πριν και μετά το 2009.....	19
Κεφάλαιο 1. Δίκαιο των οριοθετήσεων με βάση το συμβατικό δίκαιο	19
1.1 Διαφορά μεταξύ της θέσπισης και της οριοθέτησης μίας ζώνης δικαιοδοσίας 19	
1.2 Οι γραμμές βάσεις	20
1.2.1 Η κανονική γραμμή βάσης	20
1.2.2 Οι ευθείες γραμμές βάσης	20
1.3 Νησιωτικοί σχηματισμοί με ζώνες δικαιοδοσίας: νησιά, βράχοι, σκόπελοι.....	22
1.4 Οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης	23
1.5 Οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ	24
Κεφάλαιο 2: Νομολογία των Διεθνών Δικαστηρίων έως το 2009. Από την αρχή της ίσης απόστασης στις αρχές ευθυδικίας και η επιστροφή στην <i>prima facie</i> ευθύδικη λύση της προσωρινής μέσης γραμμής.....	26

2.1 Υπόθεση <i>North Sea Continental Shelf Case (1969)</i> και μεταγενέστερη νομολογία.....	26
2.2 Υπόθεση <i>Jan Mayen (Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen, 1993)</i> : επιστροφή στη μέση γραμμή.....	28
3.1 Maritime Delimitation in the Black Sea, (<i>Romania v. Ukraine</i>), ICJ, 2009	33
3.2 Delimitation of the maritime boundary in the Bay of Bengal (<i>Bangladesh/Myanmar</i>), ITLOS, 2012	35
3.3 Territorial and Maritime Dispute, (<i>Nicaragua v. Colombia</i>), ICJ, 2012	39
3.4 Bay of Bengal Maritime Boundary Arbitration between Bangladesh and India, PCA, 2014	42
3.5 Maritime Dispute (<i>Peru v. Chile</i>), ICJ, 2014	45
3.6 Arbitration between the Republic of Croatia and the Republic of Slovenia, PCA, 2017.....	46
3.7 Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Ghana and Côte d'Ivoire in the Atlantic Ocean, ITLOS, 2017	49
3.8 Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean, (<i>Costa Rica v. Nicaragua</i>), ICJ, 2018	51
3.9 Καταληκτικές παρατηρήσεις και συμπεράσματα	54
Μέρος Β: Η εφαρμογή των ανωτέρω αποφάσεων στην πιθανή οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών της Ελλάδας με τις γειτονικές χώρες.....	59
1.1 Οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών με την Τουρκία	62
1.2 Οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών με την Αλβανία.....	65
1.3 Οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών με τη Λιβύη	68
1.4 Οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών με την Κύπρο και το ζήτημα του Καστελλορίζου	68
1.5 Οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών με την Ιταλία	70
1.6 Οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών με την Αίγυπτο	72

Κεφάλαιο 2: Η εφαρμογή της ανωτέρω νομολογίας στην οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης	73
2.1 Εφαρμοστέο δίκαιο	73
2.2 Οι νησιωτικοί σχηματισμοί κατά την οριοθέτηση των χωρικών υδάτων	75
Κεφάλαιο 3: Η εφαρμογή της παραπάνω νομολογίας στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ.....	78
3.1 Εφαρμοστέο δίκαιο	78
3.2 Μέθοδος οριοθέτησης	78
3.3 Σχετικές ακτές.....	79
3.4 Σημεία βάσης	81
3.6 Σχετικές περιστάσεις	88
3.6.1 Προηγούμενη πρακτική των κρατών	88
3.6.2 Συμφωνίες με τρίτα κράτη στην περιοχή	89
3.6.3 Δικαιώματα των νησιωτικών σχηματισμών σε υφαλοκρηπίδα/ΑΟΖ και “cut-off effect”	91
3.6.4 Γεωλογικές και γεωμορφολογικές περιστάσεις.....	100
3.6.5 Ημίκλειστος χαρακτήρας της θαλάσσιας περιοχής	101
3.6.6 Δυσαναλογία των ακτών	101
Κεφάλαιο 4 : Καταληκτικές παρατηρήσεις και συμπεράσματα.....	102
Πηγές- Βιβλιογραφία.....	111

Νομολογία

Αποφάσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης

1. *Fisheries Case (United Kingdom v. Norway) Judgment of 18/12/1951*, 116 ILR 18, no. 36
2. *North Sea Continental Shelf Case (The Netherlands/Denmark-FR Germany) (1969)*, ICJ, Rep. 1969
3. *Fisheries Jurisdiction (Federal Republic of Germany v. Iceland) (2/2/1973)*, ICJ
4. *Fisheries Jurisdiction (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland v. Iceland) (25/7/1974)*
5. *Aegean Sea Continental Shelf Case (Greece v. Turkey) (19/12/1978)*, ICJ
6. *Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya)*, Judgment, ICJ Rep. 1982
7. *Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (USA-Canada)*, ICJ Rep. 1984
8. *Libya-Malta Continental Shelf Case*, ICJ Rep. 1985
9. *Land, Island and Maritime Frontier Dispute (El Salvador/Honduras: Nicaragua intervening) (11/9/1992)*
10. *Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway)*, ICJ Rep. 1993
11. *Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain) (2001)*, Merits, Judgment
12. *Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Cameroon v. Nigeria: Equatorial Guinea intervening) (Merits)*, ICJ Rep. 2002
13. *Case concerning Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras) (2007)*, ICJ
14. *Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine)* ICJ
15. *Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v Colombia)* (ICJ) 2012

16. *Maritime Dispute (Peru v. Chile)* (ICJ) 2014

17. *Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua) and Land Boundary in the Northern Part of Isla Portillos (Costa Rica v. Nicaragua), Judgment*, (ICJ), 2018

Αποφάσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου για το Δίκαιο της Θάλασσας

1. *Dispute Concerning Maritime Delimitation between Bangladesh and Myanmar* (ITLOS), 2012

2. *Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Ghana and Côte d'Ivoire in the Atlantic Ocean* (ITLOS), 2017

Αποφάσεις Διεθνών Διαιτητικών Δικαστηρίων

1. *Anglo-French Continental Shelf Arbitration*, (United Kingdom v. France) (1977), 54 ILR 6

2. *Report and Recommendations to the Governments of Iceland and Norway of the Conciliation Commission on the Continental Shelf Area between Iceland and Jan Mayen* (1981), 62 ILR 108

3. *Delimitation of the Maritime Boundary between Guinea and Guinea-Bissau* (1985), 77, ILR 635

4. *Maritime Delimitation between Guinea-Bissau and Senegal (Guinea-Bissau v. Senegal)*, (1991), 83 ILR 18

5. *Case concerning the Delimitation of Maritime Areas between Canada and the French Republic- St. Pierre et Miquelon Arbitration (France-Canada)* (1992), 31 ILM 1145

7. *Yemen-Eritrea Arbitration (Phase II, Maritime Delimitation)* (1999)

8. *Bay of Bengal Maritime Boundary Arbitration between Bangladesh and India* (PCA), 2014

9. *The South China Sea Arbitration (The Republic of Philippines v. The People's Republic of China)* PCA, 2017

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία εξετάζει τη νομολογία των Διεθνών Δικαστηρίων της τελευταίας δεκαετίας (2009 -2019) στο θέμα των οριοθετήσεων των θαλασσίων ζωνών και την εφαρμογή της στην πιθανή μελλοντική οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών της Ελλάδας με τις γειτονικές της χώρες. Συγκεκριμένα, αναλύονται με χρονολογική σειρά οι εξής αποφάσεις: *Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine)*, (ICJ),2009, *Territorial and Maritime Dispute(Nicaragua v. Colombia)*(ICJ)2012, *Dispute Concerning Maritime Delimitation between Bangladesh and Myanmar (ITLOS)* 2012, *Bay of Bengal Maritime Boundary Arbitration between Bangladesh and India (PCA)* 2014, *Maritime Dispute (Peru v. Chile)* (ICJ) 2014, *Arbitration between the government of the Republic of Croatia and the Government of the Republic of Slovenia (PCA)* 2017, *Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Ghana and Côte d'Ivoire in the Atlantic Ocean (ITLOS)* 2017, *Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (ICJ)*,2018.

Ως αφετηρία επιλέχθηκε η απόφαση *Maritime Delimitation in the Black Sea*, καθώς σε αυτήν αποκρυσταλλώθηκαν τα τρία στάδια της οριοθέτησης, τα οποία έκτοτε εφαρμόζονται από τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα. Επιπρόσθετα, στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας θεωρήθηκε σκόπιμο να εξεταστεί και η απόφαση *The South China Sea Arbitration (The Republic of Philippines v. The People's Republic of China)*(PCA),2017 και ειδικότερα το τμήμα της, στο οποίο ερμηνεύεται το άρθρο 121 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982, παρόλο που η συγκεκριμένη υπόθεση δεν αφορά σε οριοθέτηση. Στην Ελλάδα, η οποία είναι μία χώρα με πληθώρα νησιών, η συγκεκριμένη απόφαση παρέχει πολλές χρήσιμες πληροφορίες, οι οποίες δύνανται να αξιοποιηθούν μελλοντικά.

Για την πραγματοποίηση του στόχου της εργασίας κρίθηκε απαραίτητο πρώτα απ' όλα να αναφερθεί συνοπτικά το συμβατικό δίκαιο που διέπει τις οριοθετήσεις αλλά και τα σημαντικότερα σημεία της εξέλιξης της νομολογίας πριν το 2009. Στη συνέχεια ακολουθεί η ανάλυση της νομολογίας από το 2009 και έπειτα. Ύστερα, αφού παρουσιαστούν οι υφιστάμενες εκκρεμότητες στο θέμα της οριοθέτησης μεταξύ της Ελλάδας και των γειτονικών κρατών, εξετάζεται η εφαρμογή των σχετικών με την ελληνική περίπτωση σημείων των αποφάσεων.

Το συμπέρασμα το οποίο προκύπτει είναι πως παρόλο που οι θέσεις που έχουν λάβει τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα είναι ως επί το πλείστον υπέρ των ελληνικών συμφερόντων, υπάρχουν κάποια σημεία στις αποφάσεις τα οποία χρήζουν προσοχής και πρέπει να ληφθούν υπόψη σε περίπτωση μελλοντικής οριοθέτησης είτε με συμφωνία είτε μέσω της δικαστικής οδού. Επιπρόσθετα, οι γεωγραφικές συνθήκες των αποφάσεων που εξετάστηκαν δεν ταυτίζονται απόλυτα με τη γεωγραφική

πραγματικότητα της Ελλάδας, η οποία χαρακτηρίζεται από πληθώρα νησιών, τα οποία σχηματίζουν ένα ενιαίο σύνολο που λειτουργεί ως προέκταση της ηπειρωτικής Ελλάδας. Κατά συνέπεια, είναι δύσκολο να μιλήσουμε για απολύτως ακριβή σύγκριση, μιας και δεν υπάρχουν πάντοτε πανομοιότυπα δεδομένα. Τέλος, καθώς η συγκεκριμένη εργασία περιορίζεται στην εξέταση της ουσίας των αποφάσεων, υπάρχει μεγάλο περιθώριο για μία μελλοντική εξέταση των άλλων, εξίσου κρίσιμων, σημείων της διαδικασίας της οριοθέτησης, όπως ζητήματα των προκαταρκτικών ενστάσεων, της εδαφικής κυριαρχίας ή ακόμα και διεθνούς ευθύνης των κρατών, τα οποία επίσης πρόέκυψαν στις αποφάσεις που εξετάστηκαν.

Λέξεις-κλειδιά: δίκαιο της θάλασσας, οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών, οριοθέτηση αιγιαλίτιδας ζώνης, οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας, οριοθέτηση ΑΟΖ, Αιγαίο, Μεσόγειος

Abstract

The jurisprudence of international courts of the last decade as regards the delimitation of maritime zones and its application in the eventual future delimitation of Greece's maritime boundaries with her neighboring countries will be examined in this thesis. More precisely, the following decisions and awards will be analyzed by chronological order: *Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine)*, (ICJ), 2009, *Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia)* (ICJ) 2012, *Dispute Concerning Maritime Delimitation between Bangladesh and Myanmar (ITLOS)* 2012, *Bay of Bengal Maritime Boundary Arbitration between Bangladesh and India (PCA)* 2014, *Maritime Dispute (Peru v. Chile) (ICJ)* 2014, *Arbitration between the government of the Republic of Croatia and the Government of the Republic of Slovenia (PCA)* 2017, *Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Ghana and Côte d'Ivoire in the Atlantic Ocean (ITLOS)* 2017, *Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (ICJ)*, 2018.

The Maritime Delimitation in the Black Sea case has been opted as the starting point since the three-stage methodology, which has been applied by international courts in the delimitation processes since then, has crystallized in this decision. In addition, it was advisable that the *South China Sea Arbitration (2017)* be examined in the framework of the present thesis and more specifically the part in which the clause 121 of UNCLOS is interpreted. Despite the fact that the specific award does not concern the delimitation issue, in a country with a plethora of islands like Greece, the specific award provides us with a lot of useful information of which she can make use in the future.

However, it was necessary that first of all the conventional law be mentioned briefly, which governs the delimitation process, as well as the most important points of the jurisprudence prior to 2009, so that the purpose of the present thesis will be achieved. Afterwards, the analysis of the jurisprudence following on 2009 will be examined. Later on, after the existing pending matters of the delimitation issues between Greece and her neighbors will have been put forward, the application of the points of the decisions relating to the Greek case follows.

The conclusion that inevitably is drawn is that although the decisions that have been made by the international courts are mostly in favor of the Greek interests, there are some aspects in these decisions that require our attention and have to be taken into consideration in case of a future delimitation. In addition, the cases that have been examined in this thesis do not absolutely identify with Greece's geographical reality, since she possess a plethora of islands, forming a single entity and functioning as an extension of the continental Greece. Consequently, it is difficult to talk about an absolute and objective comparison since there is no precedent of a completely similar case. Finally, since the present thesis is limited to the examination of the merits of the

procedure, there is a great possibility of the other crucial aspects of delimitation procedure being examined in the future, such as preliminary objections, territorial sovereignty or even the issue of states' international responsibility, which have also been examined in those decisions.

Keywords: law of the sea, delimitation of maritime zones, delimitation of territorial waters, delimitation of continental shelf, delimitation of EEZ, Aegean, Mediterranean

Εισαγωγή

Προϋπόθεση της απόλαυσης των δικαιωμάτων που εξασφαλίζει στα κράτη το Δίκαιο της Θάλασσας στις περιπτώσεις στις οποίες η γεωγραφική πραγματικότητα δεν επιτρέπει την επέκταση των θαλασσίων ζωνών τους στο μέγιστο δυνατό όριο που θεσπίζει το Διεθνές Δίκαιο είναι η οριοθέτηση. Η οριοθέτηση μεταξύ των κρατών επιτυγχάνεται είτε μέσω της σύναψης συμφωνιών, όπως ορίζεται και στα άρθρα της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982 (εφεξής: Σύμβαση ΔΘ), είτε μέσω της δικαστικής οδού. Πολλές φορές, βέβαια, η οριοθέτηση αποδεικνύεται μία σύνθετη και περίπλοκη διαδικασία. Η πολυπλοκότητα αυτή έγκειται στον αριθμό των αποφάσεων των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων που αφορούν στο θέμα της οριοθέτησης.¹ Από το 2009 έως και σήμερα, 2019, το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (εφεξής: Διεθνές Δικαστήριο ή ΔΔΧ) αλλά και τα υπόλοιπα αρμόδια διεθνή δικαιοδοτικά όργανα έχουν συνολικά εκδικάσει 8 αποφάσεις οι οποίες, μεταξύ άλλων, είχαν να κάνουν με την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών : *Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine) (ICJ), 2009*², *Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia)(ICJ), 2012*,³ *Dispute Concerning Maritime Delimitation between Bangladesh and Myanmar (ITLOS), 2012*⁴, *Bay of Bengal Maritime Boundary Arbitration between Bangladesh and India (PCA) 2014*⁵, *Maritime Dispute (Peru v. Chile) (ICJ), 2014*⁶, *Arbitration between the government of the Republic of Croatia and the Government of the Republic of Slovenia (PCA), 2017*, *Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Ghana and Côte*

¹ Elferink, A., Henriksen, T., Busch, S. (2018). The Judiciary and the Law of Maritime Delimitation. Setting the Stage. Στο Busch, S. (ed.), Henriksen, T. (ed) & Elferink, A. (ed.) (2018). *Maritime boundary delimitation: the case law: is it consistent and predictable?* (σ. 1-32) Cambridge: Cambridge University Press, σελ. 3, 19-21

² *Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine) (Judgment) (2009) ICJ Rep 61*, (εφεξής: *Romania/Ukraine*).

³ *Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia), Judgment, I.C.J. Reports 2012* (εφεξής: *Nicaragua/Colombia*).

⁴ *Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary Between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal (Bangladesh/Myanmar), International Tribunal for the Law of the Sea (ITLOS) Judgment of 14 March 2012, Case No. 16 (Judgment)*, (εφεξής: *Bangladesh/Myanmar*).

⁵ *Bay of Bengal Maritime Boundary (Bangladesh v. India), Award of the Arbitral Tribunal, 7 July 2014*, (εφεξής: *Bangladesh/India*).

⁶ *Maritime Dispute (Peru v. Chile), Judgment, I.C.J. Reports 2014*, (εφεξής: *Peru/Chile*).

*d'Ivoire in the Atlantic Ocean (ITLOS), 2017⁷, Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean and Land Boundary in the Northern Part of Isla Portillos (Costa Rica v. Nicaragua), 2018 (ICJ).*⁸

Το θέμα της οριοθέτησης θαλασσίων ζωνών απασχολεί ιδιαίτερα την Ελλάδα λόγω της γεωγραφικής πραγματικότητας του θαλάσσιου χώρου του Αιγαίου αλλά και της Μεσογείου. Δεδομένου του περιορισμένου εύρους της θαλάσσιας περιοχής την οποία μοιράζεται με τις γειτονικές χώρες, η οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών είναι απαραίτητη για την πλήρη εκμετάλλευση του θαλάσσιου πλούτου αλλά και για την προστασία του περιβάλλοντος. Μέχρι σήμερα η Ελλάδα, ακολουθώντας πάντοτε τις επιταγές του Διεθνούς Δικαίου, επιλύει ειρηνικά τις διαφορές της με τις γειτονικές χώρες. Στα ζητήματα που αφορούν στην οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών έχει προτιμήσει τη διαπραγμάτευση ως μέθοδο για την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών, με μοναδική εξαίρεση να αποτελεί τη μονομερή προσφυγή της στο Διεθνές Δικαστήριο για το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας το 1976 με την Τουρκία. Έτσι, το 1977 υπέγραψε τη «*Συμφωνία περί της οριοθέτησεως των ζωνών της υφαλοκρηπίδας των ανηκουσών εις έκαστον των δύο κρατών*» με την Ιταλία και το 2009 σύναψε τη συμφωνία με την Αλβανία η οποία, ωστόσο, δεν έχει τεθεί σε ισχύ, λόγω της στάσης της Αλβανίας. Παράλληλα, εκκρεμεί η οριοθέτηση με την Αίγυπτο και τη Λιβύη, με τις οποίες οι διαπραγματεύσεις έχουν ξεκινήσει το 2004 αλλά δεν έχουν ακόμα ολοκληρωθεί. Τέλος, υπάρχει και το διαχρονικό ζήτημα της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας με την Τουρκία το οποίο εδώ και καιρό παραμένει στάσιμο.⁹

Στην παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρείται να αναλυθούν τα πιο σημαντικά σημεία της νομολογίας των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων της τελευταίας δεκαετίας (2009-2019) σε θέματα οριοθετήσεων, ανθολογώντας τα θετικά και τα αρνητικά σημεία τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως επιχειρήματα από την Ελλάδα σε μία μελλοντική οριοθέτηση με τις γειτονικές χώρες. Ως αφετηρία έχει επιλεγεί η απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου *Maritime Delimitation in the Black*

⁷ Dispute concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Ghana and Côte d'Ivoire in the Atlantic Ocean (Ghana/Côte d'Ivoire), Judgment of 23 September 2017. Διαθέσιμο στο: https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/case_no.23_merits/C23_Judgment_23.09.2017_corr.pdf (εφεξής: Ghana/Côte d'Ivoire). (πρόσβαση την 19.10.2019)

⁸ Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua), ICJ, Judgment of 2 February 2018 (εφεξής: Costa Rica/Nicaragua).

⁹ Παπασταυρίδης, Ε.(2018). *Η Επίλυση των Διαφορών Οριοθετήσεων Θαλασσίων Ζωνών μέσα από τη Σύγχρονη Νομολογία*. (Στη διάθεση του συγγραφέα).

Sea (Romania v. Ukraine) ICJ (2009), στην οποία αποκρυσταλλώθηκαν τα τρία στάδια της οριοθέτησης. Τα στάδια αυτά, μέχρι σήμερα, εφαρμόζονται απ'όλα τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα. Όλες οι αποφάσεις που ακολουθούν, μέχρι και την τελευταία απόφαση του ΔΔΧ το 2018, *Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean*, εμπεριέχουν πολλά στοιχεία, τα οποία αφορούν είτε στη μέθοδο οριοθέτησης είτε σε σχετικές περιστάσεις που δύναται να συσχετιστούν με την ελληνική περίπτωση. Παράλληλα, τα επιχειρήματα που έχουν χρησιμοποιηθεί από τα μέρη των εν λόγω υποθέσεων αντικατοπτρίζουν και τις θέσεις που κατά καιρούς έχουν υιοθετηθεί από την Ελλάδα ή από τις γειτονικές της χώρες. Τέλος, στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας θεωρήθηκε χρήσιμο να εξεταστεί και η υπόθεση *The South China Sea Arbitration (Philippines v. China)*, η οποία παρόλο που δεν αφορά σε θέματα οριοθέτησης, παρέχει πολλές διευκρινήσεις για την ερμηνεία του άρθρου 121 της Σύμβασης ΔΘ. Για την Ελλάδα, η οποία είναι μία χώρα με παραπάνω από 3.000 νησιά, η απόφαση αυτή προσφέρει ιδιαίτερα χρήσιμες πληροφορίες για μελλοντική αξιοποίηση.

Αναλυτικότερα, η παρούσα διπλωματική εργασία διακρίνεται σε δύο ισοβαρή μέρη και το καθένα με τη σειρά του σε τρία επιμέρους κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο πραγματοποιείται συνοπτική παρουσίαση του συμβατικού δικαίου το οποίο διέπει τη διαδικασία της οριοθέτησης. Στα επόμενα δύο κεφάλαια καταγράφεται η εξέλιξη της νομολογίας σχετικά με την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών, με το δεύτερο κεφάλαιο να αφιερώνεται στην προ του 2009 νομολογία, όπου σκιαγραφείται η «κυκλική» πορεία της μεθοδολογίας της οριοθέτησης. Το τρίτο κεφάλαιο, στη συνέχεια, αναφέρεται στη μετά του 2009 νομολογία, όταν πια αποκρυσταλλώνεται η διαδικασία οριοθέτησης των τριών σταδίων, και στην αποτίμηση των αποφάσεων των διεθνών δικαστικών οργάνων σε σχέση με τη συμβολή τους στην αποσαφήνιση των διατάξεων του συμβατικού δικαίου καθώς και στην ασφάλεια του δικαίου.

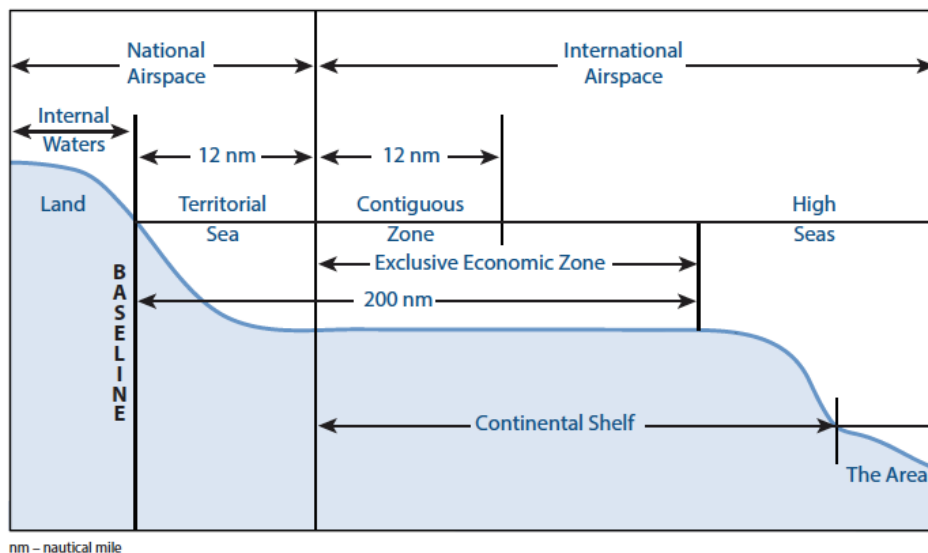
Η ολοκληρωμένη παρουσίαση της νομολογίας σχετικά με την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών που αποδίδεται στο πρώτο μέρος αποτελεί την απαραίτητη βάση για το δεύτερο μέρος της εργασίας το οποίο χαρακτηρίζεται από ένα πλαίσιο ελληνικού ενδιαφέροντος με τις συμφωνίες ή εκκρεμότητες της Ελλάδας με τις γειτονικές της χώρες στο θέμα των οριοθετήσεων και τα στάδια οριοθέτησης των θαλασσίων ζωνών. Αναλυτικότερα, στο δεύτερο μέρος της εργασίας, ύστερα από συνοπτική παρουσίαση στο πρώτο κεφάλαιο των συμφωνιών και των εκκρεμοτήτων

που υπάρχουν μεταξύ της Ελλάδας και των γειτονικών της χωρών αποκλειστικά στο θέμα των οριοθετήσεων, ακολουθούν τα επόμενα κεφάλαια με τα στάδια οριοθέτησης. Με άλλα λόγια, στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζονται τα θετικά και αρνητικά σημεία για τα ελληνικά συμφέροντα που εντοπίζονται στις τελευταίες αποφάσεις όσον αφορά στην οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης. Το τρίτο κεφάλαιο, στη συνέχεια, αναφέρεται στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ και αναλύονται τα επιμέρους στάδια όπως, μεταξύ άλλων, ο καθορισμός των σχετικών ακτών και της σχετικής περιοχής, η επιλογή των σημείων βάσης, η χάραξη προσωρινής γραμμής και η προσαρμογή της ανάλογα με τις υπάρχουσες σχετικές περιστάσεις.

Η διπλωματική εργασία κλείνει με συμπεράσματα και καταληκτικές παρατηρήσεις αλλά και με μία πρόταση για την επιλογή της δικαστικής (Διεθνές Δικαστήριο, Διεθνές Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας (εφεξής: ΔΔΔΘ) ή διαιτησία) ή της διπλωματικής οδού (σύναψη συμφωνίας) ούτως ώστε η επίλυση των διαφορών με την κάθε χώρα στο ζήτημα της οριοθέτησης να διευθετηθεί με τον πλέον πρόσφορο, για τις ελληνικές θέσεις, τρόπο.

Μέρος Α. Δίκαιο οριοθετήσεων των θαλασσίων ζωνών υπό το φως της νομολογίας των Διεθνών Δικαστηρίων πριν και μετά το 2009

Κεφάλαιο 1. Δίκαιο των οριοθετήσεων με βάση το συμβατικό δίκαιο

Σχήμα 1

Οι θαλάσσιες ζώνες σύμφωνα με το Δίκαιο της Θάλασσας

Πηγή: Law of the Sea, A Policy Primer, The Fletcher School, Tufts University, <https://sites.tufts.edu/lawofthesea/files/2017/07/LawoftheSeaPrimer.pdf>

1.1 Διαφορά μεταξύ της θέσπισης και της οριοθέτησης μίας ζώνης δικαιοδοσίας

Στην υπόθεση *Fisheries Case (United Kingdom v. Norway)*¹⁰ της 18^{ης} Δεκεμβρίου 1951 το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης ξεκαθάρισε, ότι η θέσπιση μίας ζώνης δικαιοδοσίας αποτελεί μία μονομερή πράξη, η οποία ισχύει έναντι των άλλων κρατών με την προϋπόθεση της τήρησης των κανόνων του διεθνούς δικαίου. Σε περίπτωση στην οποία λόγω γεωγραφίας ένα κράτος δεν μπορεί να επεκτείνει τις θαλάσσιες ζώνες του στο ανώτατο επιτρεπτό όριο σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο προκύπτει το ζήτημα της οριοθέτησης με τα γειτονικά κράτη. Η εν λόγω οριοθέτηση αν και πραγματοποιείται με συμφωνία, ωστόσο είναι συνηθισμένη η πρακτική ένα κράτος να θεσπίζει ως προσωρινό εξωτερικό όριο τη μέση γραμμή. Η υφαλοκρηπίδα, τα δικαιώματα επί της οποίας υπάρχουν *ipso facto* και *ab initio*, αποτελεί ειδική

¹⁰ Fisheries case, Judgment of December 18th, 1951, I.C. J. Reports, 195. Διαθέσιμο στο: <https://www.icj-cij.org/files/case-related/5/005-19511218-JUD-01-00-EN.pdf> . (Πρόσβαση την 16.10.2019).

περίπτωση, καθώς δεν απαιτείται ρητή διακήρυξη για την άσκηση των δικαιωμάτων.¹¹

1.2 Οι γραμμές βάσεις

Ο προσδιορισμός της έκτασης των θαλασσίων ζωνών δικαιοδοσίας ενός κράτους προϋποθέτει τον καθορισμό των σημείων κατά μήκος της ακτογραμμής από τα όποια θα μετρηθούν τα εξωτερικά όρια αυτών των ζωνών.¹² Τα σημεία αυτά αποτελούν τις γραμμές βάσεις, δηλαδή είναι οι γραμμές εκείνες, φυσικές ή νοητές, από τις οποίες μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης και οι υπόλοιπες ζώνες δικαιοδοσίας των παράκτιων κρατών. Σύμφωνα με τη Σύμβαση ΔΘ η μέτρηση του εύρους της αιγιαλίτιδας ζώνης (άρθρο 4) και της συννοεούμενης (άρθρο 33) πραγματοποιείται από τις γραμμές βάσης, ενώ η υφαλοκρηπίδα (άρθρο 76) και η ΑΟΖ (άρθρο 57) ορίζονται με αφετηρία τις γραμμές βάσεις.¹³

1.2.1 Η κανονική γραμμή βάσης

Σύμφωνα με το άρθρο 5 της Σύμβασης ΔΘ ως κανονική γραμμή βάσης νοείται η φυσική ακτογραμμή, δηλαδή η γραμμή της κατώτατης ρηχίας (*low-water line*) κατά μήκος της ακτής, όπως αυτή σημειώνεται στους ναυτικούς χάρτες μεγάλης κλίμακας που αναγνωρίζονται επίσημα από το παράκτιο κράτος.¹⁴ Ο συγκεκριμένος τρόπος χάραξης γραμμών βάσεως χρησιμοποιείται σε περιπτώσεις στις οποίες η ακτογραμμή είναι ευθεία, χωρίς να παρουσιάζει σημαντικές εσοχές.

1.2.2 Οι ευθείες γραμμές βάσης

Υπάρχουν, ωστόσο, οι περιπτώσεις στις οποίες η ακτογραμμή ενός παράκτιου κράτους παρουσιάζει πολλαπλές εσοχές και ιδιομορφίες και ως επακόλουθο η εφαρμογή της αρχής της κανονικής γραμμής βάσης καθίσταται δύσκολη. Παράλληλα, τη χάραξη της φυσικής ακτογραμμής δυσκολεύουν σημαντικά κόλποι, στόμια ποταμών, νησιά, λιμενικά έργα και αγκυροβόλια. Για την αντιμετώπιση των εν λόγω δυσκολιών από το Διεθνές Δίκαιο αναγνωρίζεται η δυνατότητα χάραξης ευθειών

¹¹ Ιωάννου Κ., & Στρατή Α. (2013). *Δίκαιο της Θάλασσας*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 281.

¹² Στρατή, Α. (2012). *Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 8.

¹³ Παπασταυρίδης, Ε. (2017). Το Δίκαιο της Θάλασσας. Στο Αντωνόπουλος & Μαγκλιβέρας (επιμ.). *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 193.

¹⁴ Στρατή, Α., *supra* note 12.

γραμμών βάσης.¹⁵ Η νομιμότητα της εφαρμογής αυτού του συστήματος εξετάστηκε από το Διεθνές Δικαστήριο στην υπόθεση *Fisheries Case (United Kingdom v. Norway)*.

Ειδικότερα, στην περίπτωση της Νορβηγίας ήταν αδύνατη η χρήση του συστήματος της φυσικής γραμμής βάσεως, διότι οι ακτές της χώρας παρουσιάζουν πολλαπλές εσοχές. Επιπρόσθετα, μία αλυσίδα μικρών νησιών Skjaergaard δυσκολεύουν ιδιαίτερα την χάραξη των κανονικών γραμμών βάσεως. Έτσι η Νορβηγία από το 1935 είχε εφαρμόσει το σύστημα των ευθειών γραμμών βάσης. Σύμφωνα με αυτό το σύστημα χαράσσεται μία νοητή γραμμή που ενώνει διάφορα σημεία της φυσικής ακτογραμμής. Ως ευθεία γραμμή νοείται η γραμμή της συντομότερης απόστασης μεταξύ των δύο σημείων.¹⁶ Το αποτέλεσμα αυτού ήταν η επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης και της αλιευτικής ζώνης της Νορβηγίας 50 ν.μ. προς την ανοιχτή θάλασσα.¹⁷ Αυτό το γεγονός προκάλεσε την αντίδραση της Μεγάλης Βρετανίας, η οποία αμφισβήτησε τη νομιμότητα της νορβηγικής ενέργειας. Ωστόσο, το Δικαστήριο έκρινε ότι η απόκλιση από την φυσική γραμμή βάσης, όταν αυτό δικαιολογείται από ειδικές γεωγραφικές συνθήκες, καθίσταται δυνατή.

Το σκεπτικό του Διεθνούς Δικαστηρίου υιοθετήθηκε από τη Σύμβαση της Γενεύης για την Αιγιαλίτιδα και τη Συνορεύουσα Ζώνη του 1958 (άρθρο 4, παρ.1) και από τη Σύμβαση ΔΘ. Συναφώς, στο άρθρο 7 (1) ορίζεται ότι σε περίπτωση που η ακτογραμμή ενός κράτους διακόπτεται από βαθιές κολπώσεις ή σε περίπτωση που υπάρχει συστάδα νήσων κατά μήκος της ακτής σε άμεση γειτνίαση με αυτήν τότε ένα κράτος έχει δικαίωμα να χαράξει το εσωτερικό όριο της αιγιαλίτιδας ζώνης εφαρμόζοντας τη μέθοδο των ευθειών γραμμών βάσης.¹⁸

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι η Ελλάδα δεν έχει υιοθετήσει το σύστημα των ευθειών γραμμών, παρόλο που σε πολλές περιοχές της συντρέχουν οι όροι που ίσχυσαν εθνικά μετά το 1951 όπως και οι όροι της Σύμβασης ΔΘ¹⁹. Σύμφωνα με τον Α.Ν. 230/1936 «Περί καθορισμού αιγιαλίτιδας ζώνης της Ελλάδας» (ΦΕΚ Α'450), για την μέτρηση του εύρους της αιγιαλίτιδας ζώνης χρησιμοποιείται κανονική γραμμή βάσης. Χάρη στην ιδιομορφία των ακτών, οι οποίες παρουσιάζουν

¹⁵ Ιωάννου Κ. & Στρατή Α., *supra* note 11, σελ.43.

¹⁶ *Ibid*, σελ. 44.

¹⁷ Παπασταυρίδης, Ε.(2017). *supra* note 13.

¹⁸ Ιωάννου Κ.& Στρατή Α., *supra* note 11, σελ. 44.

¹⁹ Στρατή, Α., *supra* note 12, σελ.8.

πολλές εσοχές και κόλπους, και μεγάλο αριθμό νησιών, σε περίπτωση εφαρμογής του συστήματος ευθειών γραμμών βάσης ενδέχεται η αιγιαλίτιδα ζώνη της Ελλάδας να αυξηθεί κατά 2-3%.²⁰

1.3 Νησιωτικοί σχηματισμοί με ζώνες δικαιοδοσίας: νησιά, βράχοι, σκόπελοι

Ιδιαίτερο ρόλο στη χάραξη των γραμμών βάσης έχουν τα νησιά και οι βράχοι. Σύμφωνα με το άρθρο 121 της Σύμβασης ΔΘ :

[...] Νησί είναι η φυσικά σχηματισμένη περιοχή ξηράς που περιβρέχεται από νερό και βρίσκεται πάνω στην επιφάνεια του νερού κατά τη μέγιστη πλήμμη[...]

Συνεπώς, από την έννοια του νησιού εξαιρούνται οι φυσικοί σχηματισμοί που υπερκαλύπτονται από το χειμερινό κύμα και τα τεχνητά νησιά.²¹ Τα νησιά δικαιούνται όλες τις θαλάσσιες ζώνες που προβλέπονται από τη Σύμβαση ΔΘ για τις ηπειρωτικές περιοχές, ανεξάρτητα από το μέγεθος τους, δηλαδή αιγιαλίτιδα ζώνη, υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ. Αυτό επιβεβαιώθηκε και από τη διεθνή νομολογία, συγκεκριμένα στην υπόθεση της *Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (2001)*²² το Διεθνές Δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι ανεξάρτητα από το μέγεθος τους όλα τα νησιά απολαμβάνουν το ίδιο καθεστώς με τα ηπειρωτικά εδάφη.²³ Σε περίπτωση που ένα νησί βρίσκεται μέσα στην αιγιαλίτιδα ζώνη του κράτους, το εσωτερικό όριο της ζώνης αυτής θα μετρηθεί από την ακτή του νησιού που βρίσκεται προς την ανοικτή θάλασσα. Σε περίπτωση που η απόσταση μεταξύ της ακτής του νησιού και της ηπειρωτικής ακτής που βρίσκεται είναι διπλάσια της αιγιαλίτιδας ζώνης το νησί θα έχει ολόκληρο το πλάτος της αιγιαλίτιδας γύρω του. Τέλος, όταν η απόσταση ανάμεσα στο νησί και την ηπειρωτική ακτή είναι μεγαλύτερη από το πλάτος της αιγιαλίτιδας τότε η περιοχή ανάμεσα στην αιγιαλίτιδα του νησιού και της ηπειρωτικής ακτής αποτελεί ανοικτή θάλασσα.²⁴ Σε ότι αφορά τους βράχους, σε αντίθεση με τα νησιά, αδυνατούν να διατηρήσουν ανθρώπινη ζωή ή οικονομική δραστηριότητα και σύμφωνα με τη Σύμβαση ΔΘ δεν δικαιούνται υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ (άρθρο 121(3)).

²⁰ *Ibid.*

²¹ Ρούκουνας, Εμμ.(2015). *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*. Αθήνα : Πολιτεία, σελ. 257.

²² *Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain, Merits, Judgment*, 1. C. J. Reports 2001, <https://www.icj-cij.org/files/case-related/87/087-20010316-JUD-01-00-EN.pdf> . (πρόσβαση την 15.10.2019)

²³ Ιωάννου, Κ.& Στρατή, Α., *supra* note 11, σ.196.

²⁴ Ρούκουνας, Εμμ.,*supra* note 21, σελ. 257.

Σύμφωνα με το άρθρο 13 (1) της Σύμβασης ΔΘ σκόπελος είναι μία φυσικά σχηματισμένη περιοχή ξηράς που περιβρέχεται από θάλασσα, η οποία κατά την άμπωτη βρίσκεται πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας, ενώ καλύπτεται από την πλημμυρίδα. Η δυνατότητα ένας σκόπελος να χρησιμοποιηθεί για την χάραξη της γραμμής βάσης εξαρτάται από την απόσταση στην οποία αυτός βρίσκεται από ηπειρωτικό ή νησιωτικό έδαφος. Στις περιπτώσεις στις οποίες ο σκόπελος ή ένα τμήμα του βρίσκεται σε απόσταση η οποία δεν είναι μεγαλύτερη από την αιγιαλίτιδα ζώνη ενός ηπειρωτικού ή νησιωτικού εδάφους η γραμμή της κατώτατης ρηχίας του σκοπέλου μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη μέτρηση της αιγιαλίτιδας ζώνης και συνεπώς και των άλλων ζωνών δικαιοδοσίας. Σύμφωνα, ωστόσο, με την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, σε περίπτωση που ο σκόπελος βρίσκεται ολοκληρωτικά εκτός της αιγιαλίτιδας ζώνης της ηπειρωτικής ή της νησιωτικής ακτής δεν έχει δικαίωμα στη δική του αιγιαλίτιδα.²⁵

1.4 Οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης

Αιγιαλίτιδα ζώνη (ή χωρική θάλασσα ή χωρικά ύδατα) είναι η θαλάσσια ζώνη, η οποία εκτείνεται πέρα από την ξηρά και τα εσωτερικά ύδατα (ή από τα αρχιπελαγικά ύδατα προκειμένου για αρχιπελαγικά κράτη) και επί της οποίας το παράκτιο κράτος ασκεί πλήρη κυριαρχία.²⁶ Η αιγιαλίτιδα ζώνη περιλαμβάνει την υδάτινη στήλη, το βυθό και το υπέδαφος και τον υπερκείμενο εναέριο χώρο.²⁷

Σύμφωνα με το άρθρο 3 της Σύμβασης ΔΘ, κάθε παράκτιο κράτος έχει δικαίωμα να καθορίσει το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης μέχρι το ανώτατο όριο των 12 ν.μ. από τις γραμμές βάσης, όπως ορίζει το διεθνές δίκαιο. Το όριο αυτό προκύπτει από τη Σύμβαση ΔΘ αλλά και από το εθνικό δίκαιο. Συνεπώς, ακόμα και σε περίπτωση που ένα κράτος δεν δεσμεύεται συμβατικά από τη Σύμβαση ΔΘ, δεν έχει δικαίωμα να ορίσει το εύρος αιγιαλίτιδας ζώνης μεγαλύτερο από τα 12 ν.μ. Επιπρόσθετα, σε περίπτωση που ένα κράτος επιθυμεί να καθορίσει το εύρος των χωρικών υδάτων σε έκταση μικρότερη των 12 ν.μ. δεν υπάρχει κάποια απαγόρευση ούτε αυτό οδηγεί στην απώλεια του δικαιώματος της επέκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης στο μέλλον, εκτός εάν το κράτος παραιτηθεί ρητά του δικαιώματος αυτού.²⁸

²⁵ Ιωάννου, Κ.& Στρατή, Α., *supra* note 11, σ.53-54

²⁶ Παπασταυρίδης, Ε., *supra* note 13, σελ. 193.

²⁷ Ιωάννου, Κ.& Στρατή, Α., *supra* note 11, σελ.66.

²⁸ Παπασταυρίδης, Ε., *supra* note 13, σελ. 193.

Όσον αφορά στην οριοθέτηση της συγκεκριμένης ζώνης, η μέθοδος που εφαρμόζεται είναι η αρχή της μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης. Η συγκεκριμένη αρχή θεωρείται ως η καταλληλότερη μέθοδος οριοθέτησης όπως στο άρθρο 12 της Σύμβασης της Γενεύης περί Αιγιαλίτιδας και Συνορεύουσας Ζώνης (1958) έτσι και στο Άρθρο 15 της Σύμβασης ΔΘ. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 15:

[...] Στην περίπτωση που οι ακτές δύο κρατών κείνται έναντι αλλήλων ή συνορεύουν, κανένα από τα δύο κράτη δεν δικαιούται, ελλείψει αντιθέτου συμφωνίας μεταξύ τους, να εκτείνει την χωρική του θάλασσα πέραν της μέσης γραμμής της οποίας όλα τα σημεία βρίσκονται σε ίση απόσταση από τα εγγύτερα σημεία των γραμμών βάσεως από τις οποίες μετράται το εύρος της χωρικής θάλασσας καθενός από τα δύο κράτη [...].²⁹

Σε περίπτωση, ωστόσο, ύπαρξης ιστορικού τίτλου ή άλλων ειδικών περιστάσεων η οριοθέτηση των χωρικών υδάτων, σύμφωνα με τη διάταξη, δύναται να πραγματοποιηθεί με διαφορετικό τρόπο.

1.5 Οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ

Σύμφωνα με το άρθρο 74(1) της Σύμβασης ΔΘ η υφαλοκρηπίδα ενός παράκτιου κράτους αποτελείται από το θαλάσσιο βυθό και το υπέδαφος των υποθαλάσσιων περιοχών που εκτείνονται πέρα από την αιγιαλίτιδα ζώνη σε όλη την έκταση της φυσικής προέκτασης του χερσαίου εδάφους μέχρι το εξωτερικό όριο του υφαλοπλαισίου ή σε απόσταση 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσεις από τις οποίες μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης. Ως ΑΟΖ, από την άλλη, στα άρθρα 56 και 57 της Σύμβασης ΔΘ ορίζεται η πέραν και παρακείμενη της αιγιαλίτιδας ζώνης θαλάσσια περιοχή, το εύρος της οποίας δεν δύναται να υπερβαίνει τα 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης.

Οι διατάξεις του άρθρου 74(1)-(4) για την οριοθέτηση της ΑΟΖ είναι πανομοιότυπες με αυτές του άρθρου 83(1)-(4) για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας.³⁰ Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 83 (1) της Σύμβασης ΔΘ:

[...] Η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας μεταξύ κρατών με έναντι ή προσκείμενες ακτές πραγματοποιείται κατόπιν συμφωνίας με βάση το διεθνές δίκαιο, όπως αναφέρεται στο

²⁹ Ιωάννου, Κ. & Στρατή, Α., *supra* note 11, σελ. 310.

³⁰ Ιωάννου, Κ. & Στρατή, Α., *supra* note 11, σελ. 314. Τα άρθρα αυτά, σύμφωνα με τη νομολογία του ΔΔΧ αποτελούν εθιμικό δίκαιο.

άρθρο 38 του καταστατικού του διεθνούς δικαστηρίου προκειμένου να επιτευχθεί μια δίκαιη λύση[...]. Αν η συμφωνία δεν μπορεί να επιτευχθεί μέσα σε εύλογο χρονικό πλαίσιο, τα ενδιαφερόμενα κράτη προσφεύγουν στις διαδικασίες που προβλέπονται στο μέρος XV [...]

Το άρθρο 74 (1), το οποίο αφορά στην οριοθέτηση της ΑΟΖ περιλαμβάνει ακριβώς τις ίδιες ρυθμίσεις με το άρθρο 83 σχετικά με την οριοθέτηση της ΑΟΖ:

[...] Η οριοθέτηση της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης μεταξύ κρατών με έναντι ή προσκείμενες ακτές πραγματοποιείται κατόπιν συμφωνίας με βάση το διεθνές δίκαιο όπως ορίζεται στο άρθρο 38 του καταστατικού του διεθνούς δικαστηρίου, με σκοπό την επίτευξη δίκαιης λύσης. [...]. Αν δεν επιτευχθεί συμφωνία μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα, τα ενδιαφερόμενα κράτη προσφεύγουν στις διαδικασίες που προβλέπονται στο μέρος XV [...]

Τα άρθρα περικλείουν τρία στοιχεία, τα οποία αποτελούν τον βασικό κανόνα της οριοθέτησης αυτών των θαλασσιών ζωνών. Συγκεκριμένα, αναφέρονται στην οριοθέτηση με συμφωνία, κάτι το οποίο σημαίνει ότι αφενός για τη σύναψη της είναι απαραίτητη η διαπραγμάτευση και αφετέρου η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας δεν μπορεί να αποτελέσει μονομερή πράξη, στην οριοθέτηση με βάση κανόνες δικαίου η οποία, τέλος, θα καταλήγει σε ένα δίκαιο αποτέλεσμα.³¹ Σε περίπτωση αδυναμίας σύναψης της συμφωνίας, όπως προβλέπει το άρθρο 83 (2) της Σύμβασης ΔΘ τα κράτη θα πρέπει να προσφύγουν στις διαδικασίες, οι οποίες προβλέπονται στο Μέρος XV της Σύμβασης.³²

Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ελλάδα, παρόλο που έχει επικυρώσει τη Σύμβαση ΔΘ, δεν έχει ακόμα προβεί στη θέσπιση της ΑΟΖ. Υπάρχουν, ωστόσο, δύο νόμοι οι οποίοι αναφέρονται στην ΑΟΖ: ο νόμος 2289/1995³³ και 4001/2011,³⁴ ο οποίος συμπληρώνει τον πρώτο. Σύμφωνα με τον τελευταίο:

[...]Ελλείπει συμφωνίας οριοθέτησης με γειτονικά κράτη των οποίων οι ακτές είναι παρακείμενες ή αντικείμενες με τις ελληνικές ακτές, το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας και της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (αφ'ης κηρυχθεί) είναι η μέση γραμμή, κάθε σημείο της οποίας απέχει ίση απόσταση από τα εγγύτερα σημεία των γραμμών βάσης (τόσο

³¹ Ibid,σελ. 316.

³² Αναλυτικότερα βλ. Ιωάννου, Κ. & Στρατή, Α., *supra* note 11.

³³ Νόμος 2289/1995, «Αναζήτηση, Ερευνα και Εκμετάλλευση Υδρογονανθράκων και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 27/1995. Διαθέσιμο στο: <http://www.ypeka.gr>.

³⁴ Νόμος 4001/2011, «Για τη λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου, για Έρευνα, Παραγωγή και δίκτυα μεταφοράς Υδρογονανθράκων και άλλες ρυθμίσεις». Διαθέσιμο στο <http://www.ypeka.gr>.

ηπειρωτικών όσο και νησιωτικών) από τις οποίες μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης[...].³⁵

Κεφάλαιο 2: Νομολογία των Διεθνών Δικαστηρίων έως το 2009. Από την αρχή της ίσης απόστασης στις αρχές ευθυδικίας και η επιστροφή στην *prima facie* ευθύδικη λύση της προσωρινής μέσης γραμμής

2.1 Υπόθεση *North Sea Continental Shelf Case* (1969) και μεταγενέστερη νομολογία

Το 1969 με την απόφαση του στη *North Sea Continental Shelf Case* το Διεθνές Δικαστήριο θα εφαρμόσει για πρώτη φορά τον κανόνα της ίσης απόστασης/ειδικές περιστάσεις για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και θα εισάγει στο εθιμικό δίκαιο την έννοια της «ευθυδικίας»³⁶. Με την απόφαση αυτή θα ξεκινήσει η αντιπαράθεση μεταξύ των υποστηρικτών της αρχής «ίσης απόστασης/ειδικών περιστάσεων» και αυτών της « ευθυδικίας/σχετικών περιστάσεων» η οποία θα κορυφωθεί κατά τη διάρκεια της Τρίτης Συνδιάσκεψης για το Δίκαιο της Θάλασσας³⁷, με αποτέλεσμα να μην ενσωματωθεί καμία από τις δύο προσεγγίσεις σε σχετικά άρθρα της Σύμβασης ΔΘ. Αργότερα, ωστόσο, στις αρχές της δεκαετίας του '90, συγκεκριμένα με την απόφαση *Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway)*, ICJ, 1993,³⁸ θα σημειωθεί στροφή στη νομολογία των διεθνών δικαστηρίων με την οποία θα πραγματοποιηθεί η επαναφορά ως *prima facie* ευθύδικης λύσης της χάραξης μέσης γραμμής.

Ειδικότερα, με την υπόθεση *North Sea Continental Shelf* το Διεθνές Δικαστήριο αποφάσισε ότι το άρθρο 6 της Σύμβασης της Γενεύης του 1958 και συγκεκριμένα ο κανόνας της μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης δεν αποτελεί κανόνα εθιμικού δικαίου. Στην εν λόγω απόφαση το ΔΔΧ έπρεπε να θέσει τους κανόνες για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, λαμβάνοντας υπόψη ότι η Σύμβαση Γενεύης για την Υφαλοκρηπίδα δεν έχει επικυρωθεί απ'όλα τα μέρη της διαφοράς. Η

³⁵ *Ibid*, άρθρο 156, παρ.1.

³⁶ Δίπλα, Χ. (03. 06. 2002). Ελληνοτουρκικός διάλογος και προοπτικές επίλυσης της διένεξης για την υφαλοκρηπίδα : Πιθανά σημεία σύγκλισης και διάστασης. Στο Περράκης, Σ., (επιμ).*Αιγαίο. Εξελίξεις και προοπτικές επίλυσης των ελληνοτουρκικών διενέξεων*. Πρακτικά ημερίδας Ελληνικής Εταιρείας Διεθνούς Δικαίου & Διεθνών Σχέσεων. Αθήνα: Σάκκουλας, σελ. 31.

³⁷ Παπασταυρίδης, Ε., *supra* note 13.

³⁸ *Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen*, Judgment, I.C.J. Reports 1993 (εφεξής: Jan Mayen). Διαθέσιμο στο <https://www.icj-cij.org/files/case-related/78/078-19930614-JUD-01-00-EN.pdf> . (πρόσβαση την 19.10.2019)

Δανία και η Ολλανδία, μέρη στη Σύμβαση Γενεύης, ζητούσαν να εφαρμοστεί ο κανόνας της ίσης απόστασης, διότι ανεξάρτητα από τη συμβατική ρύθμιση αποτελούσε εθιμικό κανόνα. Αντιθέτως, η Γερμανία, η οποία δεν ήταν μέρος και οι ακτές της οποίας χαρακτηρίζονταν από καμπυλότητα, ζητούσε τη μη εφαρμογή της σύμβασης και ένα δίκαιο μερίδιο από την υφαλοκρηπίδα. Η απάντηση του Δικαστηρίου ήταν ότι ο κανόνας της ίσης απόστασης δεν είναι εθιμικός. Η οριοθέτηση έπρεπε να πραγματοποιηθεί βάσει συμφωνίας, σύμφωνα με «*αρχές ευθυδικίας*»³⁹ και λαμβάνοντας υπόψη όλες τις «*σχετικές περιστάσεις*».⁴⁰ Η έννοια των «*αρχών ευθυδικίας/σχετικών περιστάσεων*» δημιουργήθηκε από το Διεθνές Δικαστήριο και δεν αποτελεί την προηγούμενη πρακτική των κρατών. Αργότερα, στην υπόθεση *Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya)*, ICJ, 1982 το Διεθνές Δικαστήριο όρισε τις «*σχετικές περιστάσεις*» ως :

«[...] όλες οι πραγματικές και νομικές περιστάσεις που ένα δικαστήριο θεωρεί ότι είναι δυνατό να επηρεάσουν με οποιονδήποτε τρόπο τη χάραξη μιας οριοθετικής γραμμής[...]»⁴¹

Συμπερασματικά, με την απόφαση του στην υπόθεση *North Sea Continental Shelf* το ΔΔΧ δεν αφαίρεσε απλώς τον πρωταρχικό ρόλο του κανόνα της μέσης γραμμής/ίσης απόστασης, αλλά παράλληλα δημιούργησε ασάφεια στους κανόνες που εφαρμόζονται κατά την οριοθέτηση, καθώς δεν διευκρίνισε σε κανένα σημείο την έννοια «*αρχές ευθυδικίας*».⁴²

Την ασάφεια της εφαρμογής του κανόνα της ευθυδικίας ενέτεινε η απόφαση του ΔΔΧ στην υπόθεση *Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya)* στην οποία το Διεθνές Δικαστήριο υιοθέτησε μία «*result-oriented*» προσέγγιση. Συγκεκριμένα, υποστήριξε πως θα πρέπει να εφαρμόζονται οι αρχές που θα οδηγήσουν στο δίκαιο αποτέλεσμα και αυτοί θα εξαρτώνται από τις «*σχετικές*

³⁹ Για την έννοια της ευθυδικίας, μεταξύ άλλων, βλ. Cottier, Th. (2015). *Equitable Principles of Maritime Boundary Delimitation: The Quest for Distributive Justice in International Law*. Cambridge: Cambridge University Press.

⁴⁰ Ιωάννου, Κ. & Στρατή, Α., *supra* note 11, σ. 290.

⁴¹ Aké L. Abe (2009). *The concept of equidistance/relevant circumstances in the development of the law of maritime delimitation*. World Maritime University Dissertations. 78, σελ. 21.

⁴² Η πιο διαμορφωμένη από αυτές τις αρχές είναι η αναλογικότητα, η οποία στην απόφαση *North Sea Continental Shelf Case* ορίζεται ως η «λογική σχέση αναλογίας μεταξύ της εκτάσεως της υφαλοκρηπίδας που ανήκει στα ενδιαφερόμενα κράτη και του μήκους των αντίστοιχων ακτών τους Συρίγος, Α. (2016). *Ελληνοτουρκικές σχέσεις*. Αθήνα: Πατάκη, σελ. 250.

περιστάσεις» που θα υπάρχουν κάθε φορά.⁴³ Το 1984 ακολούθησε η απόφαση *Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada/United States of America)*, ICJ, στην οποία καθορίστηκε πως δεν υπάρχει ενιαίος ορισμός της ευθυδικίας και για αυτό η κάθε υπόθεση πρέπει να εξετάζεται ξεχωριστά, λαμβάνοντας υπόψη τα εκάστοτε πραγματικά δεδομένα και τα κριτήρια κατάλληλα για κάθε περίπτωση, επιβεβαιώνοντας έτσι την επικράτηση της ευθυδικίας.⁴⁴ Η νομολογία που ακολούθησε, έως το 1993, δεν βοήθησε στην αποσαφήνιση των κανόνων οριοθέτησης. Αντιθέτως, οι αποφάσεις *Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta)*, ICJ, 1985, *Guinea/Guinea-Bissau* (1985) και *St. Pierre and Miquelon* (1992) αντικατοπτρίζουν τη σημασία του δίκαιου αποτελέσματος το οποίο πρέπει να εξυπηρετούν τα μέσα για την επίτευξη του.⁴⁵

2.2 Υπόθεση Jan Mayen (Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen, 1993): επιστροφή στη μέση γραμμή

Το 1993 ωστόσο το ΔΔΧ πραγματοποίησε στροφή από την ευθυδικία στη μέθοδο μέσης γραμμής/ γραμμής ίσης απόστασης. Η στροφή συνίσταται, συγκεκριμένα, στην αναγνώριση από το Διεθνές Δικαστήριο στην υπόθεση *Jan Mayen* του εθιμικού χαρακτήρα του άρθρου 6, σε αντίθεση με την απόφαση του το 1969. Με αυτόν τον τρόπο το ΔΔΧ στην ουσία ενσωμάτωσε τον κανόνα της ίσης απόστασης στο εθιμικό δίκαιο.⁴⁶ Ειδικότερα, το ΔΔΧ ξεκαθάρισε, ότι η χάραξη της μέσης γραμμής αποτελεί *prima facie* δίκαιη λύση⁴⁷ και στη συνέχεια επανέλαβε και επιβεβαίωσε την θέση που διατυπώθηκε ακόμα νωρίτερα, στη διαιτητική απόφαση *Delimitation of the Continental Shelf between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the French Republic (United Kingdom v. France)* 1977, ότι ο κανόνας της οριοθέτησης είναι η χάραξη της μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης, η

⁴³Tanaka, Y. (2008). Reflections on Maritime Delimitation in the Nicaragua/Honduras Case. *Max-Planck-Institut für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*, σελ. 916.

⁴⁴Olorundami, F. (2017). Objectivity versus Subjectivity in the Context of the ICJ's Three-stage Methodology of Maritime Boundary Delimitation. *The International Journal of Marine and Coastal Law* 32, 36–53, σελ. 39.

⁴⁵Αναλυτικότερα βλ. Tanaka, Y. (2008). Reflections on Maritime Delimitation in the Nicaragua/Honduras Case, *Max-Planck-Institut für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*, *ZaöRV* 68, σελ. 903-937. https://www.zaoerv.de/68_2008/68_2008_4_a_903_938.pdf, Ιωάννου, Κ. & Στρατή, *supra* note 11, σελ. 287-293.

⁴⁶Tanaka, Y., *supra* note 43, σελ. 918.

⁴⁷Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen, Judgment, I.C.J. Reports 1993, παρ. 64.

οποία σε περίπτωση που διαπιστωθούν ειδικές περιστάσεις έπρεπε να προσαρμοστεί και όχι να εγκαταλειφθεί ως μέθοδος οριοθέτησης.⁴⁸

Στη συνέχεια, το Δικαστήριο προχώρησε σε μία ακόμα σημαντική διευκρίνιση σχετικά με τις «σχετικές» και «ειδικές» περιστάσεις. Υπενθυμίζεται, ότι σε αυτήν την υπόθεση του ΔΔΧ έπρεπε να εφαρμόσει και το άρθρο 6 της Σύμβασης για την Υφαλοκρηπίδα 1958 αλλά και εθιμικό δίκαιο. Έτσι, κατά την εξέταση των παραμέτρων που έπρεπε να ληφθούν υπόψη για την προσαρμογή της προσωρινής γραμμής ίσης απόστασης εξομοίωσε τις ειδικές περιστάσεις (*special circumstances*) που πηγάζουν από το συμβατικό δίκαιο και τις σχετικές περιστάσεις (*relevant circumstances*) που πηγάζουν από το εθιμικό δίκαιο.⁴⁹ Με αυτόν τον τρόπο η μέθοδος ίσης απόστασης/σχετικών περιστάσεων αποκτά για πρώτη φορά εθιμική διάσταση.⁵⁰

Η εν λόγω απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου θεωρείται σταθμός στην εξέλιξη του δικαίου των οριοθετήσεων, διότι σε αυτήν θεμελιώνεται η μέθοδος οριοθέτησης μέσης γραμμής/σχετικών περιστάσεων. Η συγκεκριμένη μέθοδος περιλαμβάνει δύο βήματα, τη χάραξη της προσωρινής μέσης γραμμής/ γραμμής ίσης απόστασης, η οποία αργότερα προσαρμόζεται ανάλογα με τις σχετικές περιστάσεις που υπάρχουν. Αργότερα, αποτέλεσε το θεμέλιο για την μελλοντική αποκρυστάλλωση της μεθόδου οριοθέτησης των τριών σταδίων, όπως θα εξεταστεί παρακάτω.

Η νομολογία που ακολούθησε⁵¹ επιβεβαίωσε την επαναφορά της αρχής μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης ως έναν από τους αποδεκτούς τρόπους οριοθέτησης, ο οποίος δύναται να ισοδυναμεί και με ευθύδικη λύση *prima facie*. Για παράδειγμα, η υπόθεση *Eritrea/Yemen* (Δεύτερη φάση, 1999)⁵² όχι μόνο επιβεβαίωσε την επικράτηση της συγκεκριμένης μεθόδου στην οριοθέτηση ενιαίου θαλασσίου ορίου αλλά και τη σημασία των γεωγραφικών σχετικών περιστάσεων για την

⁴⁸ Olorundami, F., *supra* note 44, σελ. 39.

⁴⁹ Cottier, Th., *supra* note 39, σελ. 523. Για την έννοια των «σχετικών περιστάσεων» και των «ειδικών περιστάσεων» μεταξύ άλλων, βλ. Ιωάννου, Κ. & Στρατή, Α., *supra* note 11 σελ. 293- 296.

⁵⁰ Tanaka, Y. (2006). *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*. Oxford: Hart Publishing, σελ. 98.

⁵¹ Μεταξύ άλλων, οι αποφάσεις *Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Cameroon v. Nigeria: Equatorial Guinea intervening)*, Judgment, I.C.J Reports 2002, διαθέσιμο στο <https://www.icj-cij.org/files/case-related/94/094-20021010-JUD-01-00-EN.pdf>, *Award in the arbitration regarding the delimitation of the maritime boundary between Guyana and Suriname*, Award of 17 September 2007, https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XXX/1-144.pdf.

⁵² *Eritrea/Yemen arbitration (the Second Phase)*, 40 ILM (2001), 983-1013.

προσαρμογή της προσωρινής γραμμής ίσης απόστασης. Συγκεκριμένα, το ΔΔΔ χάραξε το ενιαίο θαλάσσιο όριο υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ εφαρμόζοντας, μάλιστα για πρώτη φορά τα άρθρα 74 και 83 της Σύμβασης ΔΘ 1982. Το 2001 η οριοθέτηση *Qatar v. Bahrain*, θα είναι η πρώτη υπόθεση στην οποία η οριοθέτηση με τη μέθοδο ίσης απόστασης/σχετικών περιστάσεων θα εφαρμοστεί στην περίπτωση των κρατών με παρακείμενες ακτές.⁵³ Με αυτόν τρόπο, η χάραξη μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης καθιερώθηκε ως κατάλληλη αφετηρία και για κράτη με παρακείμενες ακτές.⁵⁴ Σε αυτήν την περίπτωση, μάλιστα, το Διεθνές Δικαστήριο εφάρμοσε εθιμικό δίκαιο, καθώς οι δύο χώρες ήταν συμβαλλόμενα μέρη στις Συμβάσεις Γενεύης του 1958, ωστόσο το Κατάρ δεν είχε επικυρώσει τη Σύμβαση ΔΘ του 1982. Τέλος, το 2006 στην υπόθεση *Barbados/Trinidad and Tobago* το Διεθνές Διαιτητικό Δικαστήριο θα ορίσει με ακόμα μεγαλύτερη ακρίβεια τη μέθοδο των δύο σταδίων, ίσης απόστασης/σχετικών περιστάσεων, που διατυπώθηκε για πρώτη φορά στην υπόθεση *Jan Mayen*.⁵⁵

Με αυτόν τον τρόπο οι κανόνες οριοθέτησης ουσιαστικά ακολούθησαν μία «κυκλική» πορεία με την απομάκρυνση τους το 1969 από τη μέση γραμμή/ίσης απόστασης λόγω της εμφάνισης των αρχών της ευθυδικίας για να επιστρέψουν, εν τέλει, ξανά στην εφαρμογή της μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης, η οποία οδηγεί σε μία δίκαιη οριοθέτηση.⁵⁶ Τέλος, η θεμελίωση των δύο σταδίων οριοθέτησης έθεσε τη βάση για την αποκρυστάλλωση της μεθόδου τριών σταδίων το 2009.

Κεφάλαιο 3: Η νομολογία μετά το 2009

Από το 2009 τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα ακολουθούν τη διαδικασία των τριών σταδίων κατά την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών, η οποία αποκρυσταλλώθηκε στην υπόθεση *Romania/Ukraine*. Η συγκεκριμένη διαδικασία αποτελείται από τρία κύρια στάδια και δύο προκαταρκτικά.

⁵³Elferink, A.(ed.), Henriksen, T. (ed.) Busch, S.,(ed), *supra* note 1, σελ.6.

⁵⁴Rothwell, D. (ed.), Elferink, A. (ed.), Scott, K. (ed.),Stephens, T. (ed.) (2015). *The Oxford Handbook of the Law of the Sea*. Oxford: Oxford University Press, σελ. 259.

⁵⁵Arbitration between Barbados and the Republic of Trinidad and Tobago,relating to the delimitation of the exclusive economic zone and the continental shelf between them, decision of 11 April 2006, παρ. 242. Διαθέσιμο στο: https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XXVII/147-251.pdf.

⁵⁶ Δίπλα, X., *supra* note 36, σελ. 32.

Επιγραμματικά, η οριοθέτηση ξεκινά με την χάραξη μίας προσωρινής μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης *«βασιζόμενη σε μεθόδους που είναι γεωμετρικά αντικειμενικοί»*.⁵⁷ Στο δεύτερο στάδιο εξετάζεται η πιθανή ύπαρξη «σχετικών περιστάσεων», οι οποίες επιτάσσουν την προσαρμογή της προσωρινής μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης, έτσι ώστε η οριοθέτηση την οποία θα πραγματοποιήσει το διεθνές δικαστήριο να καταλήγει σε ένα *«δίκαιο αποτέλεσμα»*, όπως ορίζουν και τα άρθρα της Σύμβασης ΔΘ. Στο τελευταίο στάδιο, στο λεγόμενο *“disproportionality test”*, εξετάζεται εάν με την εν λόγω γραμμή δημιουργείται δυσανάλογο αποτέλεσμα βάσει της διαφοράς μήκους ακτών και θαλάσσιας περιοχής που έχει αποδοθεί στα κράτη από το διεθνές δικαστήριο.⁵⁸

Πριν, ωστόσο, τα διεθνή δικαστήρια προχωρήσουν στο πρώτο στάδιο της χάραξης της προσωρινής μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης, όπως προαναφέρθηκε, υπάρχουν ακόμα δύο προκαταρκτικά στάδια. Συγκεκριμένα, προσδιορίζονται οι σχετικές ακτές (*relevant coasts*) και η σχετική θαλάσσια περιοχή (*relevant maritime area*). Όπως σημείωσε το Διεθνές Δικαστήριο στην απόφαση *Romania/Ukraine*, οι σχετικές ακτές είναι εκείνες *«των οποίων η θαλάσσιες προεκτάσεις τους αλληλεπικαλύπτονται»*, άρα είναι απαραίτητη η οριοθέτηση. Η θαλάσσια περιοχή, από την άλλη, είναι αυτή που θα οριοθετήσει το δικαστήριο. Αξίζει να σημειωθεί ότι προσδιορισμός των σχετικών ακτών και της σχετικής περιοχής αποτελεί ένα κρίσιμο σημείο, καθώς αυτά διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην έκβαση του τεστ δυσαναλογίας που πραγματοποιείται στο τελευταίο στάδιο και παράλληλα το μήκος των σχετικών ακτών μπορεί να θεωρηθεί και ως *«σχετική περίσταση»*.⁵⁹

Ύστερα από τον προσδιορισμό των σχετικών ακτών και της σχετικής περιοχής τα διεθνή δικαστήρια περνούν στο πρώτο στάδιο οριοθέτησης, δηλαδή στην χάραξη της προσωρινής μέσης γραμμής/ γραμμής ίσης απόστασης. Κατά την χάραξη της ιδιαίτερα κρίσιμη είναι η επιλογή των σημείων βάσεις (*base points*), η οποία επηρεάζει σημαντικά όλη τη διαδικασία. Παρόλο που τα μέρη έχουν τη δυνατότητα να προτείνουν τα σημεία βάσης, όπως ξεκαθάρισε το ΔΔΧ, η επιλογή αυτή δεν θα βασιστεί *«αποκλειστικά στην επιλογή των σημείων βάσης από τα μέρη, αλλά πρέπει το*

⁵⁷ Παπασταυρίδης, Ε., *supra* note 13.

⁵⁸ *Romania/Ukraine Case*, παρ. 116-122.

⁵⁹ Παπασταυρίδης, Ε., *supra* note 13.

ίδιο να επιλέξει τα κατάλληλα με βάση τη φυσική γεωγραφία». Με άλλα λόγια, ένα διεθνές δικαστήριο αποφασίζει εάν σε αυτό το στάδιο θα ληφθούν υπόψη συγκεκριμένα τμήματα της ακτής, τα νησιά, όπως επίσης και αν θα λάβει υπόψη τις κανονικές ή τις ευθείες γραμμές βάσεις που έχουν χαράξει τα κράτη.

Στη συνέχεια, όσον αφορά την προσαρμογή της προσωρινής μέσης γραμμής/ γραμμής ίσης απόστασης, που αποτελεί το δεύτερο στάδιο, αυτή πραγματοποιείται με την προϋπόθεση ύπαρξης «σχετικών περιστάσεων» (*relevant circumstances*). Η μία από τις δύο κατηγορίες των σχετικών περιστάσεων είναι οι γεωγραφικές. Παραδείγματα σχετικών γεωγραφικών περιστάσεων είναι η ύπαρξη νησιών, τα οποία ενδέχεται να έχουν πλήρη, μειωμένη αλλά και καμία επήρεια στην οριοθέτηση, η σημαντική διαφορά σε μήκος της ακτογραμμής και η καμπυλότητα των ακτών (*concavity of the coasts*) παράλληλα με την ανάγκη αποφυγής της αποκοπής της υφαλοκρηπίδας των μερών (*cut-off effect*).⁶⁰ Η δεύτερη κατηγορία των σχετικών περιστάσεων είναι οι «μη γεωγραφικές» και ενδεικτικά αναφέρονται οι άδειες εξόρυξης πετρελαίου, η ναυσιπλοΐα και η τάξη και ασφάλεια των ωκεανών. Ύστερα από εξέταση όλων των παραπάνω παραγόντων ένα διεθνές δικαιοδοτικό όργανο αποφασίζει εάν θα προβεί ή όχι στην προσαρμογή της γραμμής της ίσης απόστασης, για να καταλήξει σε ένα «δίκαιο αποτέλεσμα».

Στο τελευταίο στάδιο εξετάζεται η αναλογία του μήκους της ακτής των ακτών και της υφαλοκρηπίδας/AOZ που έχει αποδοθεί στα μέρη(*disproportionality test*). Με άλλα λόγια, στην υπόθεση *Romania/Ukraine* η δυσαναλογία απέκτησε και έναν ανεξάρτητο ρόλο, ενώ παλαιότερα εξεταζόταν από τα διεθνή δικαστήρια αποκλειστικά ως μία «σχετική περίσταση», η οποία απαιτούσε προσαρμογή της προσωρινής μέσης γραμμής/ γραμμής ίσης απόστασης.⁶¹ Πρόκειται ουσιαστικά για έναν τρόπο επιβεβαίωσης ότι το αποτέλεσμα της οριοθέτησης είναι «δίκαιο» παρά για ένα στοιχείο οριοθέτησης *per se*.⁶² Έτσι, σε περίπτωση διαπίστωσης μίας μεγάλης δυσαναλογίας ένα διεθνές δικαστήριο ενδέχεται να προβεί σε μία ακόμα προσαρμογή ούτως ώστε να επιτύχει «δίκαιο αποτέλεσμα».

⁶⁰ Παπασταυρίδης, Ε., *supra* note 13.

⁶¹ Tanaka, Y. (2018). The Disproportionality Test in the Law of Maritime Delimitation. Στο: Busch, S.(ed.), Henriksen, T. (ed) & Elferink, A. (ed.), *supra* note 1.

⁶² Rothwell, D. (ed.), Elferink, A. (ed.), Scott, K. (ed.), Stephens, T. (ed.). (2017), *supra* note 54, σελ. 269.

Όπως προαναφέρθηκε, στη νομολογία η οποία ακολούθησε την απόφαση του ΔΔΧ στην υπόθεση *Romania/Ukraine* όλα τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα, όπως στην περίπτωση του ΔΔΘ έτσι και στην περίπτωση της διαιτησίας, εφάρμοσαν αυτήν τη μεθοδολογία. Παρόλο που το ΔΔΧ υπογράμμισε ότι η μέθοδος αυτή δεν πρέπει να εφαρμόζεται μηχανικά και ότι η χάραξη της προσωρινής μέσης γραμμής/ γραμμής ίσης απόστασης μπορεί να μη συνιστά πάντοτε την καταλληλότερη μέθοδο, σε καμία από τις ακόλουθες υποθέσεις τα διεθνή δικαστήρια δεν απέκλιναν από αυτήν τη μέθοδο. Παρακάτω εξετάζονται τα πιο κρίσιμα σημεία αυτών των αποφάσεων από το 2009 έως το 2018 και επιχειρείται μία αποτίμηση της εξέλιξης της νομολογίας της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου.

3.1 Maritime Delimitation in the Black Sea, (Romania v. Ukraine), ICJ, 2009

Η υπόθεση *Romania/Ukraine* παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον όχι μόνο λόγω της αποκρυστάλλωσης σε αυτήν των τριών σταδίων οριοθέτησης αλλά και λόγω της αντιμετώπισης από το Διεθνές Δικαστήριο ενός μικρού, απομακρυσμένου νησιωτικού σχηματισμού μιας χώρας, το οποίο βρίσκεται πολύ κοντά στην ακτή μιας άλλης, στο πλαίσιο της οριοθέτησης των θαλασσίων ζωνών.

Ειδικότερα, ακολουθώντας την προαναφερθείσα διαδικασία των τριών σταδίων, το ΔΔΧ για την χάραξη της προσωρινής γραμμής προχώρησε στην επιλογή των κατάλληλων σημείων βάσης. Η πολυπλοκότητα του ζητήματος παρουσιάστηκε όταν το ΔΔΧ έπρεπε να αποφασίσει εάν θα συμπεριλάβει στα σημεία βάσης τον μικρό νησιωτικό σχηματισμό Serpents που ανήκει στην Ουκρανία, μεγέθους 0,17 τ. χμ., ο οποίος μάλιστα απέχει από τις ακτές της 20 ν.μ. Σημειώνεται, ότι το νησί κατοικήθηκε για πρώτη φορά το 2004 από 100 άτομα.⁶³ Το Διεθνές Δικαστήριο κατά την εξέταση του ζητήματος αναφέρθηκε στην προηγούμενη νομολογία, συγκεκριμένα στην υπόθεση *Eritrea/Yemen - Sovereignty and Maritime Delimitation in the Red Sea* (1999), στην οποία οι συστάδες μικρών νησιωτικών σχηματισμών (*clusters of fringe islands*), οι οποίες επειδή βρίσκονταν κοντά στην ακτή θεωρήθηκαν μέρος της. Ωστόσο, λόγω της απόστασης του νησιού Serpents από την ουκρανική ακτή, όπως προαναφέρθηκε, το να θεωρηθεί αυτό ως σημείο βάσης:

⁶³Παπασταυρίδης, Ε., *supra* note 13.

[...]θα ισοδυναμούσε με την πρόσθεση ενός εξωτερικού στοιχείου στην ακτογραμμή της Ουκρανίας το αποτέλεσμα της οποίας θα ήταν ο δικανικός επαναπροσδιορισμός της γεωγραφίας[...]⁶⁴

Για αυτό το ΔΔΧ χάραξε τη γραμμή ίσης απόστασης, χωρίς να λάβει υπόψη το συγκεκριμένο νησιωτικό σχηματισμό.

Σχήμα 2

Η τελική οριοθέτηση του ΔΔΧ για το νησί Serpents στην απόφαση Romania /Ukraine

Πηγή: Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine), Judgment, I.C.J. Reports 2009

Το Διεθνές Δικαστήριο ασχολήθηκε με το συγκεκριμένο νησιωτικό σχηματισμό για ακόμα μία φορά κατά την εξέταση των σχετικών περιστάσεων. Η ύπαρξη των τελευταίων, όπως προαναφέρθηκε, επιτάσσει την προσαρμογή της προσωρινής μέσης γραμμής/ γραμμής ίσης απόστασης για την επίτευξη του «*δίκαιου αποτελέσματος*». Σύμφωνα με το ΔΔΧ, το νησί Serpents δεν έχει άλλα δικαιώματα, πέρα από τα χωρικά ύδατα 12 ν.μ., συνεπώς δεν επηρεάζει την οριοθέτηση και άρα δεν συνιστά σχετική περίπτωση. Απέφυγε, ωστόσο, να επισέλθει στο ζήτημα του νομικού χαρακτηρισμού του συγκεκριμένου νησιωτικού σχηματισμού. Επιπρόσθετα, το Διεθνές Δικαστήριο απέρριψε όλους τους υπόλοιπους παράγοντες που έχουν προταθεί από τα δύο μέρη ως σχετικές περιστάσεις, συγκεκριμένα α) τη διαφορά του

⁶⁴ Παπασταυρίδης, Ε., *supra* note 13.

μήκους της ακτογραμμής, για την οποία υπογράμμισε, ότι για να γίνει προσαρμογή, η διαφορά πρέπει να είναι «*particularly marked*», κάτι που δεν συνέβαινε στη συγκεκριμένη περίπτωση⁶⁵ β) τον περικλειστο χαρακτήρα της Μαύρης Θάλασσας αλλά και τις προηγούμενες συμφωνίες οριοθέτησης που υπάρχουν στην περιοχή, οι οποίες είχαν επίσης ως μέθοδο οριοθέτησης τη γραμμή ίσης απόστασης και θα ληφθούν υπόψη μόνο για να προσδιοριστεί το τελικό σημείο της οριοθέτησης⁶⁶ γ) τις προηγούμενες ενέργειες των κρατών στην περιοχή, συγκεκριμένα τις άδειες εξόρυξης υδρογονανθράκων και τις αλιευτικές συμφωνίες. Το Δικαστήριο υπογράμμισε πως εφόσον δεν πρόκειται για ζήτημα σιωπηρής συμφωνίας ή *modus vivendi* μεταξύ των κρατών αυτές δεν θα ληφθούν υπόψη⁶⁷ δ) το *cut-off effect*, και, τέλος ε) τα ζητήματα ασφάλειας.

3.2 Delimitation of the maritime boundary in the Bay of Bengal (Bangladesh/Myanmar), ITLOS, 2012

Μία ακόμα υπόθεση στην οποία ένα διεθνές δικαιοδοτικό όργανο κλήθηκε να αποφανθεί, ανάμεσα σε άλλα, για το πώς επηρεάζει ένα μικρό νησί τις θαλάσσιες ζώνες ενός μεγάλου ηπειρωτικού όγκου, τον οποίο φαίνεται να τον αποκόπτει από τη θάλασσα, ήταν η υπόθεση *Bangladesh/Myanmar*. Η συγκεκριμένη υπόθεση είναι η πρώτη που εκδικάστηκε από το ΔΔΔΘ, το οποίο μάλιστα οριοθέτησε υφαλοκρηπίδα και πέραν των 200 ν.μ.

Το κρίσιμο σημείο της διένεξης, όπως σημειώθηκε παραπάνω, αποτέλεσε το νησί Saint Martin και ειδικότερα η μεταχείριση αυτού από το ΔΔΔΘ. Η ιδιαιτερότητα του νησιού έγκειται στη γεωγραφική του θέση, καθώς ενώ ανήκει στο Μπανγκλαντές βρίσκεται πολύ κοντά στις ακτές της Μιανμάρ (4.5 ν.μ. κοντά στις ακτές της χώρας κατά προσέγγιση). Παράλληλα, η γεωγραφική θέση του έχει ως συνέπεια τη μετατροπή των ακτών των δύο κρατών από παρακείμενες σε αντικείμενες. Η συνολική επιφάνεια του νησιού ανέρχεται στα 8 τ.χμ. και έχει μόνιμο πληθυσμό 7.000 κατοίκους, σύμφωνα με το Μπανγκλαντές. Επιπρόσθετα, το νησί βρίσκεται στα χωρικά ύδατα και των δύο χωρών. Συνεπώς, αυτός ο νησιωτικός σχηματισμός απασχόλησε το ΔΔΔΘ όπως στην φάση οριοθέτησης της αιγιαλίτιδας ζώνης έτσι και κατά την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας/AOZ.

⁶⁵Romania/Ukraine Case, παρ. 164.

⁶⁶Cleverly, R. & Fietta, St. (2016). *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*. Oxford: Oxford University Press, σελ. 485.

⁶⁷Romania/Ukraine Case, παρ. 189-198.

Ειδικότερα, κατά την οριοθέτηση των χωρικών υδάτων, το ΔΔΔΘ εφαρμόζοντας το άρθρο 15 της Σύμβασης ΘΘ εξέτασε αν το νησί St. Martin συνιστά «ειδική περίπτωση». ⁶⁸ Σύμφωνα με τη Μυανμάρ:

[...]τα νησιά μικρού ή μεσαίου μεγέθους συνήθως αγνοούνται εντελώς. Η κυρίαρχη τάση είναι να αποδίδεται καμία ή ελάχιστη επήρεια σε τέτοιους θαλάσσιους σχηματισμούς [...]

Παράλληλα, το συγκεκριμένο νησί βρίσκεται «στη λανθασμένη μεριά της γραμμής», ακριβώς μπροστά από τις ακτές της, και για το λόγο αυτό δεν πρέπει να του αποδοθεί πλήρης επήρεια. Κάτι τέτοιο, σύμφωνα με τη Μυανμάρ, θα οδηγούσε στη «σημαντική διαστρέβλωση» της ακτογραμμής.

Ωστόσο, το ΔΔΔΘ απέρριψε τις αξιώσεις της Μυανμάρ να αποδοθεί στο νησί θύλακας χωρικών υδάτων 6 ν.μ. λόγω της εγγύτητας στα παράλια της και αναγνώρισε στο νησί χωρικά ύδατα 12 ν.μ. Το ΔΔΔΘ υπογράμμισε ότι το Saint Martin αποτελεί σημαντικό νησιωτικό σχηματισμό λόγω της έκτασής του, του πληθυσμού αλλά και των οικονομικών και άλλων δραστηριοτήτων που υπάρχουν στο νησί, συνεπώς δικαιούται πλήρους αιγιαλίτιδας ζώνης. ⁶⁹ Είναι επίσης σημαντικό ότι στο νησί αποδόθηκε αιγιαλίτιδα ζώνη 12 ν.μ. ακόμα και σε σημεία όπου υπήρχε η επικάλυψή της με την υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ της Μυανμάρ. Με αυτόν τον τρόπο ουσιαστικά το ΔΔΔΘ επιβεβαίωσε την πάγια θέση των διεθνών δικαστηρίων για την υπεροχή της αιγιαλίτιδας έναντι της υφαλοκρηπίδας/ ΑΟΖ του γειτονικού κράτους. ⁷⁰ Υπογράμμισε όμως, ότι η αιγιαλίτιδα ζώνη ενός κράτους κάμπτεται όταν επικαλύπτεται με την αιγιαλίτιδα άλλου κράτους. ⁷¹

Εντούτοις, το ΔΔΧ δεν έλαβε υπόψη του το συγκεκριμένο νησί ως σημείο βάσης κατά τη χάραξη της προσωρινής γραμμής στην οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ. Ειδικότερα, το ΔΔΔΘ ακολούθησε τη μέθοδο τριών σταδίων, όπως και στην υπόθεση *Romania/Ukraine*. Κατά την επιλογή των σημείων βάσεως

⁶⁸ Πριν προχωρήσει στην οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης το Δικαστήριο εξέτασε την ύπαρξη οριοθέτησης στην περιοχή. Αφού αποφάσισε ότι τα Συμφωνηθέντα Πρακτικά (Agreed Minutes) δεν αποτελούσαν δεσμευτική συμφωνία μεταξύ των κρατών, προχώρησε στην οριοθέτηση της χωρικής θάλασσας, *Bangladesh/Myanmar Case*, παρ. 125.

⁶⁹ Το ΔΔΔΘ σημείωσε, ότι η μειωμένη επήρεια αποδίδεται νε νησιωτικούς σχηματισμούς ακατοίκητους και μικρού μεγέθους, *Bangladesh/Myanmar*, παρ. 151.

⁷⁰ Στρατή, Α., *supra* note 12, σελ. 32.

⁷¹ Το ζήτημα του δικαιώματος διέλευσης των πλοίων της Μυανμάρ μέσω της αιγιαλίτιδας ζώνης του Μπανγκλαντές γύρω από το νησί St. Martin εξετάζεται στο Β' Μέρος της παρούσας εργασίας.

για την χάραξη της προσωρινής γραμμής το ΔΔΔΘ αποφάσισε, ότι λόγω της θέσης του νησιού ακριβώς μπροστά από την ηπειρωτική ακτή της Μυανμάρ, εάν υπολογιστεί ως σημείο βάσης, θα δημιουργήσει σημαντικό “*cut-off effect*” στις ακτές της Μυανμάρ. Όπως και στην υπόθεση *Romania/Ukraine* το Δικαστήριο υποστήριξε ότι αυτό θα οδηγήσει στην “*judicial refashioning of geography*”.⁷²

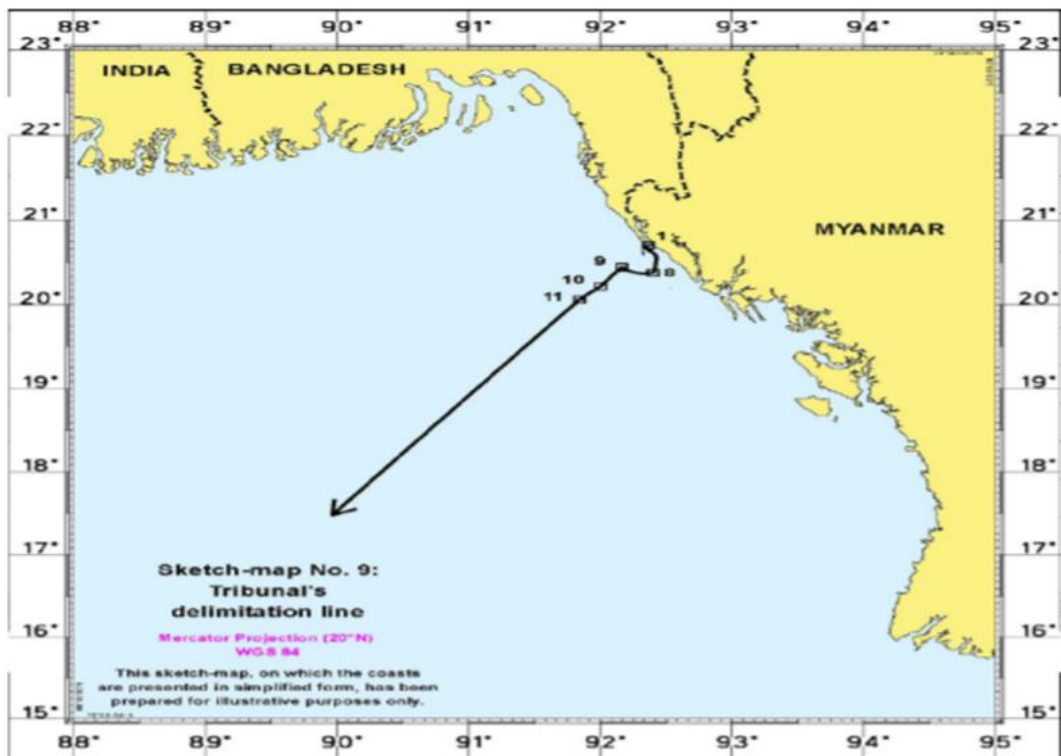
Το νησί St. Martin απασχόλησε το ΔΔΔΘ και κατά την εξέταση των σχετικών περιστάσεων. Το ΔΔΔΘ αν και σημείωσε, ότι το συγκεκριμένο νησί θα μπορούσε να ληφθεί υπόψη ως σχετική περίπτωση δεν το θεώρησε ως τέτοια, λόγω της γεωγραφικής του θέσης. Εάν στο νησί είχε αποδοθεί επήρεια κατά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ, όπως ζήτησε το Μπανγκλαντές, αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα την αποκοπή της προβολής των ακτών της Μυανμάρ στη θάλασσα και τη σημαντική διαστρέβλωση της προσωρινής γραμμής.⁷³ Ως σχετική περίπτωση εξετάστηκε επίσης η καμπυλότητα (*concavity*) της ακτής, η οποία, σύμφωνα με το ΔΔΔΘ δημιουργούσε “*cut-off effect*” των ακτών του Μπανγκλαντές και για αυτό έπρεπε να πραγματοποιηθεί η προσαρμογή της προσωρινής γραμμής. Το ΔΔΔΘ, ωστόσο, διευκρίνισε ότι η καμπυλότητα της ακτής δεν αποτελεί *per se* σχετική περίπτωση, αλλά λαμβάνεται υπόψη το “*cut-off effect*” που δημιουργεί.⁷⁴ Τέλος, εξετάστηκε ο ρόλος του γεωλογικού παράγοντα καθώς και η έννοια του φυσικής προέκτασης (*natural prolongation*). Το ΔΔΔΘ αποφάσισε, ότι η χάραξη του ενιαίου θαλασσίου ορίου δεν επηρεάζεται από γεωλογικούς και γεωμορφολογικούς παράγοντες και για αυτό δεν απαιτείται προσαρμογή της προσωρινής γραμμής.⁷⁵

⁷² Bangladesh/ Myanmar, παρ. 265.

⁷³ Ibid, παρ. 318.

⁷⁴ Ibid, παρ. 292.

⁷⁵ Ibid, παρ. 322.

Σχήμα 3

Τελική γραμμή οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας/AOZ στην υπόθεση Bangladesh/ Myanmar

Πηγή: Dispute concerning delimitation of the Maritime Boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal, (Bangladesh/Myanmar), Case No 16, Judgment, ITLOS

Αφού ολοκλήρωσε την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών εντός του ορίου των 200 ν.μ., το ΔΔΔΘ πέρασε στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας πέραν των 200 ν.μ. Το ΔΔΔΘ έκρινε πως είχε τέτοια αρμοδιότητα, παρά το γεγονός ότι η Επιτροπή για τα Όρια της Υφαλοκρηπίδας δεν είχε ακόμα εξετάσει τις διεκδικήσεις του Μπανγκλαντές και της Μιανμάρ στην περιοχή.⁷⁶ Παράλληλα, έλαβε υπόψη τα δικαιώματα των τρίτων κρατών στην περιοχή, υπογραμμίζοντας ότι η απόφαση είναι δεσμευτική μόνο για τα διάδika κράτη.

Τέλος, ιδιαίτερης σημασίας είναι το ζήτημα της «γκρίζας περιοχής» (*grey area*) που δημιουργήθηκε στην συγκεκριμένη υπόθεση. Πρόκειται για περιοχές οι οποίες, βάσει της οριοθετικής γραμμής που έχει χαραχθεί, αποδίδονται σε κράτος από το οποίο απέχουν περισσότερο από 200 ν.μ., δηλαδή το Μπανγκλαντές, ενώ

⁷⁶ Αρχικά υπήρχε αντίθεση της Μιανμάρ σχετικά με τη δικαιοδοσία του ΔΔΔΘ να εκδικάσει το συγκεκριμένο ζήτημα. Ibid, παρ. 341- 393.

βρίσκονται εντός των 200 ν.μ. από τις ακτές άλλου κράτους, δηλαδή στην ΑΟΖ της Μυανμάρ. Η οριοθέτηση αφορά μόνο την υφαλοκρηπίδα, χωρίς συνεπώς να θίγονται τα κυριαρχικά δικαιώματα της Μυανμάρ στην ΑΟΖ. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργήθηκε μία περιοχή, στην οποία το ένα κράτος ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα επί της υφαλοκρηπίδας και το άλλο στη θαλάσσια στήλη, δυνάμει της ΑΟΖ.

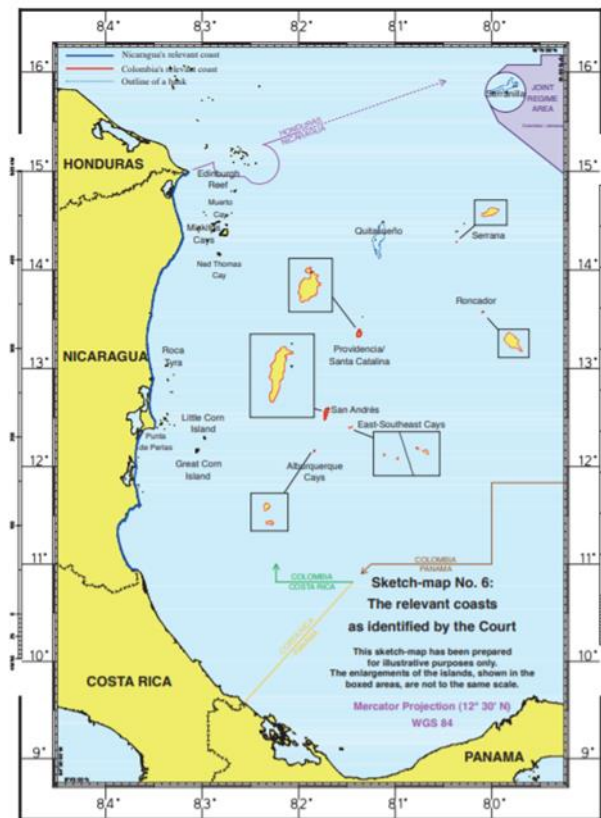
3.3 Territorial and Maritime Dispute, (Nicaragua v. Colombia), ICJ, 2012

Η υπόθεση *Nicaragua/Colombia* αφορούσε δύο ζητήματα. Πρώτον, το Διεθνές Δικαστήριο κλήθηκε να αποφανθεί για την κυριότητα στα 7 νησιά τα οποία βρίσκονται απέναντι από τις ακτές της Νικαράγουα. Το βήμα αυτό ήταν εκ των ων ουκ άνευ για την επίλυση του δεύτερου ζητήματος, τον καθορισμό των θαλασσίων συνόρων των δύο χωρών. Το Δικαστήριο αποφάσισε ότι τα νησιά Alburquerque, Bajo Nuevo, East-Southeast Cays, Quitasueño, Roncador, Serrana, και Serranilla ανήκουν στην Κολομβία και στη συνέχεια προχώρησε στην οριοθέτηση.

Ακόμα και σε αυτήν την υπόθεση, παρά τις περίπλοκες γεωγραφικές συνθήκες, δηλαδή την παρουσία των πολυάριθμων και διασκορπισμένων νησιών της Κολομβίας σε μικρή απόσταση από την ακτή της Νικαράγουα (105-120 ν.μ. ενώ από την ακτή της Κολομβίας η απόσταση ήταν 380 ν.μ.),⁷⁷ το Διεθνές Δικαστήριο ακολούθησε τη μέθοδο των τριών σταδίων που υιοθετήθηκε στην υπόθεση *Romania/Ukraine* και ξεκίνησε με τον προσδιορισμό των σχετικών ακτών. Ενώ οι σχετικές ακτές της Νικαράγουα δεν παρουσίασαν πρόβλημα, οι σχετικές ακτές της Κολομβίας αποτέλεσαν θέμα διαφωνίας. Το Δικαστήριο αποφάσισε ότι οι σχετικές ακτές της Κολομβίας περιορίζονται μόνο στα νησιά της, καθώς οι προεκτάσεις της ακτής δεν επικαλύπτονται με τις αντίστοιχες προεκτάσεις της Νικαράγουα. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη ότι η επικάλυψη των αξιώσεων των δύο κρατών εντοπίζεται τόσο στα ανατολικά όσο και στα δυτικά από τα νησιά της Κολομβίας, έκρινε ότι έπρεπε να ληφθεί υπόψη ολόκληρη η ακτογραμμή των νησιών αυτών.⁷⁸

⁷⁷ Schofield, C. (2013). One step forwards, two steps back? Progress and challenges in the delimitation of maritime boundaries since the drafting of the United Nations Convention on the Law of the Sea, στο : G. Xue & A. White(ed), *30 Years of UNCLOS (1982-2012): Progress and Prospects*. (217-239). China.

⁷⁸ *Nicaragua v. Colombia*, παρ. 152-53.

Σχήμα 4

Ο προσδιορισμός των σχετικών ακτών από το ΔΔΧ στην υπόθεση Nicaragua/Colombia

Πηγή: Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v Colombia), Judgment, ICJ Reports, 2012

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι θέσεις του Δικαστηρίου για τη διαφωνία των μερών σχετικά με τα δικαιώματα των νησιωτικών σχηματισμών. Στη διαφωνία αυτή για τα δικαιώματα που παράγουν τα νησιά Alburquerque Cays, East-Southeast Cays, Roncador και Serrana το Δικαστήριο απάντησε πως όλοι οι νησιωτικοί σχηματισμοί, ανεξάρτητα από το νομικό τους χαρακτηρισμό, δικαιούνται χωρικά ύδατα 12 ν.μ. Με αυτόν τον τρόπο το Δικαστήριο επιβεβαίωσε το εθνικό δικαίωμα όλων των νήσων, νησίδων και βράχων σε αιγιαλίτιδα ζώνη 12 ν.μ., χωρίς, ωστόσο, να τα χαρακτηρίσει νομικά, αλλά και την υπεροχή της αιγιαλίτιδας έναντι της υφαλοκρηπίδας/AOZ. Συγκεκριμένα, ξεκαθάρισε ότι ποτέ δεν έχει περιορίσει το δικαίωμα ενός κράτους να έχει χωρικά ύδατα 12 ν.μ. γύρω από ένα νησί ή ένα βράχο λόγω της επικάλυψης με την υφαλοκρηπίδα/AOZ άλλου κράτους. Έτσι, απέρριψε το αίτημα της Νικαράγου να αποδοθούν στα νησιά Alburquerque Cays, East-Southeast Cays, Roncador, και Serrana 3 ν.μ. αιγιαλίτιδας ζώνης.⁷⁹ Τέλος, η συγκεκριμένη

⁷⁹ Ibid, παρ.177-180.

απόφαση ήταν από τις σπάνιες φορές που το Δικαστήριο αναφέρθηκε έστω και επιγραμματικά στη διάταξη της Σύμβασης ΔΘ περί βράχων όταν χαρακτήρισε το Quitasueño ως «βράχο» διότι δεν είχε τη δυνατότητα να συντηρήσει ανθρώπινη διαβίωση ή οικονομική ζωή, συνεπώς δεν έχει δικαίωμα υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ.⁸⁰ Όμως, κατά την επιλογή των σημείων βάσεων το ΔΔΧ δεν παρέκκλινε από την προηγούμενη νομολογία του και αγνόησε το Quitasueño, όπως και άλλους μικρούς ακατοίκητους νησιωτικούς σχηματισμούς, οι οποίοι βρίσκονταν σε μακρινή απόσταση από άλλα νησιά ή ηπειρωτική ακτή.⁸¹

Το Διεθνές Δικαστήριο επίσης υιοθέτησε τις ίδιες με την προηγούμενη νομολογία θέσεις εξετάζοντας τις σχετικές περιστάσεις. Έτσι, δεν θεώρησε την προηγούμενη συμπεριφορά των μερών, την πρόσβαση στους φυσικούς πόρους, την ασφάλεια και την επιβολή του νόμου αλλά και τις οριοθετήσεις που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο διμερών συμφωνιών με τρίτα κράτη ως σχετικές περιστάσεις.⁸² Αντιθέτως, η δυσαναλογία των ακτών, η οποία σύμφωνα με το Δικαστήριο πρέπει να είναι «ουσιαστική»,⁸³ και η γεωγραφία της περιοχής, δηλαδή η παρουσία μικρών νησιών της Κολομβίας, διασκορπισμένων κατά μήκος των ακτών της Νικαράγουα, θεωρήθηκαν ως περιστάσεις που απαιτούν την προσαρμογή της προσωρινής γραμμής. Παρόλο που η γεωγραφική πραγματικότητα, δηλαδή το “*cut-off effect*” που δημιουργούσαν τα μικρά νησιά, απομακρυσμένα το ένα από το άλλο, απαιτούσε την προσαρμογή της προσωρινής γραμμής για την επίτευξη δίκαιης λύσης, το Διεθνές Δικαστήριο υπογράμμισε, ότι αυτό δεν πρέπει να συνεπάγεται την αποκοπή των νησιών της Κολομβίας από τα δικαιώματα τους στην υφαλοκρηπίδα/ΑΟΖ στην περιοχή. Συνεπώς, απέρριψε την πρόταση της Νικαράγουα για τη δημιουργία των θυλάκων γύρω από τα νησιά, κάτι το οποίο παράλληλα θα δημιουργούσε προσκόμματα στην ομαλή διαχείριση των θαλάσσιων πόρων, την αστυνόμευση και τη δημόσια τάξη των ωκεανών.⁸⁴

Για την επίτευξη του δίκαιου αποτελέσματος, ωστόσο, το Δικαστήριο θεώρησε ότι έπρεπε να αποδώσει διαφορετική «βαρύτητα» στα σημεία βάσης της κάθε χώρας, συγκεκριμένα 1 για την Κολομβία και 3 για τη Νικαράγουα.

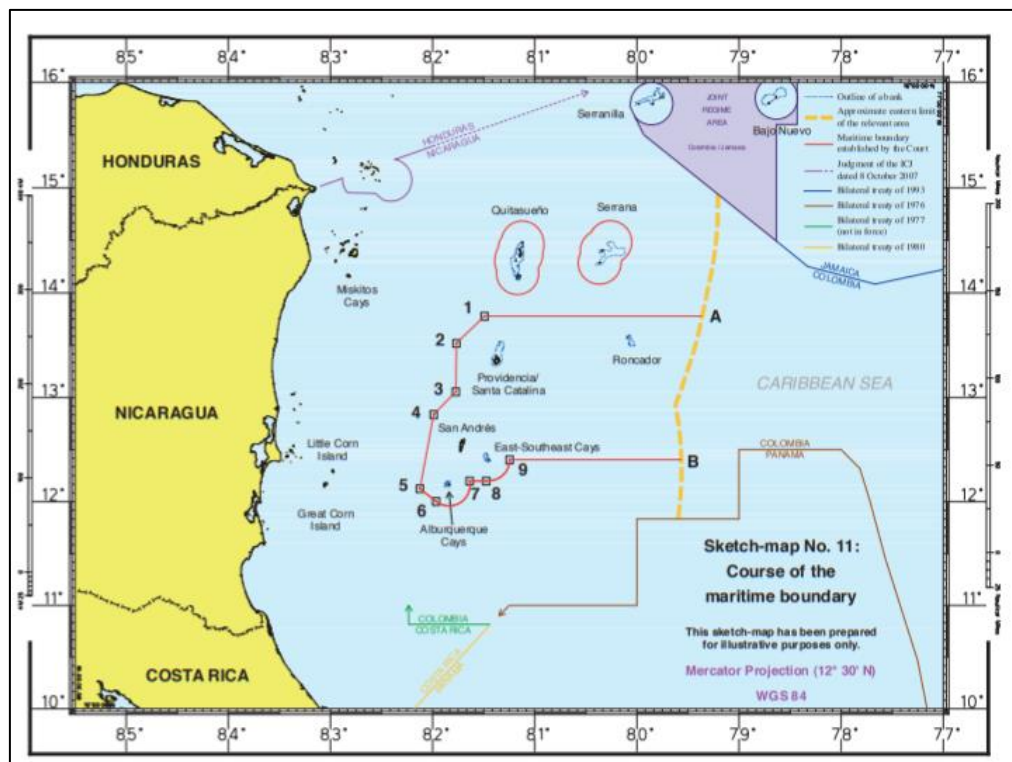
⁸⁰ Ibid, παρ. 238.

⁸¹ Ibid, παρ.202-203.

⁸² Ibid, παρ. 524.

⁸³ Ibid, παρ.209.

⁸⁴ Ibid, παρ.230.

Σχήμα 5

Η τελική οριοθετική γραμμή του ΔΔΧ στην υπόθεση Nicaragua /Colombia

Πηγή: Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v Colombia), Judgment, ICJ Reports, 2012

3.4 Bay of Bengal Maritime Boundary Arbitration between Bangladesh and India, PCA, 2014

Η οριοθέτηση μεταξύ του Μπανγκλαντές και της Ινδίας⁸⁵ είναι η δεύτερη που πραγματοποιείται στην συγκεκριμένη περιοχή, ολοκληρώνοντας με αυτόν τον τρόπο την χάραξη των θαλασσίων ζωνών στον Κόλπο της Βεγγάλης.⁸⁶ Όπως και στις προηγούμενες υποθέσεις, δεν σημειώθηκε απόκλιση από την προηγούμενη νομολογία των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων, καθώς το Διαρκές Διαιτητικό Δικαστήριο ακολούθησε τα τρία στάδια της οριοθέτησης και εφάρμοσε τη μέθοδο της μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης.⁸⁷ Σημειώνεται, ότι όπως και στην απόφαση

⁸⁵Bay of Bengal Maritime Boundary Arbitration between Bangladesh and India, Bangladesh v India, Final Award, ICJ 479 (PCA 2014), 7th July 2014, Permanent Court of Arbitration [PCA]. Διαθέσιμο στο <https://www.pcacases.com/web/sendAttach/383>

⁸⁶Fietta, St.& Cleverly, R., *supra* note 66, σελ. 549.

⁸⁷Παράλληλα, μεταξύ των μερών προέκυψε διαφωνία για την κατάλληλη μέθοδο οριοθέτησης της αιγιαλίτιδας ζώνης. Σύμφωνα με το Μπανγκλαντές, η αστάθεια των ακτών λόγω της επικείμενης ανόδου της θάλασσας στον κόλπο της Βεγγάλης αποτελούσε ειδική περίπτωση. Το Διαιτητικό Δικαστήριο απέρριψε τους ισχυρισμούς του Μπανγκλαντές, καθώς σύμφωνα και με την προηγούμενη

Bangladesh/Myanmar η οριοθέτηση πραγματοποιήθηκε και πέρα από τα 200 ν.μ. Τέλος, στην συγκεκριμένη υπόθεση το Διαιτητικό Δικαστήριο ανέλυσε τη χρήση των σκοπέλων ως σημείων βάσης κατά την χάραξη της αιγιαλίτιδας.

Ειδικότερα, κατά τη χάραξη των ορίων των χωρικών υδάτων πρόεκυψε ζήτημα με τον σκόπελο *New Moor/South Talpatty*, που ανήκει στην Ινδία, ο οποίος εκτός από το ότι βυθίζεται κατά τη μέγιστη πλημμυρίδα κάτω από το νερό, είναι επίσης πολύ μικρού μεγέθους και παράλληλα βρίσκεται στη μεριά του Μπανγκλαντές.⁸⁸ Το ΔΔΔ παρόλο που απέρριψε αυτούς τους ισχυρισμούς και υπογράμμισε ότι χρειάζεται να λάβει υπόψη την πραγματικότητα και όχι τις πιθανές μελλοντικές αλλαγές της γεωγραφίας δεν υπολόγισε τον σκόπελο ως σημείο βάσης. Σύμφωνα με το ΔΔΔ, εάν υπάρχει ένα εναλλακτικό σημείο βάσης που μπορεί να χρησιμοποιηθεί κατά τη χάραξη πρέπει να προτιμάται αυτό.⁸⁹ Παράλληλα, παρά τις διαφωνίες των μερών για την κατάλληλη μέθοδο οριοθέτησης της αιγιαλίτιδας ζώνης, το ΔΔΔ επιβεβαίωσε την επικράτηση της μεθόδου της μέσης γραμμής/ γραμμής ίσης απόστασης, η οποία προσαρμόζεται στην περίπτωση ύπαρξης ιστορικού τίτλου ή ειδικών περιστάσεων, όπως ορίζει το άρθρο 15 της Σύμβασης ΔΘ. Όσον αφορά στις τελευταίες, δεν θεωρήθηκε ειδική περίπτωση η γενική διαμόρφωση της ακτής και η καμπυλότητα της, διότι δεν δημιουργούσαν σημαντικό “cut-off effect”.⁹⁰

Στη συνέχεια, κατά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας/AOZ, το ΔΔΔ για ακόμα μία φορά επιβεβαίωσε την επικράτηση της μεθόδου των τριών σταδίων, απορρίπτοντας τα επιχειρήματα των μερών για χρήση του “bisector line”⁹¹ και ύστερα από τη χάραξη της προσωρινής γραμμής ίσης απόστασης προχώρησε στην εξέταση των σχετικών περιστάσεων. Σημείωσε, ότι η προσαρμογή της προσωρινής γραμμής έχει ως στόχο την επίτευξη δίκαιου αποτελέσματος και όχι τη διόρθωση των ανισοτήτων που υπάρχουν από τη φύση.⁹² Έτσι, η αστάθεια της ηπειρωτικής ακτής δεν αποτέλεσε λόγο για την προσαρμογή της προσωρινής γραμμής, διότι σύμφωνα με

νομολογία των διεθνών δικαστικών οργάνων αυτό που έχει σημασία κατά την επιλογή των σημείων βάσης είναι να αντικατοπτρίζουν τη γενική κατεύθυνση της ακτής, παρ. 214.

⁸⁸ Final award, *Bangladesh/India*, παρ. 197, 198, 200. Το Διαιτητικό Δικαστήριο μάλιστα πραγματοποίησε επίσκεψη σε όλα τα σημεία που έχουν προταθεί από την Ινδία για να διαπιστώσει την καταλληλότητα τους, Ibid, παρ. 213.

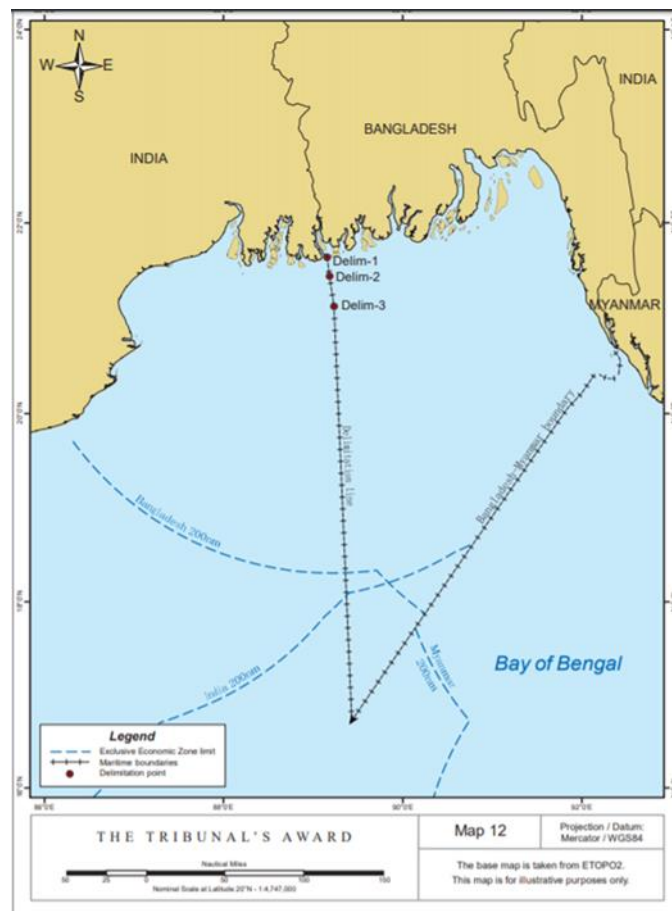
⁸⁹ Ibid, παρ. 262. Το ΔΔΔ πρόεβη σε λεπτομερή ανάλυση της χρήσης των σκοπέλων για την οριοθέτηση των χωρικών υδάτων, παρ. 259 -264.

⁹⁰ Ibid, παρ. 272.

⁹¹ Ibid, παρ. 346.

⁹² Ibid, παρ. 397.

το Διαιτητικό Δικαστήριο λαμβάνονται υπόψη μόνο οι γεωγραφικές συνθήκες που ισχύουν τη στιγμή της προσφυγής και όχι οι πιθανές μελλοντικές αλλαγές. Κατά την εξέταση ενός δεύτερου στοιχείου, της καμπυλότητας της ακτής και το πιθανό “cut-off effect” που αυτή δημιουργεί το Διαιτητικό Δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη την προηγούμενη απόφαση *Bangladesh/Myanmar* του ΔΔΔΘ και προχώρησε στην ξεχωριστή εξέταση του ζητήματος, καταλήγοντας σε συμπέρασμα ότι η καμπυλότητα της ακτής απαιτεί προσαρμογή της γραμμής.⁹³ Τέλος, ως προς την εξάρτηση του πληθυσμού από την αλιεία σημείωσε ότι το Μπανγκλαντές απέτυχε να την αποδείξει.⁹⁴

Σχήμα 6

Η τελική οριοθέτηση του ΔΔΔ στην υπόθεση India/Bangladesh

Πηγή: Bay of Bengal Maritime Boundary Arbitration between Bangladesh and India (Bangladesh v. India), PCA, 7 July 2014

⁹³ Ibid, παρ. 421.

⁹⁴ Ibid, παρ. 424.

3.5 Maritime Dispute (Peru v. Chile), ICJ, 2014

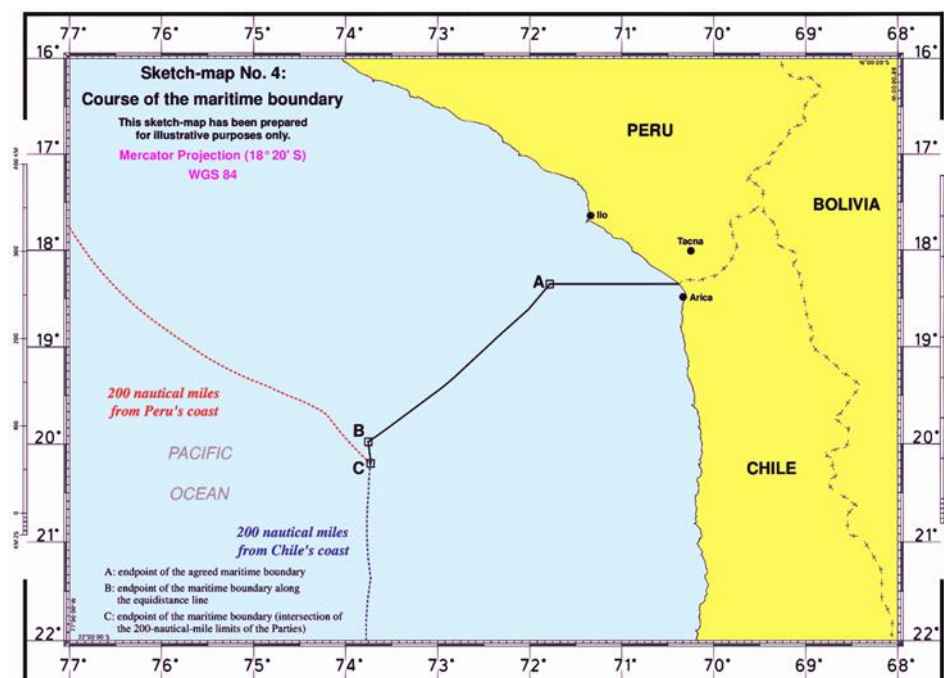
Η συγκεκριμένη υπόθεση αφορούσε τη διαφορά μεταξύ Χιλής και Περού αναφορικά με την κατεύθυνση των θαλασσίων συνόρων τους στον Ειρηνικό Ωκεανό και την ισχύ μίας προηγούμενης συμφωνίας οριοθέτησης. Επιπρόσθετα, το Περού, το οποίο και προσέφυγε στο ΔΔΧ, ζήτησε να αναγνωριστούν τα αποκλειστικά κυριαρχικά δικαιώματά του σε μία περιοχή η οποία βρίσκεται εντός του ορίου των 200 ν.μ. αλλά πέρα από την υφαλοκρηπίδα/AOZ της Χιλής.⁹⁵

Ήταν η πρώτη φορά που το Διεθνές Δικαστήριο αναγνώρισε την ύπαρξη υφιστάμενης συμφωνίας. Το Διεθνές Δικαστήριο διαπίστωσε, ότι η συμφωνία μεταξύ των κρατών οριοθετούσε το θαλάσσιο σύνορο μεταξύ τους σε έκταση 80 ν.μ. Συνεπώς, έπρεπε να οριοθετήσει τη θαλάσσια περιοχή πέρα από αυτήν την έκταση. Η οριοθέτηση, παρά τις ασυνήθιστες συνθήκες, έπρεπε να πραγματοποιηθεί, σύμφωνα με το Δικαστήριο, με τη μέθοδο των τριών σταδίων, όπως αυτή έχει αποκρυσταλλωθεί στην υπόθεση *Romania/Ukraine*. Σε αυτήν την περίπτωση, όμως, η προσωρινή γραμμή θα ξεκινούσε πέρα από τα 80 ν.μ. Επιπρόσθετα, στη συγκεκριμένη υπόθεση δεν υπήρχαν σχετικές περιστάσεις για αυτό η προσωρινή γραμμή παρέμεινε αμετάλλακτη.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί η προσέγγιση του τεστ της δυσαναλογίας σε αυτήν την περίπτωση, η οποία ήταν περισσότερο ευρεία σε σύγκριση με την προηγούμενη νομολογία. Το Διεθνές Δικαστήριο για ακόμα μία φορά αναφέρθηκε στην πεποίθησή του ότι το δίκαιο αποτέλεσμα δεν βασίζεται σε αυστηρούς υπολογισμούς, αλλά πως ο σκοπός του είναι να επιτύχει δίκαιη λύση και όχι την αυστηρή αναλογία των ακτών και των περιοχών που θα αποδοθούν. Διαπίστωσε, ωστόσο, τη δυσκολία μέτρησης των σχετικών ακτών και της σχετικής περιοχής λόγω της ύπαρξης ενός προκαθορισμένου θαλασσίου ορίου μεταξύ των κρατών. Ερμήνευσε με έναν ευρύ τρόπο την έννοια της δυσαναλογίας, καταλήγοντας ότι δεν υφίσταται στην συγκεκριμένη υπόθεση χωρίς να δώσει περεταίρω εξηγήσεις. Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι πως σε περιπτώσεις στις οποίες η οριοθέτηση δεν ήταν βασισμένη

⁹⁵Fietta, St.& Cleverly, R., *supra* note 66, σελ. 536.

εξαρχής στη μέθοδο χάραξης μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης η εφαρμογή του τεστ δυσαναλογίας συναντά σημαντικές δυσκολίες.⁹⁶

Σχήμα 7

Τελική οριοθέτηση των θαλασσίων συνόρων από το ΔΔΧ στην υπόθεση Peru/Chile
 Πηγή: Maritime Dispute (Peru v. Chile), Judgment, I.C.J, 2014
 I.C.J. Reports 2014

3.6 Arbitration between the Republic of Croatia and the Republic of Slovenia, PCA, 2017

Με την απόφαση του ΔΔΔ στην υπόθεση της θαλάσσιας και της εδαφικής διαφοράς μεταξύ Κροατίας και Σλοβενίας το μεγαλύτερο τμήμα του διαμφισβητούμενου Κόλπου Πιράν αποδόθηκε στην Σλοβενία. Η απόφαση έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον διότι η πρόσβαση της Σλοβενίας στα διεθνή ύδατα αναγκαστικά πραγματοποιείται μέσα από τα ύδατα της Κροατίας, από τη στιγμή που κανένα μέρος της χωρικής θάλασσας της Σλοβενίας δεν έρχεται σε άμεση επαφή με ανοικτή θάλασσα ή ΑΟΖ. Για το λόγο αυτό το ΔΔΔ έπρεπε να καθορίσει, παράλληλα με την οριοθέτηση του κόλπου Πιράν, των χωρικών υδάτων και της εδαφικής διαφοράς, και τον τρόπο πρόσβασης της Σλοβενίας στην Αδριατική Θάλασσα.

⁹⁶ Busch, S.(ed.),Henriksen T.(ed) & Elferink, A.(ed.), *supra* note 1, σ.309.

Ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο της απόφασης αποτελεί η απόκλιση του ΔΔΔ από τη συνήθη εφαρμογή των κανόνων οριοθέτησης των χωρικών υδάτων. Ειδικότερα, ύστερα από την οριοθέτηση στον κόλπο του Πιράν, το ΔΔΔ προχώρησε στην οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης. Σε αυτήν τη φάση ουσιαστικά εξομοίωσε τους κανόνες που διέπουν την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας/AOZ με τους κανόνες οριοθέτησης των χωρικών υδάτων. Παρόλο που κατά την οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης εφαρμόζονται οι προβλέψεις του άρθρου 15 της Σύμβασης ΔΘ, το ΔΔΔ υπογράμμισε τις ομοιότητες που υπάρχουν μεταξύ των ρυθμίσεων για την οριοθέτηση των χωρικών υδάτων και αυτών που προβλέπονται στα άρθρα 83 και 74 για την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας/AOZ. Με αυτόν τον τρόπο, το ΔΔΔ προχώρησε στην χάραξη της γραμμής ίσης απόστασης και ύστερα εξέτασε ειδικές περιστάσεις, οι οποίες, ωστόσο, παραπέμπουν περισσότερο σε αυτές που λαμβάνονται υπόψη κατά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας/AOZ.⁹⁷ Συγκεκριμένα, έλαβε υπόψη το “cut-off effect” που δημιουργούσαν τα σημεία βάσης της Κροατίας λόγω της διαμόρφωσης της ακτής στα χωρικά ύδατα της Σλοβενίας.⁹⁸

Στη συνέχεια, αποφάσισε ότι η Σλοβενία έχει δικαίωμα πρόσβασης σε διεθνή ύδατα μέσω των χωρικών υδάτων της Κροατίας στην Αδριατική θάλασσα, καθορίζοντας την «Περιοχή Σύνδεσης» (*Junction Area*). Πρόκειται για μία φυσική σύνδεση μεταξύ της χωρικής θάλασσας της Σλοβενίας και μιας περιοχής πλάτους περίπου 2.5 ν.μ.⁹⁹ Στη συγκεκριμένη περιοχή τα πλοία και τα αεροσκάφη απολαμβάνουν τις ίδιες ελευθερίες με αυτές που καθορίζονται στη Σύμβαση ΔΘ για την ανοικτή θάλασσα. Στη συνέχεια, διευκρίνισε ότι οι ελευθερίες αυτές αφορούν όλα τα πλοία και τα αεροσκάφη, πολιτικά και στρατιωτικά, όλων των σημαιών ή κρατών, χωρίς να γίνεται διάκριση λόγω ιθαγένειας. Παράλληλα διευκρίνισε, ότι σε αντίθεση με την αβλαβή διέλευση, η διέλευση στην περιοχή δεν περιορίζεται από την

⁹⁷ Papastavridis, E.(2020). *The Contemporary Law of Maritime Delimitation: Lessons Learnt by the Recent Case-Law*, Liber Amicorum, H. Dipla. Κείμενο που έχει υποβληθεί προς δημοσίευση. Paris : Pedone.

⁹⁸ “That special circumstance is the fact that very close to Point A the coastline of Croatia turns sharply southwards around Cape Savudrija, so that the Croatian basepoints that control the equidistance line are located on a very small stretch of coast whose general (north-facing) direction is markedly different from the general (southwest-facing) direction of much the greater part of the Croatian coastline (as illustrated on the following map), and deflect the equidistance line very significantly towards the north, greatly exaggerating the “boxed-in” nature of Slovenia’s maritime zone. Arbitration under the Arbitration Agreement between the Government of the Republic of Croatia and the Government of the Republic of Slovenia, Final Award, 29 June 2017, διαθέσιμο στο: <https://pcacases.com/web/sendAttach/2172> .

⁹⁹ Croatia/Slovenia, παρ. 1083.

ανάγκη να είναι «αβλαβής» και δεν δύναται να ανασταλεί. Επιπρόσθετα, τα υποβρύχια μπορούν να περνάνε κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας.¹⁰⁰

Σχήμα 8

«Περιοχή Σύνδεσης» (Junction Area) όπως ορίστηκε από το ΔΔΔ στην υπόθεση Croatia/Slovenia

Πηγή: Arbitration Between the Republic of Croatia and the Republic of Slovenia, PCA, 2017

Το Διαιτητικό Δικαστήριο, ωστόσο, δεν διευκρινίζει σε κάποιο σημείο της απόφασης ποιά ακριβώς πλοία και αεροσκάφη έχουν τη δυνατότητα να περνάνε ακώλυτα από την περιοχή σύνδεσης. Η διατύπωση «πλοία και αεροσκάφη υπό οποιαδήποτε σημαία και όλων των ειδών, πολιτικά και στρατιωτικά»¹⁰¹ δημιουργεί την εντύπωση πως οποιοδήποτε πλοίο και αεροσκάφος που δεν έχουν τη σημαία της Κροατίας δεν δύναται να συλληφθεί, να κρατηθεί ή να ανασταλεί η διέλευση του από την περιοχή σύνδεσης. Η ασάφεια αυτή ίσως να απαλειφθεί αργότερα με μία

¹⁰⁰ Ibid, παρ. 1123-1129.

¹⁰¹ Ibid, παρ. 1129.

διμερή συμφωνία μεταξύ Σλοβενίας και Κροατίας που θα περιέχει περισσότερες διευκρινήσεις.¹⁰²

3.7 Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Ghana and Côte d'Ivoire in the Atlantic Ocean, ITLOS, 2017

Η συγκεκριμένη υπόθεση εκδικάστηκε από Εδικό Τμήμα του Δικαστηρίου για το Δίκαιο της Θάλασσας και ασχολήθηκε με πληθώρα ζητημάτων, όπως το ζήτημα δικαιοδοσίας, σιωπηρής συμφωνίας μεταξύ των δύο μερών για την οριοθέτηση των θαλασσιών συνόρων τους και στη συνέχεια με την πραγματική οριοθέτηση, ακόμα και πέρα των 200 ν.μ. Τέλος, το Ειδικό Τμήμα εξέτασε την ύπαρξη της διεθνούς ευθύνης της Γκάνα για τις δραστηριότητές της στην μη οριοθετημένη περιοχή. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα προσωρινά μέτρα που διέταξε το Ειδικό Τμήμα και η αντιμετώπιση της διεθνούς ευθύνης της Γκάνα για τις ενέργειες της.¹⁰³

Αναλυτικότερα, το 2015 το Ειδικό Τμήμα διέταξε τη λήψη προσωρινών μέτρων, ύστερα από αίτημα της Ακτής Ελεφαντοστού, σύμφωνα με το άρθρο 290(1) της Σύμβασης ΔΘ, για τον τερματισμό της ανάπτυξης της πετρελαϊκής βιομηχανίας της Γκάνα στη μη οριοθετημένη περιοχή και μη χορήγηση άλλων αδειών εξόρυξης πετρελαίου για να προστατέψει τα δικαιώματα στην υφαλοκρηπίδα, στο βυθό και στη θαλάσσια κολόνα νερού. Το Εδικό Τμήμα σημείωσε ότι οι δραστηριότητες της Γκάνα ενέχουν κινδύνους για το περιβάλλον και μπορούν να προκαλέσουν ζημιά στον πυθμένα και στο υπέδαφος της θάλασσας, η οποία θα ήταν αδύνατο να αποκατασταθεί με επανόρθωση. Όμως, το Ειδικό Τμήμα στην προσπάθεια να εξισορροπήσει τα συμφέροντα και των δύο κρατών έλαβε υπόψη την οικονομική ζημία που θα προκαλούσε στην Γκάνα ο τερματισμός των γεωτρήσεων που έχει ήδη ξεκινήσει και δεν διέταξε την παύση τους, αλλά απλώς απαγόρευσε τις μελλοντικές γεωτρήσεις.¹⁰⁴

¹⁰² Solomou, A.(2017). *A Commentary on the Maritime Delimitation Issues in the Croatia v. Slovenia Final Award*, EJIL:Talk!. Διαθέσιμο στο: <https://www.ejiltalk.org/a-commentary-on-the-maritime-delimitation-issues-in-the-croatia-v-slovenia-final-award/>.

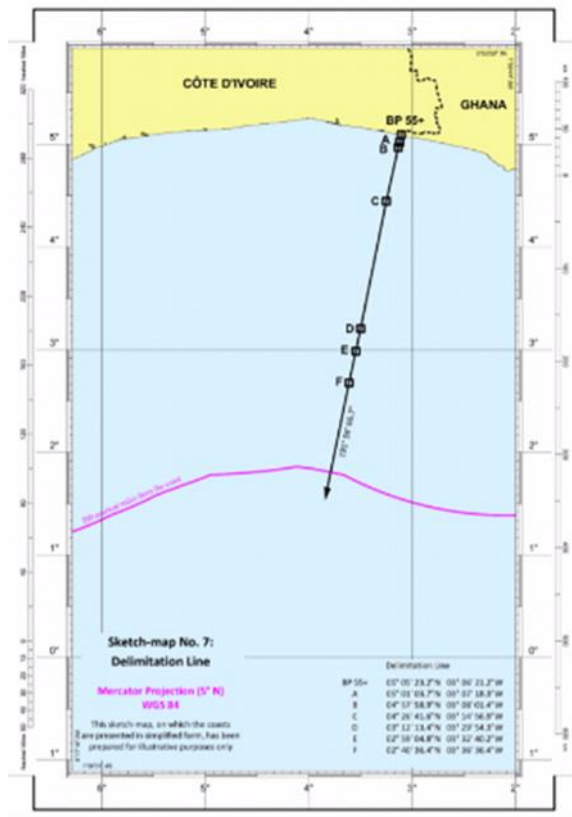
¹⁰³ Για ανάλυση της υπόθεσης μεταξύ άλλων βλ. Gavouneli, M.(2017) *Delimiting Delimitation: Lessons Learned from the ITLOS Chamber Judgment on the Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Ghana and Côte D'Ivoire in the Atlantic Ocean*, διαθέσιμο στο https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3054575, Ioannides, N.(2017) *A Commentary on the Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Ghana and Côte d'Ivoire in the Atlantic Ocean (Ghana/Côted'Ivoire)*, *Maritime Safety and Security Law Journal*, 48, Papastavridis, E., *supra* note 97.

¹⁰⁴ Ioannides, N., *supra* note 103, σελ.48.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και το ζήτημα της διεθνούς ευθύνης της Γκάνα. Το Εδικό Δικαστήριο δεν θεώρησε τις μονομερείς γεωτρήσεις που πραγματοποίησε σε μία αμφισβητούμενη θαλάσσια ζώνη ως παραβίαση των υποχρεώσεων που επιβάλλονται στην αρχή του άρθρου 83 (3) της Σύμβασης ΔΘ. Ειδικότερα, η Ακτή Ελεφαντοστού υποστήριξε ότι η Γκάνα με τις ενέργειές της παραβίασε τα κυριαρχικά δικαιώματα της στην περιοχή. Παράλληλα, επικαλέστηκε, μεταξύ άλλων, την παράβαση του άρθρου 83 της Σύμβασης. Το Ειδικό Τμήμα, ωστόσο, αποφάσισε ότι σε περίπτωση που οι δραστηριότητες διεξήχθησαν σε μία περιοχή πριν αυτή αποδοθεί με απόφαση δικαστηρίου σε άλλο κράτος δεν συνιστά παραβίαση κυριαρχικών δικαιωμάτων.

Στο θέμα της οριοθέτησης, το Ειδικό Τμήμα αφού αποφάσισε ότι δεν υφίσταται σιωπηρή συμφωνία βασισμένη στην προηγούμενη πρακτική των κρατών, προχώρησε στην χάραξη ενιαίου θαλασσίου ορίου. Σε αυτήν την περίπτωση προτίμησε να εφαρμόσει την ίδια μέθοδο οριοθέτησης για την αιγιαλίτιδα ζώνη και για την υφαλοκρηπίδα/AOZ, υπογραμμίζοντας όμως ότι αυτό δεν αποτελεί κανόνα και γίνεται ύστερα από συναίνεση των μερών. Πιο συγκεκριμένα όσον αφορά τη μέθοδο, το Ειδικό Τμήμα επιβεβαίωσε την προσήλωση των διεθνών δικαστηρίων στην εφαρμογή των τριών σταδίων κατά την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών. Ιδιαίτερα, στη συγκεκριμένη υπόθεση δεν υπήρχαν λόγοι για υιοθέτηση εναλλακτικής μεθόδου, όπως παραδείγματος χάρη, παρουσία πολλών νησιών. Τέλος, η ίδια μέθοδος εφαρμόστηκε και για τη χάραξη του θαλασσίου ορίου και πέραν των 200 ν.μ., διότι όπως ανέφερε το Ειδικό Τμήμα, βασιζόμενο στην προηγούμενη νομολογία, η υφαλοκρηπίδα είναι ενιαία.¹⁰⁵

¹⁰⁵ Ghana/ Côte d'Ivoire, παρ. 522.

Σχήμα 9

Τελική οριοθέτηση των θαλασσίων συνόρων από το ΔΔΘ στην υπόθεση Ghana/ Côte d'Ivoire

Πηγή: Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Ghana and Côte d'Ivoire in the Atlantic Ocean (Ghana/Côte d'Ivoire), ITLOS, 2017

Ύστερα από την χάραξη της προσωρινής γραμμής ίσης απόστασης, εξετάζοντας τις σχετικές περιστάσεις, το Ειδικό Τμήμα δεν απέκλινε από την προηγούμενη νομολογία και για ακόμα μία φορά υπογράμμισε την υπεροχή των γεωγραφικών σχετικών περιστάσεων (η καμπυλότητα της ακτογραμμής, η δυσαναλογία στο μήκος των ακτών). Αντιθέτως, δεν έλαβε υπόψη την πρόσβαση στους φυσικούς πόρους, εφόσον δεν αποτελεί στόχο των δικαιοδοτικών οργάνων η «διανεμητική δικαιοσύνη». Την ίδια τύχη είχε και η προηγούμενη πρακτική των κρατών, μιας και το Ειδικό Τμήμα αποφάσισε ότι οι άδειες εξόρυξης πετρελαίου δεν μπορούν *per se* να θεωρηθούν σχετική περίσταση στην οριοθέτηση ενός ενιαίου θαλάσσιου ορίου.

3.8 Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean, (Costa Rica v. Nicaragua), ICJ, 2018

Στην υπόθεση *Costa Rica/Nicaragua* το ΔΔΧ εξέτασε στην ουσία δύο προσφυγές της Κόστα Ρίκα κατά της Νικαράγουα: αφενός το αίτημα χάραξης ενιαίου θαλάσσιου ορίου μεταξύ των δύο κρατών στον Ειρηνικό Ωκεανό και στην Καραϊβική Θάλασσα και αφετέρου την χάραξη των χερσαίων συνόρων μεταξύ τους. Το Δικαστήριο έκρινε ότι τα δύο αιτήματα ήταν παρόμοιας φύσεως και αποφάσισε να τα εξετάσει σε μία υπόθεση. Έτσι, το ΔΔΧ όρισε τα θαλάσσια σύνορα, επιβεβαίωσε την κυριαρχία της Κόστα Ρίκα στο Isla Portillos αποφάσισε ότι η Νικαράγουα παραβίασε την εδαφική

κυριαρχία της Κόστα Ρίκα και διέταξε την κυβέρνηση της Νικαράγουα να αποσύρει το στρατόπεδο που βρίσκεται στο Isla Portillos.

Καταρχάς, κατά την οριοθέτηση των χωρικών υδάτων στην Καραϊβική Θάλασσα και στον Ειρηνικό Ωκεανό το ΔΔΧ εφάρμοσε τις διατάξεις του άρθρου 15 Σύμβασης ΔΘ, δηλαδή πρώτα χάραξε μία προσωρινή γραμμή και ύστερα εξέτασε την ύπαρξη ιστορικού τίτλου ή ειδικών περιστάσεων. Το ΔΔΧ ενώ απέρριψε την καμπυλότητα της ακτής ως ειδική περίπτωση και στις δύο περιπτώσεις, κατά την οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας στην Καραϊβική Θάλασσα θεώρησε ότι η αστάθεια και η στενότητα της αμμώδους λωρίδας κοντά στο στόμιο του ποταμού San Juan την έκανε ακατάλληλη για να θεωρηθεί σημείο βάσης και για αυτό ήταν απαραίτητη η προσαρμογή της προσωρινής γραμμής.

Κατά την χάραξη του ενιαίου θαλασσίου ορίου και στην Καραϊβική Θάλασσα, και στον Ειρηνικό το ΔΔΧ, εκτός από το ότι επιβεβαίωσε την προσήλωση των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων στη μέθοδο των τριών σταδίων, παράλληλα έδωσε σημαντικές διευκρινήσεις για το ρόλο των νησιωτικών σχηματισμών στην οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών. Πρώτα απ'όλα, κατά την επιλογή των σημείων βάσης μεταξύ των μερών πρόεκυψε διαφωνία για την συμπερίληψη στα σημεία των νήσων Corn της Νικαράγουα.¹⁰⁶ Τα συγκεκριμένα νησιά βρίσκονται στην Καραϊβική Θάλασσα, σε απόσταση 26 ν.μ. από την ακτή της Νικαράγουα και έχουν πληθυσμό 7,400 άτομα.¹⁰⁷ Παρά τους ισχυρισμούς της Κόστα Ρίκα, το ΔΔΧ αποφάσισε να τοποθετήσει σημεία βάσεις στα συγκεκριμένα νησιά, καθώς:

«[...]τα νησιά αυτά έχουν σημαντικό αριθμό κατοίκων και διατηρούν την οικονομική ζωή. Συνεπώς, ικανοποιούν επαρκώς τις προϋποθέσεις που καθορίζονται στο άρθρο 121 της UNCLOS, ώστε ένα νησί να δικαιούται να δημιουργήσει αποκλειστική οικονομική ζώνη και υφαλοκρηπίδα[...]»¹⁰⁸.

Με αυτόν τον τρόπο, το Διεθνές Δικαστήριο, έστω και επιγραμματικά, διευκρίνισε ότι για να θεωρηθεί ένας νησιωτικός σχηματισμός «νησί» και όχι

¹⁰⁶ Papastavridis, E., *supra* note 97.

¹⁰⁷ Costa Rica/Nicaragua, παρ.49.

¹⁰⁸ Ibid, 140.

«βράχος» πρέπει να έχει σημαντικό πληθυσμό και να διατηρεί οικονομική ζωή, όπως ορίζει το άρθρο 121 Σύμβασης ΔΘ.¹⁰⁹

Όσον αφορά τους μικρότερους νησιωτικούς σχηματισμούς, όπως ο βράχος Paxaro Bono και οι νησίδες Palmenta Cays, τα οποία βρίσκονται πολύ κοντά στις ηπειρωτικές ακτές της Νικαράγουα, επιβεβαιώνοντας την προηγούμενη νομολογία του, το ΔΔΧ αποφάσισε ότι παρόλο που δεν έχουν δικαίωμα σε υφαλοκρηπίδα/ΑΟΖ μπορούν να λειτουργήσουν ως σημεία βάσης καθώς εξομοιώνονται με την ηπειρωτική ακτή.¹¹⁰

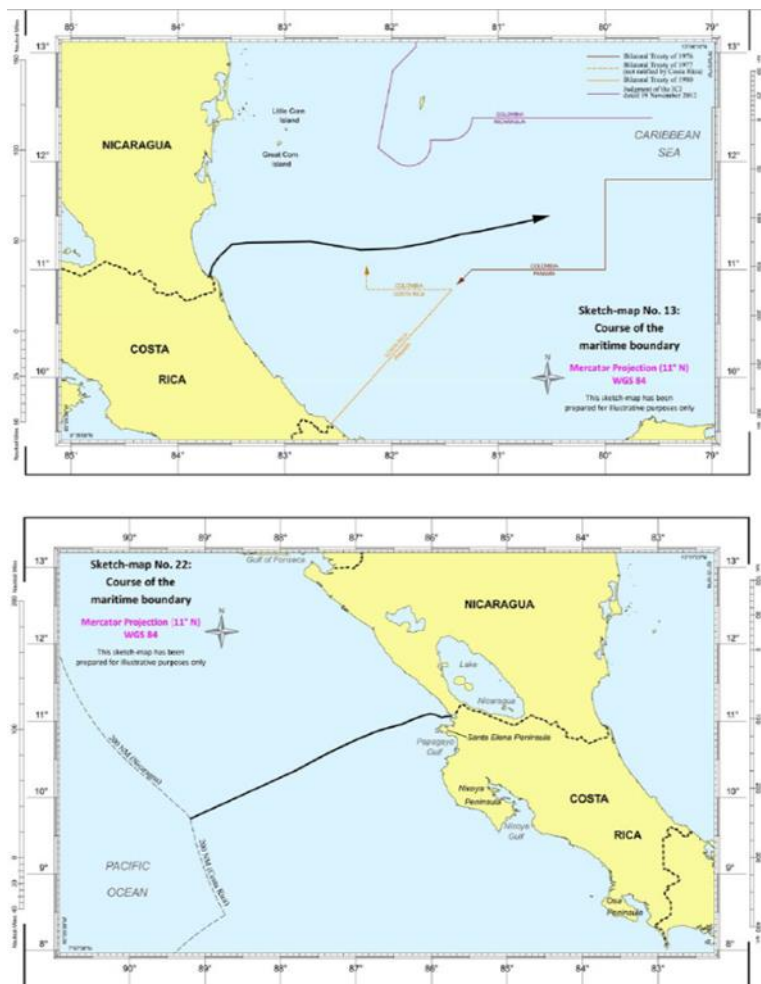
Ωστόσο, κατά την εξέταση των σχετικών περιστάσεων το ΔΔΧ, έδωσε στα νησιά Corn μισή επήρεια, δεδομένου ότι ήταν αρκετά μικρά και βρίσκονταν μακριά από την ηπειρωτική ακτή.¹¹¹ Σημειώνεται, ότι τα ίδια νησιά έλαβαν πλήρη επήρεια στην υπόθεση Nicaragua/Colombia. Αλλά και η χερσόνησος Santa Elena στον Ειρηνικό Ωκεανό επίσης έλαβε μισή επήρεια, καθώς θεωρήθηκε ότι δημιουργεί σημαντικό “*cut-off effect*” στις ακτές της Κόστα Ρίκα.

Έχοντας προσαρμόσει την προσωρινή γραμμή ίσης απόστασης το ΔΔΧ θεώρησε ότι δεν υπήρχε καμία δυσαναλογία και πως έχει πετύχει το δίκαιο αποτέλεσμα, συνεπώς στο τελευταίο στάδιο δεν έκανε καμία προσαρμογή.

¹⁰⁹ Papastavridis, E. *supra* note 97.

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Costa Rica/Nicaragua, παρ.154.

Σχήμα 10

Η τελική οριοθέτηση των θαλασσιών συνόρων στην υπόθεση Costa Rica/Nicaragua

Πηγή: Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua) and Land Boundary in the Northern Part of Isla Portillos (Costa Rica v. Nicaragua), Judgment, I.C.J. Reports 2018

3.9 Καταληκτικές παρατηρήσεις και συμπεράσματα

Η αποκρυστάλλωση των τριών σταδίων οριοθέτησης υποστηρίζεται ότι σηματοδότησε το πέρασμα από την εφαρμογή των αυθαίρετων κριτηρίων κατά την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών σε μία μέθοδο βασισμένη σε αντικειμενικά κριτήρια, η οποία εγγυάται ένα βαθμό προβλεψιμότητας και ασφάλειας δικαίου. Πράγματι, η ύπαρξη μιας συγκεκριμένης διαδικασίας οριοθέτησης, δηλαδή της χάραξης μίας προσωρινής μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης, η οποία προσαρμόζεται ύστερα από την εξέταση των σχετικών περιστάσεων και την τελική εξέταση της δυσαναλογίας συνέβαλε στον σχηματισμό μιας περισσότερο ξεκάθαρης εικόνας της διαδικασίας οριοθέτησης.

Επιπρόσθετα, από την εξέταση της νομολογίας γίνονται αντιληπτές και άλλες τάσεις των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων, οι οποίες ενισχύουν σημαντικά την προβλεψιμότητα μίας δικαστικής απόφασης. Πρώτον, τα διεθνή δικαστήρια δεν

παρέκκλιναν από την ορθόδοξη εφαρμογή των άρθρων της Σύμβασης ΔΘ, με μοναδικές εξαιρέσεις να αποτελούν η υπόθεση *Croatia/Slovenia* και *Ghana/Côte d'Ivoire*. Σε αυτές τις αποφάσεις εφαρμόστηκαν τα ίδια άρθρα για την οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης και της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ, στην τελευταία, βέβαια, ύστερα από τη συμφωνία των μερών. Δεύτερον, τα δικαστήρια επανειλημμένως διακήρυξαν την υπεροχή της αιγιαλίτιδας ζώνης έναντι της υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ. Τρίτον, αναφορικά με τους νησιωτικούς σχηματισμούς, τα δικαστήρια επιβεβαίωσαν ρητά την ισότητα των δικαιωμάτων των νησιών με αυτά των ηπειρώτικων ακτών αλλά και δικαίωμα όλων των νησιωτικών σχηματισμών σε αιγιαλίτιδα ζώνη 12 ν.μ. Τέλος, έστω και επιγραμματικά, αναφέρθηκαν στο ζήτημα του νομικού χαρακτηρισμού των νησιωτικών σχηματισμών. Συγκεκριμένα, επιβεβαιώθηκε ότι όσα νησιά έχουν σημαντικό πληθυσμό και οικονομική δραστηριότητα έχουν δικαίωμα σε λειτουργικές θαλάσσιες ζώνες ενώ οι βράχοι έχουν δικαίωμα μόνο σε αιγιαλίτιδα και ότι το άρθρο 121(3) έχει εθιμική ισχύ.

Αυτή η συνεπής πρακτική των δικαιοδοτικών οργάνων έπρεπε να οδηγήσει σε ένα πιο αντικειμενικό και προβλέψιμο αποτέλεσμα στις υποθέσεις των οριοθετήσεων των θαλασσίων ζωνών. Ωστόσο, έχει ασκηθεί κριτική για την υποκειμενική προσέγγιση που ακολούθησαν τα δικαιοδοτικά όργανα κατά την εφαρμογή των τριών σταδίων και τις ανησυχίες που δημιούργησε η πρακτική τους στα κράτη, ιδιαίτερα όσον αφορά στον τρόπο με τον οποίον αντιμετωπίζονται οι νησιωτικοί σχηματισμοί σε διάφορα στάδια της οριοθέτησης. Παράλληλα, πολλές φορές τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα αδυνατούν να τεκμηριώσουν το λόγο για τον οποίο κάποιο δίκαιο αποτέλεσμα θεωρείται «δίκαιο», εντείνοντας με αυτόν τον τρόπο την ασάφεια που υπάρχει στα συμβατικά κείμενα.

Η υποκειμενική προσέγγιση των διεθνών δικαστηρίων εντοπίζεται ήδη από τα προκαταρκτικά στάδια πριν την οριοθέτηση, συγκεκριμένα κατά τον καθορισμό της σχετικής περιοχής και των σχετικών ακτών. Η σημασία αυτών των δύο παραμέτρων για την οριοθέτηση, όπως έχει αναλυθεί παραπάνω, δεν αφήνει καμία αμφιβολία ότι οι αυθαίρετες, όπως έχει υποστηριχτεί, επιλογές των δικαστηρίων δημιουργούν πολλές ανησυχίες στα κράτη. Τα ίδια τα διεθνή δικαστήρια έχουν πολλές φορές σημειώσει ότι η επιλογή των σχετικών ακτών και ο καθορισμός της σχετικής περιοχής διέπονται από γενικούς κανόνες, ακολουθώντας την αρχή “*the land dominates the sea*”. Δυσκολία σε έναν αντικειμενικό καθορισμό προσθέτει και η

αδυναμία της ακριβούς μέτρησης των ακτών.¹¹² Όσον αφορά στον καθορισμό της σχετικής περιοχής, η διαδικασία περιπλέκεται ακόμα περισσότερο όταν στην περιοχή υπάρχουν αξιώσεις τρίτων κρατών. Ενδεικτικά αναφέρεται ο διαφορετικός τρόπος με τον οποίον το ΔΔΧ αποφάσισε να καθορίσει τη σχετική περιοχή στις αποφάσεις *Romania/Ukraine* και *Nicaragua/Colombia*. Ενώ στην τελευταία συμπεριέλαβε την περιοχή στην οποία ενδεχομένως να υπάρχουν δικαιώματα (*entitlements*) της Νικαράγουα στην πρώτη εξαίρεσε την περιοχή στην οποία ήταν ξεκάθαρο ότι υπήρχαν δικαιώματα της Ουκρανίας.¹¹³

Παρόμοια ασάφεια επικρατεί και κατά την επιλογή των σημείων βάσεων για την χάραξη της προσωρινής μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης, ιδιαίτερα όσον αφορά στους νησιωτικούς σχηματισμούς. Οι νησιωτικοί σχηματισμοί διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο αφενός κατά την επιλογή των σημείων βάσεως, από τα οποία στην ουσία εξαρτάται η χάραξη της προσωρινής γραμμής, και αφετέρου κατά την εξέταση των σχετικών περιστάσεων, η οποία επηρεάζει την προσαρμογή της προσωρινής μέσης γραμμής. Η ανομοιόμορφη αντιμετώπιση τους ακόμα και σε περιπτώσεις με παρόμοια γεωγραφικά δεδομένα έχει δημιουργήσει πολλές ανησυχίες.

Στην απόφαση *Romania/Ukraine*, παραδείγματος χάρη, το Διεθνές Δικαστήριο αγνόησε το νησί *Serpents'* λόγω του μεγέθους του και της απόστασης από την ουκρανική ακτή. Στην υπόθεση *Bangladesh/Myanmar* δεν έλαβε υπόψη το νησί *St.Martin*, το οποίο όμως ήταν σημαντικά μεγαλύτερο από το νησί *Serpents* (0.17 τ.χμ. σε σύγκριση με 8 τ.χμ.) και είχε μόνιμο πληθυσμό 7.000 σε σύγκριση με το νησί των Όφεων (*Serpents*) το οποίο είχε απλώς διοικητικό προσωπικό,¹¹⁴ χωρίς να δώσει καμία εξήγηση, πέραν από μία απλή αναφορά στην προηγούμενη νομολογία. Παράλληλα, η παρατήρηση του ΔΔΘ ότι δεν υπάρχει γενικότερος κανόνας ως προς την επήρεια των νησιών στις οριοθετήσεις και πως η κάθε περίπτωση είναι μοναδική ενέτεινε ακόμα περισσότερο την αβεβαιότητα και περιόρισε το βαθμό της προβλεψιμότητας του δικαίου.¹¹⁵ Εντούτοις, στις υποθέσεις *Nicaragua/Colombia* και *Costa Rica/Nicaragua* όσα νησιά θεωρηθήκαν ως σημαντικά, με μεγάλο πληθυσμό

¹¹² Elferink, A. (2018). Relevant Coasts and Relevant Area. The Difficulty of Developing General Concepts in a Case-Specific Context. Στο : Busch, S. (ed.) Henriksen, T. (ed.) & Elferink, A. (ed.), *supra* note 1, σελ. 177-78.

¹¹³ Rothwell, D. (ed.), Elferink, A. (ed.), Scott, K. (ed.), Stephens, T. (ed.), *supra* note 54, σελ. 267.

¹¹⁴ Schofield, C., *supra* note 77.

¹¹⁵ Ιωάννου, Κ. & Στρατή, Α., *supra* note 11, σελ. 331

επιλέχθηκαν ως σημεία βάσης σε αντίθεση με μικρούς νησιωτικούς σχηματισμούς, οι οποίοι αγνοήθηκαν.

Συνεπώς, ενώ το ΔΔΧ στην υπόθεση *Romania/Ukraine* όρισε ότι η προσωρινή μέση γραμμή πρέπει να χαράσσεται με αυστηρά γεωμετρικά κριτήρια βασισμένη στην γεωγραφική πραγματικότητα, φαίνεται πως έχει αποκλίνει πολλές φορές από αυτήν την αρχή. Είναι εύλογες, λοιπόν, οι αμφισβητήσεις για το αν η προσωρινή γραμμή που χαράσσει το δικαστήριο είναι όντως μέση γραμμή/γραμμή ίσης απόστασης και για το αν τα δικαστήρια με την επιλογές τους προβαίνουν σε αυτό που θέλουν να αποφύγουν, δηλαδή στο “*judicial refashioning of geography*”.¹¹⁶

Η ίδια αβεβαιότητα χαρακτηρίζει και την αντιμετώπιση των νησιωτικών σχηματισμών ως σχετικών περιστάσεων. Παρά τη διακήρυξη της ισότητας των δικαιωμάτων των νησιών με τις ηπειρωτικές ακτές φαίνεται ότι τα απομακρυσμένα από την ακτή νησιά τα οποία βρίσκονται μπροστά από μία ηπειρωτική ακτή ενός άλλου κράτους είτε δεν λαμβάνουν καθόλου επήρεια είτε λαμβάνουν μειωμένη. Αυτό συνέβη σε όλες τις αποφάσεις οι οποίες εξεταστήκαν σε αυτό το κεφάλαιο. Όπως το νησί *Serpents*, έτσι και το νησί *St.Martin* περιορίστηκαν μόνο στην αιγιαλίτιδα ζώνη τους, λόγω της γεωγραφικής τους θέσης. Το ίδιο συνέβη και με τα *Corn Islands*, στα οποία χωρίς κάποια ιδιαίτερη τεκμηρίωση, εκτός από την για ακόμα μία φορά αναφορά στη θέση μπροστά από τις ηπειρωτικές ακτές, το ΔΔΧ απέδωσε μισή επήρεια, παρόλο που στην προηγούμενη απόφαση του τα ίδια νησιά έλαβαν πλήρη επήρεια.¹¹⁷ Συμπερασματικά, φαίνεται ότι παρά την ισότιμη δυνατότητα των νησιών να παράγουν δικαιώματα σε θαλάσσιες ζώνες, σπάνια έχουν την ίδια αντιμετώπιση με τις ηπειρωτικές ακτές.

Κριτική έχει ασκηθεί επίσης και στην ακαμψία των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων όσον αφορά την επιλογή της ιδίας της μεθόδου της οριοθέτησης. Υποστηρίζεται, ότι επιθυμία των διεθνών δικαστηρίων να επιτύχουν την αντικειμενικότητα και την προβλεψιμότητα, ούτως ώστε να αποφύγουν την κριτική που τους έχει ασκηθεί στο παρελθόν, ενδεχομένως να τα έχει ωθήσει στην προσκόλληση στη μέθοδο μέσης γραμμής/ίσης απόστασης, χωρίς να λαμβάνεται πάντοτε υπόψη το ειδικό γεωγραφικό πλαίσιο της κάθε περίπτωσης.

¹¹⁶ Schofield, C., *supra* note 77.

¹¹⁷ Συγκεκριμένα, στην υπόθεση *Nicaragua/Colombia*. Papastavridis, E., *supra* note 97.

Από τις πιο χαρακτηριστικές υποθέσεις είναι η *Nicaragua/Colombia* και οι οριοθετήσεις στον Κόλπο Βεγγάλης, *Bangladesh/Myanmar* και *India/Bangladesh*. Ειδικότερα, η γεωγραφία στον Κόλπο Βεγγάλης χαρακτηρίζεται από έντονη καμπυλότητα των ακτών και για το λόγο αυτό και στις δύο υποθέσεις έχει προταθεί από τα κράτη η μέθοδος της διχοτόμου γωνίας. Τα διεθνή δικαστήρια και στις δύο περιπτώσεις απέρριψαν την εφαρμογή αυτής της μεθόδου και προχώρησαν στην οριοθέτηση με τη μέθοδο μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης. Για να επιτευχθεί όμως το τελικό δίκαιο αποτέλεσμα το ΔΔΔΘ στην υπόθεση *Bangladesh/Myanmar* αναγκάστηκε να προβεί σε μεγάλη μετατόπιση της μέσης γραμμής. Η γραμμή στην οποία τελικά κατέληξε το δικαστήριο ήταν ίδια με αυτήν που εξαρχής πρότεινε το Μπανγκλαντές.¹¹⁸ Σε συνδυασμό με άλλα στοιχεία της συγκεκριμένης απόφασης, φαίνεται ότι το ΔΔΔΘ λειτούργησε περισσότερο *ex aequo et bono*.¹¹⁹ Στην υπόθεση *Bangladesh/India*, από την άλλη, το ΔΔΔ δεν δικαιολόγησε τους λογούς προσαρμογής της προσωρινής μέσης γραμμής για να αποφύγει το “cut-off effect”.¹²⁰

Στην υπόθεση *Nicaragua/Colombia*, όπως και στις οριοθέτησης στον Κόλπο Βεγγάλης, οι γεωγραφικές συνθήκες ήταν ιδιαίτερα περίπλοκες. Λαμβάνοντας υπόψη την παρουσία πλειάδας νήσων της Κολομβίας πολύ κοντά στις ακτές της Νικαράγουα (105-125 ν.μ. τα οποία απείχαν από τις ακτές της Κολομβίας 380 ν.μ.)¹²¹ η Νικαράγουα πρότεινε την υιοθέτηση διαφορετικής μεθόδου από αυτήν της μέσης γραμμής. Στη συνέχεια όμως για την επίτευξη του δίκαιου αποτελέσματος εφάρμοσε μία πρωτοποριακή μέθοδο της απόδοσης διαφορετικής «βαρύτητας» σε κάθε σημείο βάσης, χωρίς πάλι να δικαιολογήσει ικανοποιητικά την επιλογή του.¹²²

Τέλος, διαφορετικές προσεγγίσεις παρατηρούνται και κατά την εκτίμηση της δυσαναλογίας του αποτελέσματος της οριοθέτησης. Στην υπόθεση οριοθέτησης *Peru/Chile* αλλά και στην υπόθεση *Nicaragua/Colombia* το Διεθνές Δικαστήριο υποστήριξε, ότι δεν πρόκειται για μία προσπάθεια επίτευξης αυστηρής αναλογίας μεταξύ του μήκους των ακτών και της περιοχής που επιδικάζεται στα κράτη διότι δεν υπάρχει ένας αντικειμενικός τρόπος μέτρησης των ακτών. Ο ρόλος του δικαστηρίου είναι απλώς να εξασφαλίσει ότι η δυσαναλογία που υπάρχει δεν καθιστά άδικο το

¹¹⁸Schofield, C., *supra* note 77.

¹¹⁹Ιωάννου, Κ. & Στρατή, Α., *supra* note 11, σελ. 331

¹²⁰ Fietta, St. & Cleverly, R., *supra* note 66, σελ. 584

¹²¹Schofield, C., *supra* note 77.

¹²²Fietta, St. & Cleverly, R., *supra* note 66, σ. 584.

αποτέλεσμα, εξετάζοντας κάθε φορά διαφορετικά κριτήρια, ανάλογα με τα δεδομένα της κάθε περίπτωσης.¹²³ Ωστόσο, παρά τις υπάρχουσες αντικειμενικές δυσκολίες σε αρκετές υποθέσεις το για την διαπίστωση της δυσαναλογίας μετρήθηκαν με ακρίβεια οι σχετικές ακτές, η σχετική περιοχή και η αναλογία μεταξύ τους.¹²⁴

Μέρος Β: Η εφαρμογή των ανωτέρω αποφάσεων στην πιθανή οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών της Ελλάδας με τις γειτονικές χώρες

Οι γεωγραφικές συνθήκες στο Αιγαίο και στη Μεσόγειο θάλασσα δεν επιτρέπουν την πλήρη επέκταση των θαλασσίων ζωνών. Για το λόγο αυτό η οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών με τα γειτονικά κράτη είναι αναπόφευκτη, η οποία δύναται να πραγματοποιηθεί είτε με την υπογραφή μίας διεθνούς συμφωνίας είτε με την προσφυγή στη διεθνή δικαιοσύνη.

Η Ελλάδα μέχρι στιγμής έχει επιλέξει να προσπαθεί να οριοθετήσει τις θαλάσσιες ζώνες της με τις γειτονικές χώρες μέσω διαπραγμάτευσης και σύναψης συμφωνιών. Σήμερα υπάρχει συμφωνία οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας από το 1977 ενώ η συμφωνία του 2009 με την Αλβανία δεν ετέθη ποτέ σε ισχύ, λόγω της στάσης της Αλβανίας. Παράλληλα, διαπραγματεύσεις για την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών διεξάγονται από το 2004 με την Λιβύη και την Αίγυπτο.¹²⁵ Με την τελευταία μάλιστα, λόγω των πρόσφατων εξελίξεων στην περιοχή και συγκεκριμένα της σύναψης της συμφωνίας μεταξύ της Τουρκίας και της Λιβύης στις 29.11.2019¹²⁶, είναι πιθανό να υπάρξει εξέλιξη στην οριοθέτηση της ΑΟΖ μεταξύ των δύο χωρών, αφού πρώτα αυτή κηρυχθεί.¹²⁷

Η μοναδική περίπτωση στην οποία η Ελλάδα προτίμησε τη δικαστική οδό για την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών της ήταν το 1976. Ειδικότερα, η χώρα προσέφυγε μονομερώς στο Διεθνές Δικαστήριο με αίτημα αφενός αυτό να διατάξει

¹²³ Olorundami, F., *supra* note 44, σ.51-52.

¹²⁴ Στις υποθέσεις India/Bangladesh, Bangladesh/Myanmar, Romania/Ukraine, Fietta, St., Cleverly, R., *supra* note 66, σ.604.

¹²⁵ Παπασταυρίδης, Ε., *supra* note 9.

¹²⁶ Νέδος, Β. (29.11.2019). Μνημόνιο Τουρκίας με τη Λιβύη. *Καθημερινή*. Διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/1053976/gallery/epikairothta/politikh/mnhmonio-toyrkias-me-livvyh>.

¹²⁷ (01.12.2019) Ν. Δένδιας από Κάιρο: Συμφωνία για επιτάχυνση της οριοθέτησης των ΑΟΖ μεταξύ Ελλάδας και Αιγύπτου. *Καθημερινή*. Διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/1054352/article/epikairothta/politikh/n-dendias-apo-kairo-symfwnia-gia-epitaxyshs-ths-oriothetshs-twn-aosz-meta3y-elladas-kai-aigyptoy>

προσωρινά μέτρα, λόγω του κινδύνου της ανεπανόρθωτης ζημίας από τις γεωτρήσεις που είχε εξαγγείλει η Τουρκία στην ελληνική υφαλοκρηπίδα, και αφετέρου να οριοθετήσει την υφαλοκρηπίδα μεταξύ των ανατολικών νησιών του Αιγαίου και των απέναντι τουρκικών ακτών.¹²⁸ Ωστόσο, η εκκρεμότητα μεταξύ των χωρών παρέμεινε, καθώς το ΔΔΧ δεν μπόρεσε να θεμελιώσει τη δικαιοδοσία του. Μέχρι σήμερα δεν έχει επιτευχθεί η επίλυση των ζητημάτων μεταξύ των δύο χωρών και για το λόγο αυτό όχι μόνο με την Τουρκία αλλά και με άλλες γειτονικές χώρες υπάρχει πιθανότητα μελλοντικής προσφυγής σε διεθνές δικαιοδοτικό όργανο.

Στην τελευταία περίπτωση απαραίτητη είναι η συναίνεση των δύο μερών. Η συναίνεση ενός κράτους δίνεται είτε *ad hoc*, με την υπογραφή συνυποσχετικού (*compromis*), είτε με την προσχώρηση στην προαιρετική ρήτρα υποχρεωτικής δικαιοδοσίας του Διεθνούς Δικαστηρίου (*optional clause*). Επιπλέον, η υποχρεωτική δικαστική επίλυση των διαφορών ενδέχεται να προβλέπεται από μία πολυμερή ή διμερή συνθήκη που έχουν συνάψει μεταξύ τους τα κράτη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Σύμβαση ΔΘ, η οποία στο Μέρος XV προβλέπει ένα σύστημα υποχρεωτικής επίλυσης των διαφορών των συμβαλλόμενων μερών της.¹²⁹

Η Ελλάδα έχει αποδεχτεί τη δικαιοδοσία του ΔΔΧ και του ΔΔΔΘ, έχοντας κάνει, ωστόσο, μερικές επιφυλάξεις. Ειδικότερα, κατά την κύρωση της Σύμβασης ΔΘ και της Συμφωνίας που αφορά την εφαρμογή του Μέρους ΙΧ της Σύμβασης (Ν2321/1995) επέλεξε το ΔΔΔΘ ως όργανο για την επίλυση των διαφορών σχετικών με την ερμηνεία ή την εφαρμογή της σύμβασης.¹³⁰ Από τη δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου εξαιρούνται οι διαφορές σχετικές με στρατιωτικές δραστηριότητες και μέτρα που λαμβάνει η Ελλάδα για την προστασία της κυριαρχίας και της εδαφικής της ακεραιότητας, για σκοπούς εθνικής άμυνας, καθώς και για την προστασία της εθνικής της ασφάλειας.¹³¹

Το 2015 η Ελλάδα έχει προβεί σε μία διπλή δήλωση: αφενός κατέθεσε δήλωση υπό το άρθρο 36(2) του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου (εφεξής: ΚατΔΔ), εξαιρώντας τις διαφορές για τα εδαφικά σύνορα της, τα όποια, κατά μία

¹²⁸ Συρίγος, Α., *supra* note 42, σελ. 321. Για την μονομερή προσφυγή της Ελλάδας βλ. , μεταξύ άλλων, Ιωάννου, Κ. & Στρατή, Α., *supra* note 11.

¹²⁹ Παπασταυρίδης, Ε., *supra* note 9.

¹³⁰ Ιωάννου, Κ. & Στρατή, Α., *supra* note 11, σελ. 22.

¹³¹ Declarations recognizing the jurisdiction of the Court as compulsory, 2015, <https://www.icj-cij.org/en/declarations/gr>.

άποψη, περιλαμβάνουν μόνο την αιγιαλίτιδα ζώνη και όχι την υφαλοκρηπίδα/ΑΟΖ, και αφετέρου προχώρησε στην προαιρετική εξαίρεση των διαφορών οριοθετήσεως θαλασσιών ζωνών από το σύστημα υποχρεωτικής επίλυσης της Σύμβασης ΔΘ, όπως προβλέπεται στο άρθρο 298 της εν λόγω Σύμβασης.¹³² Επιπρόσθετα, έχουν εξαιρεθεί και οι διαφορές από τη δικαιοδοσία του ΔΔΧ βάσει του άρθρου 36 (2) για τις οποίες οποιοσδήποτε άλλος διάδικος έχει αποδεχθεί την υποχρεωτική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου μόνο σε σχέση με το σκοπό της εν λόγω διαφοράς ή για το σκοπό αυτό ή όταν η αποδοχή της υποχρεωτικής δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου για λογαριασμό οποιουδήποτε άλλου μέρους της διαφοράς κατατέθηκε ή κυρώθηκε λιγότερο από δώδεκα μήνες πριν από την κατάθεση της αίτησης για άσκηση της διαφοράς ενώπιον του Δικαστηρίου.¹³³ Αυτή η ενέργεια έγινε ενδεχομένως με απώτερο σκοπό να προφυλαχτεί η χώρα από μία μονομερή προσφυγή κατά της (ενδεχομένως, από την Αλβανία, όπως εικάζεται). Παρόλα αυτά, όπως φάνηκε από την πρόσφατη απόφαση στην *South China Sea Arbitration*, η ενεργοποίηση του άρθρου 298 δεν αποτελεί πάντοτε ανυπέρβλητο νομικό εμπόδιο.¹³⁴

Από τις χώρες με τις οποίες η Ελλάδα έχει θαλάσσια σύνορα η Τουρκία και η Λιβύη δεν αποτελούν συμβαλλόμενα μέρη στη Σύμβαση ΔΘ¹³⁵. Συνεπώς δεν μπορεί να εφαρμοστεί το Μέρος XV Σύμβασης ΔΘ και έτσι οι διαφορές που σχετίζονται με θαλάσσια ζητήματα δεν μπορούν να επιλυθούν σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπονται σε αυτό. Παράλληλα, η Τουρκία δεν έχει αποδεχτεί ούτε τη δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου. Με άλλα λόγια, δεν υπάρχει μέχρι σήμερα μία διεθνής σύμβαση που να θεμελιώνει δικαιοδοτικό σύνδεσμο μεταξύ των δύο κρατών¹³⁶ και για την προσφυγή στη δικαιοσύνη είναι απαραίτητη η σύναψη

¹³² Παπασταυρίδης, Ε., *supra* note 9.

¹³³ *Declarations recognizing the jurisdiction of the Court as compulsory* (2015), <https://www.icj-cij.org/en/declarations/gr>.

¹³⁴ Ένα ακόμα παράδειγμα αποτελεί και η περίπτωση της διάταξης των προσωρινών μέτρων ύστερα από το περιστατικό μεταξύ της Ουκρανίας και της Ρωσίας στο στενό του Κερτς, *Case concerning the detention of three Ukrainian naval vessels (Ukraine v. Russian Federation), Provisional Measures (ITLOS)*.

¹³⁵ Η Λιβύη υπέγραψε τη Σύμβαση ΔΘ, αλλά δεν την επικύρωσε.

¹³⁶ Δίπλα, Χ. (04.06.2006). Η επίλυση των ελληνοτουρκικών διαφορών στο Διεθνές Δικαστήριο. *Καθημερινή*. Διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/252985/article/epikairothta/politikh/h-epilysh-twn-ellhnotoyrkikwn-diaforwn-sto-die8nes-dikasthrio>. Υπάρχει, βέβαια, ακόμα σε ισχύ η Ελληνοτουρκική Συνθήκη φιλίας, ουδετερότητας, συνδιαλλαγής και διαιτησίας του 1930 η οποία προβλέπει ότι σε περίπτωση αποτυχίας των διαπραγματεύσεων οι διαφορές πρέπει να υποβάλλονται σε μία επιτροπή συνδιαλλαγής, οι προτάσεις της οποίας δεν είναι δεσμευτικές. Παζαρτζή, Φ. (2002). Διαδικαστικές προσεγγίσεις για την επίλυση των ελληνοτουρκικών διενέξεων. Στο: Περράκης, Σ. (επιμ.) *Αιγαίο. Εξελίξεις και προοπτικές επίλυσης των ελληνοτουρκικών διενέξεων*. (σελ. 104- 111) Αθήνα: Σάκκουλας σελ. 108.

συννυποσχετικού, στο οποίο θα καθορίζονται και τα όρια της δικαιοδοσίας του δικαστηρίου. Υπενθυμίζεται, ότι η μοναδική νομική διαφορά που αναγνωρίζεται από την Ελλάδα ότι υπάρχει μεταξύ των δύο κρατών είναι η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας. Η Τουρκία, από την άλλη, θέτει πληθώρα θεμάτων, ανάμεσα στα οποία είναι και το ζήτημα των «γκρίζων ζωνών», με το οποίο αμφισβητεί για πρώτη φορά από την υπογραφή της Συνθήκης Ειρήνης της Λωζάννης (1923) το εδαφικό καθεστώς της Ελλάδας.¹³⁷

Κεφάλαιο 1. Ζητήματα οριοθέτησης των θαλασσίων ζωνών με τα γειτονικά κράτη

1.1 Οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών με την Τουρκία

Όπως έχει προαναφερθεί, λόγω της γεωγραφίας της περιοχής, ιδιαίτερα λόγω της παρουσίας των ελληνικών νησιών κοντά στις τουρκικές ακτές, με οποιαδήποτε επέκταση των θαλασσίων ζωνών πέραν του ορίου των 6 ν.μ. τίθεται το ζήτημα οριοθέτησης με την Τουρκία.¹³⁸

Σήμερα μεταξύ της Ελλάδας και Τουρκίας τα θαλάσσια σύνορα έχουν οριοθετηθεί στην περιοχή της εκβολής του Έβρου με το Πρωτόκολλο των Αθηνών (3 Νοεμβρίου, 1926). Το Πρωτόκολλο επεκτείνει τη «μέση γραμμή του ρου του Έβρου ή του κυρίως βραχίονες αυτού» σε απόσταση 3 ν.μ. από την ξηρά. Στη συνέχεια, στη θαλάσσια περιοχή που εκτείνεται νοτίως του Έβρου μέχρι τη Σάμο και την Ικάρια, εφαρμόζεται η εθιμική αρχή της μέσης γραμμής. Ανάμεσα στα Δωδεκάνησα και τις τουρκικές ακτές, νοτίως της Σάμου, η οριοθέτηση των θαλασσίων συνόρων έχει πραγματοποιηθεί με την ιταλό-τουρκική Συμφωνία της 4^{ης} Ιανουαρίου 1932 σχετικά με την οριοθέτηση των χωρικών υδάτων μεταξύ του Καστελλορίζου και της ακτής της Ανατολίας και του Πρακτικού (*process – verbal*) της 28^{ης} Δεκεμβρίου 1932, στα οποία εφαρμόζεται επίσης η αρχή της μέσης γραμμής. Η εν λόγω οριοθέτηση αποτελεί τμήμα της ελληνικής εσωτερικής νομοθεσίας (Ν 518/1948) από τότε που η Ιταλία εκχώρησε τα Δωδεκάνησα στην Ελλάδα.¹³⁹

Μεταξύ των δύο χωρών, ωστόσο, παρά τη θέση της Ελλάδας ότι η μοναδική διαφορά που υφίσταται είναι αυτή της υφαλοκρηπίδας, παραμένουν σημαντικές

¹³⁷ Για τη θεωρία των «γκρίζων ζωνών» και το επεισόδιο των Ιμίων βλ. Συρίγος, Α., *supra* note 42, σελ. 465-489.

¹³⁸ Στρατή, Α., *supra* note 12, σελ. 150.

¹³⁹ *Ibid*, σελ. 152.

εκκρεμότητες, οι οποίες σύμφωνα με την πάγια νομολογία του ΔΔΧ¹⁴⁰ και τον προκάτοχο του, ΔΔΔ,¹⁴¹ συνιστούν διαφορές κατά το Διεθνές Δίκαιο. Ανάμεσα σε άλλες τέτοιες διαφορές είναι το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης και, όταν αυτή κηρυχτεί, η οριοθέτηση της ΑΟΖ.¹⁴² Δεδομένου της αντίθεσης των θέσεων των δύο μερών σε αυτά τα ζητήματα η επίλυση τους παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες.¹⁴³

Ειδικότερα, όσον αφορά την αιγιαλίτιδα ζώνη, η βασική τουρκική θέση για την επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων είναι ότι το Αιγαίο θα μετατραπεί σε «ελληνική λίμνη», καθώς όλα τα περάσματα ανοιχτής θάλασσας προς τα μεγάλα λιμάνια της Μικράς Ασίας θα κλείσουν, βλάπτοντας με αυτόν τον τρόπο τα τουρκικά συμφέροντα. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με την Τουρκία, επειδή το Αιγαίο αποτελεί ημίκλειστη θάλασσα η επέκταση των χωρικών υδάτων απαιτεί την συγκατάθεση της. Τέλος, μία τέτοια ενέργεια αποτελεί κατάχρηση του δικαιώματος κατά παράβαση του άρθρου 300 της Σύμβασης ΔΘ.¹⁴⁴ Για να αποτρέψει, μάλιστα, την Ελλάδα να αυξήσει τα χωρικά της ύδατα η Τουρκική Εθνοσυνέλευση το 1995 εκχώρησε στην κυβέρνηση το δικαίωμα χρήσης ακόμα και στρατιωτικών μέτρων για την προάσπιση των ζωτικών συμφερόντων, θεωρώντας την επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης ως *casus belli*.¹⁴⁵

¹⁴⁰ *South West Africa (Liberia v. South Africa) (1996), Obligations concerning Negotiations relating to Cessation of the Nuclear Arms Race and to Nuclear Disarmament (Marshall Islands v. United Kingdom) (2016)*. Η Τουρκία παράλληλα θέτει θέματα όπως το διαφορετικό εύρος του εναερίου χώρου, τα όρια FIR Αθηνών, το καθεστώς αποστρατιωτικοποίησης των ανατολικών νησιών του Αιγαίου, τα όρια SAR στο Αιγαίο, τα επιχειρησιακά όρια στο πλαίσιο του NATO και από το 1996 το ζήτημα των «γκρίζων ζωνών». Συρίγος, Α., *supra* note 42, σελ. 240.

¹⁴¹ Υπόθεση *The Mavrommatis Palestine Concessions, Greece v. Britain*). Περράκης, Στ. & Μαρούδα Μ. (2014). *Διεθνής Δικαιοσύνη. Θεσμοί, Διαδικασίες, Εφαρμογές Διεθνούς Δικαίου*. Αθήνα: Σάκκουλας, σελ. 16.

¹⁴² Ροζάκης, Χρ. (2003). *Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Διεθνές Δίκαιο*. Αθήνα: Παπαζήση, σελ. 70.

¹⁴³ Για τα ελληνοτουρκικά ζητήματα και τις θέσεις των δύο χωρών μεταξύ άλλων βλ. Συρίγος, Α. *supra* note 42, Saltzman, D. A legal survey of some of the Aegean Issues of dispute and prospects for a non-judicial multidisciplinary solution, Heraclides, A. *The Greek-Turkish Conflict in the Aegean: Imagined Enemies*, Jon M. Van Dyke (2005). An Analysis of the Aegean Disputes under International Law. *Journal Ocean Development & International Law*, Volume 36, 2005 - Issue 1, Athanasopoulos, H. (2001). *Greece, Turkey and the Aegean Sea: A Case Study in International Law*. Jefferson, N.C.: McFarland, Νταβούτογλου, Α. (2010). *Το στρατηγικό βάθος. Η διεθνής θέση της Τουρκίας*. (επιμ.μτφρ. Ν. Ραπτόπουλος). Αθήνα: Ποιότητα.

¹⁴⁴ Για κριτική των τουρκικών θέσεων βλ., μεταξύ άλλων, Ιωάννου, Κ. & Στρατή, Α., *supra* note 11, σελ. 83-86, Συρίγος, Α., *supra* note 42, σελ. 254- 264.

¹⁴⁵ Συρίγος, Α. (2018). *Τουρκικές διεκδικήσεις σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο*. Αθήνα: Καθημερινές Εκδόσεις, σελ. 17.

Σχήμα 11

Χωρικά ύδατα Ελλάδας και Τουρκίας στο Αιγαίο με εύρος 6 και 12 ν.μ.

Πηγή: Συρίγος, Α.(2018). *Τουρκικές διεκδικήσεις σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο*. Αθήνα: Καθημερινές Εκδόσεις, σελ.21.

Το επόμενο ζήτημα, αυτό της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας, είναι, όπως προαναφέρθηκε, το μοναδικό θέμα που η ελληνική πλευρά θεωρεί ως εκκρεμή νομική διάφορα μεταξύ των δύο χωρών. Σε μία τουρκική διπλωματική διακοίνωση του 1974 συνοψίζονται οι θέσεις της Τουρκίας για την υφαλοκρηπίδα. Πρώτα απ'όλα, σύμφωνα με την τουρκική άποψη, τα δικαιώματά της επί της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο δημιουργούνται από τη μορφολογία του βυθού. Σε όλο το μήκος των μικρασιατικών ακτών βρίσκονται υποθαλάσσιες αβαθείς εκτάσεις που αποτελούν τη φυσική προέκταση της Ανατολίας και, ως επακόλουθο, και την ηπειρωτική της υφαλοκρηπίδα. Όσον αφορά στα ελληνικά νησιά, όσα από αυτά βρίσκονται κοντά στις μικρασιατικές ακτές δεν έχουν δική τους υφαλοκρηπίδα, διότι αποτελούν απλές προεξοχές του βυθού και επικάθονται τουρκικής υφαλοκρηπίδας. Άλλωστε, σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο και την πρακτική των κρατών, η επήρεια των νησιών εξαρτάται από τα χαρακτηριστικά και τη θέση τους. Ειδικά στο Αιγαίο, το οποίο είναι μία ημίκλειστη θάλασσα, τα νησιά αποτελούν «ειδικές περιστάσεις». Πέρα από τον

ημίκλειστο χαρακτήρα πρέπει να ληφθούν υπόψη και τα ζωτικά συμφέροντα της Τουρκίας.¹⁴⁶ Μετά την υπογραφή της Σύμβασης ΔΘ η Τουρκία φαίνεται να έχει εγκαταλείψει το επιχείρημα της «φυσικής προέκτασης» και έχει στραφεί στο επιχείρημα της «ευθυδικίας», καταλήγοντας παρόλα αυτά στο ίδιο αποτέλεσμα, ότι τα ελληνικά νησιά δεν δικαιούνται υφαλοκρηπίδα.¹⁴⁷

Οι αμφισβητήσεις της Τουρκίας επί της ελληνικής υφαλοκρηπίδας ξεκίνησαν στις αρχές της δεκαετίας του '70 με τις εκχωρήσεις αδειών έρευνας και εκμετάλλευσης στην τουρκική κρατική εταιρεία πετρελαίου ΤΡΑΟ. Η Ελλάδα με την Τουρκία έφτασαν, μάλιστα, δύο φορές στα πρόθυρα πολέμου λόγω των τουρκικών διεκδικήσεων, το 1976 και το 1987. Οι δύο χώρες οδηγήθηκαν σε σύγκρουση για ακόμα μία φορά το 1996 αυτήν τη φορά εξαιτίας της αμφισβήτησης από την Τουρκία ελληνικής κυριαρχίας στα Ίμια. Μετά το επεισόδιο των Ιμίων η Τουρκία παρουσίασε τη θεωρία των «γκρίζων ζωνών» με την οποία υποστήριξε ότι στο Αιγαίο, εκτός από τα Ίμια, υπάρχει μεγάλος αριθμός νησιών, κυριαρχία επί των οποίων δεν έχει καθοριστεί με καμία συμβατική πράξη.¹⁴⁸ Το 2012 οι αξιώσεις της γειτονικής χώρας επεκταθήκαν νοτίως του Καστελλορίζου καθώς για ακόμα μία φορά η Τουρκία προχώρησε στην έκδοση αδειών έρευνας και εκμετάλλευσης στις περιοχές που αποτελούν τμήματα ελληνικής υφαλοκρηπίδας. Η κορύφωση των τουρκικών διεκδικήσεων σημειώθηκε το 2019 με την κατάθεση συντεταγμένων στον ΟΗΕ, με τις οποίες προσδιοριστήκαν τα εξωτερικά όρια της υφαλοκρηπίδας που διεκδικεί. Τέλος, υπέγραψε συμφωνία με τη Λιβύη για την οριοθέτηση της ΑΟΖ μεταξύ των δύο χωρών, αγνοώντας πλήρως τα ελληνικά νησιά.¹⁴⁹

1.2 Οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών με την Αλβανία

Το 2009 η Ελλάδα και η Αλβανία έχουν υπογράψει μία συμφωνία οριοθέτησης των θαλασσίων ζωνών, τη «*Συμφωνία σχετικά με την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και*

¹⁴⁶ Συρίγος, Α., *supra* note 42, σελ.248-247.

¹⁴⁷ Ibid, σελ. 251. Για την ανάλυση των τουρκικών και ελληνικών θέσεων για το θέμα της υφαλοκρηπίδας βλ. σελ.242-264.

¹⁴⁸ Αναλυτικά για την εξέλιξη των ελληνοτουρκικών ζητημάτων βλ. Συρίγος, Α., *supra* note 42.

¹⁴⁹ (28.11.2019). Συμφωνία Τουρκίας - Λιβύης για τα θαλάσσια σύνορα στη Μεσόγειο.

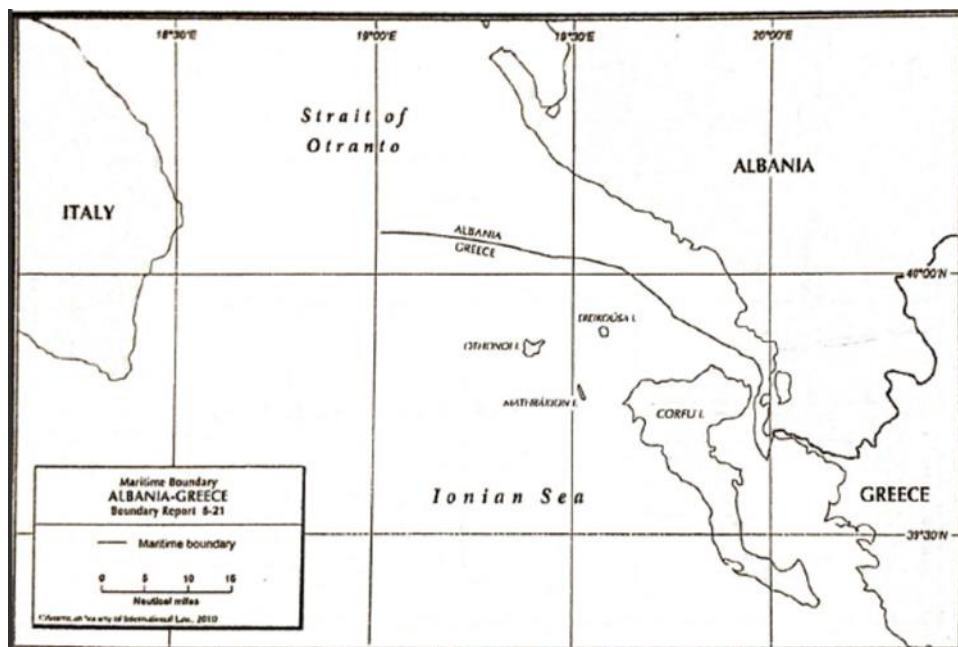
Καθημερινή. Διαθέσιμο στο:

<https://www.kathimerini.gr/1053876/article/epikairotha/politikh/symfwnia-toyrkias---livyhs-gia-ta-8alassia-synora-sth-mesogeio> (Πρόσβαση 29.11.2019)

των άλλων θαλασσίων ζωνών τις οποίες δικαιούνται βάσει του διεθνούς δίκαιου»,¹⁵⁰ η οποία ωστόσο δεν έχει ακόμα τεθεί σε ισχύ, λόγω της στάσης της αλβανικής πλευράς. Πρόκειται για συμφωνία με την όποια θεσπίζεται ένα «θαλάσσιο όριο πολλαπλών χρήσεων» και η όποια ακολουθεί τις διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ. Με άλλα λόγια, εκτός από την υφαλοκρηπίδα οριοθετεί και τα χωρικά ύδατα τα οποία θα αποτελέσουν το όριο μεταξύ των δύο χωρών για οποιαδήποτε μελλοντική θαλάσσια ζώνη θεσπιστεί μεταξύ τους, για παράδειγμα συνορεύουσα ζώνη ή ΑΟΖ. Σημειώνεται, ότι η μέθοδος οριοθέτησης που ακολουθείται στη συμφωνία είναι η μέθοδος μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης. Παράλληλα, στα ελληνικά νησιά αποδόθηκαν όλες οι θαλάσσιες ζώνες, κάτι που έχει ιδιαίτερη σημασία λόγω της διαμάχης της Ελλάδας και της Τουρκίας.¹⁵¹ Τέλος, για την χάραξη της μέσης γραμμής με τις αντικείμενες αλβανικές ακτές ο κόλπος της Κέρκυρας θεωρήθηκε ως «κλειστός», όπως απεικονίζεται στους επίσημους ναυτικούς χάρτες για τα έλληνο-αλβανικά σύνορα.

¹⁵⁰ Δασκαλοπούλου - Λιβαδά, Φ.(29.01.2012). *Έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων στην Ελλάδα*. Ομιλία στο Τεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδας . Διαθέσιμο στο: http://library.tee.gr/digital/m2578/m2578_daskalopoulou.pdf .

¹⁵¹ Συρίγος, Α. (17.05.2009). Θαλάσσια οριοθέτηση Ελλάδος-Αλβανίας. Διαθέσιμο στο: http://infognomonopolitics.blogspot.com/2009/05/blog-post_2258.html .

Σχήμα 12

Συμφωνία οριοθέτησης των θαλασσίων ζωνών Ελλάδας-Αλβανίας (2009)

Πηγή: Στρατή, Α.(2012). Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 255.

Το 2010, ωστόσο, το Αλβανικό Συνταγματικό Δικαστήριο αποφάσισε ομόφωνα πως η εν λόγω συμφωνία είναι αντισυνταγματική. Οι λόγοι, σύμφωνα με το Δικαστήριο, είναι η έλλειψη πληρεξουσιότητας, οι ελλείψεις και οι ασάφειες στο περιεχόμενο της συμφωνίας (ασάφεια στον προσδιορισμό γραμμών βάσεως και μη αναγνώριση της διαφορετικής νομικής φύσεως των υπό οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών), η μη εφαρμογή βασικών αρχών του Διεθνούς Δικαίου και τέλος ότι αναγνωρίστηκε στα ελληνικά νησιά πλήρη επήρεια, ενώ σύμφωνα με το Δικαστήριο έπρεπε να θεωρηθούν ως «εδικές περιστάσεις».¹⁵² Τα επιχειρήματα του Συνταγματικού Δικαστηρίου ταυτίζονται σε μεγάλο βαθμό με τις θέσεις της Τουρκίας.

Το 2018 οι δύο χώρες έχουν κάνει εκ νέου προσπάθεια συνολικής διευθέτησης των διαφορών μεταξύ τους, ανάμεσα τους και για την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών, με τη διαπραγμάτευση της Συμφωνίας Στρατηγικής Συνεργασίας. Μέχρι στιγμής, ωστόσο, δεν έχει καταλήξει σε κάποιο απότομο αποτέλεσμα στο θέμα της οριοθέτησης.

¹⁵² Στρατή, Α., *supra* note 12, σελ. 141. Για λεπτομερή ανάλυση των επιχειρημάτων του αλβανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου βλ. σελ. 140- 143.

1.3 Οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών με τη Λιβύη

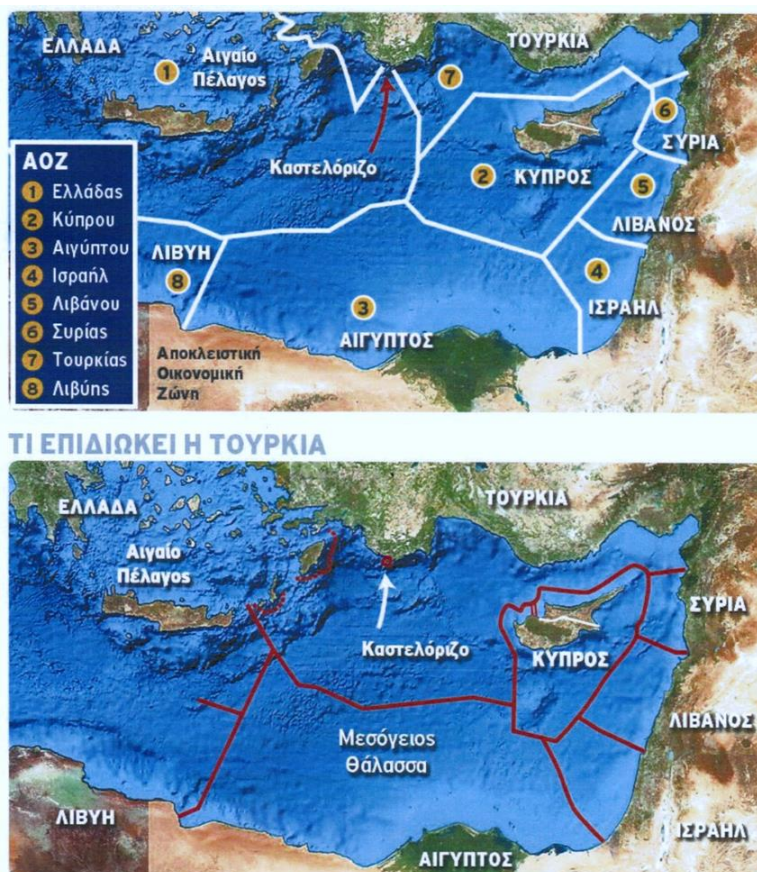
Η οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών με τη Λιβύη παρουσιάζει δυσκολίες διότι, όπως φάνηκε από τη νομολογία των διεθνών δικαστηρίων, οι θέσεις της Λιβύης ταυτίζονται με αυτές της Τουρκίας. Όπως η Τουρκία, έτσι και η Λιβύη δεν αποδέχεται ως βασική μέθοδο οριοθέτησης την αρχή μέσης γραμμής/ίσης απόστασης. Αντιθέτως, θεωρεί ότι η οριοθέτηση πρέπει να γίνει με συμφωνία, βάσει αρχών ευθυδικίας, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις σχετικές περιστάσεις ώστε να οδηγηθεί στο δίκαιο αποτέλεσμα. Παράλληλα, ενώ δεν έχει νομικό δικαίωμα, έκλεισε τον κόλπο της Σύρτης, χαράσσοντας ευθεία γραμμή μήκους 360 ν.μ. Επιπρόσθετα, η Λιβύη δεν αναγνωρίζει σε νησιά δικαίωμα σε θαλάσσιες ζώνες. Σημειώνεται ότι σε περίπτωση της μελλοντικής οριοθέτησης με την Ελλάδα, τα νησιά που βρίσκονται νοτίως της Κρήτης (η Γαύδος και η Γαυδοπούλα) και της Πελοποννήσου (οι Στροφάδες, η Σαπιένζα, η Σχίζα) θα επηρεάσουν την χάραξη της μέσης γραμμής.¹⁵³ Τέλος, η οριοθέτηση με τη Λιβύη περιπλέκεται και για το λόγο ότι δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος στη Σύμβαση ΔΘ, συνεπώς το δίκαιο που διέπει τις σχέσεις των δύο χωρών είναι το εθνικό δίκαιο.

1.4 Οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών με την Κύπρο και το ζήτημα του Καστελλορίζου

Η οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών με την Κύπρο θα εξαρτηθεί από την αναγνώριση της πλήρους επηρείας στο νησιωτικό σύμπλεγμα του Καστελλορίζου, ειδικότερα στο νησί Στρογγύλη. Σε περίπτωση μη αναγνώρισης η Ελλάδα και η Κύπρος δεν έχουν κοινά θαλάσσια όρια, διότι ανάμεσα τους παρεμβάλλεται η τουρκική υφαλοκρηπίδα.¹⁵⁴

¹⁵³ Στρατή, Α., *supra* note 12.

¹⁵⁴ Στρατή, Α., *supra* note 12, σελ. 149.

Σχήμα 13
ΑΟΖ από την άποψη της Ελλάδας και της Τουρκίας

Ειδικότερα όσον αφορά στο Καστελλόριζο, ανήκει στα Δωδεκάνησα και αποτελεί το ανατολικότερο τμήμα της ελληνικής επικράτειας. Το σύμπλεγμα της Μεγίστης (Καστελλόριζο) αποτελείται από 19 μεγάλα και μικρότερα νησιά και βράχους. Τα τρία μεγαλύτερα νησιά είναι η Μεγίστη, η Ρω και η Στρογγύλη, που είναι και το ανατολικότερο ελληνικό έδαφος.¹⁵⁵

Η πάγια θέση της Τουρκίας είναι ότι το Καστελλόριζο δεν βρίσκεται στο Αιγαίο, αλλά στη Μεσόγειο.¹⁵⁶ Με αυτόν τον τρόπο επιδιώκει να απομονώσει το συγκεκριμένο σύμπλεγμα νησιών από τα υπόλοιπα νησιά του Αιγαίου. Η Τουρκία θεωρεί ότι είναι υπέρ των συμφερόντων της, σε περίπτωση μίας μελλοντικής οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ, το συγκεκριμένο νησιωτικό σύμπλεγμα να είναι απομονωμένο¹⁵⁷, διότι με αυτόν τον τρόπο πετυχαίνει μία δυσαναλογία μεταξύ ενός

¹⁵⁵ Συρίγος, Α., *supra* note 145, σελ. 67.

¹⁵⁶ Papachelas, A. Turkish FM sets out terms for Aegean. Ahmet Davutoglu suggests Kastelorizo should not be part of a package agreement. Διαθέσιμο στο: <http://www.mfa.gov.tr/data/ENFORMASYON/Turkish%20FM%20sets%20out%20terms%20for%20Aegean.pdf>

¹⁵⁷ Συρίγος, Α., *supra* note 145, σελ. 8.

μικρού νησιωτικού σχηματισμού ο οποίος βρίσκεται μπροστά σε μία μεγάλη τουρκική ακτή. Σε μία μελλοντική οριοθέτηση η Τουρκία θα ζητήσει να αποδοθεί στο Καστελλόριζο μόνο αιγιαλίτιδα ζώνη, λόγω της δυσαναλογίας μεταξύ των μικρών ακτών του και της θαλάσσιας περιοχής που θα του αποδοθεί με την εφαρμογή της μέσης γραμμής, σε σύγκριση με την περιοχή που θα λάβει η Τουρκία και τις ακτές της.¹⁵⁸

Πράγματι, σύμφωνα με το Διεθνή Υδρογραφικό Οργανισμό, το Καστελλόριζο δεν βρίσκεται στο Αιγαίο, αλλά στη Μεσόγειο. Ο προσδιορισμός αυτός, ωστόσο, γίνεται με σκοπό τη διευκόλυνση της ναυσιπλοΐας, της έκδοσης χαρτών και της διεξαγωγής υδρογραφικών ερευνών. Συνεπώς, δεν έχει νομική ή πολιτική σημασία. Έτσι, οποιαδήποτε διαπραγμάτευση για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ (όταν αυτή θεσπιστεί) θα πρέπει να είναι συνολική και να συμπεριλαμβάνει όλο το μήκος των ελληνικών θαλασσιών συνόρων, συμπεριλαμβανομένης και της Στρογγύλης.¹⁵⁹

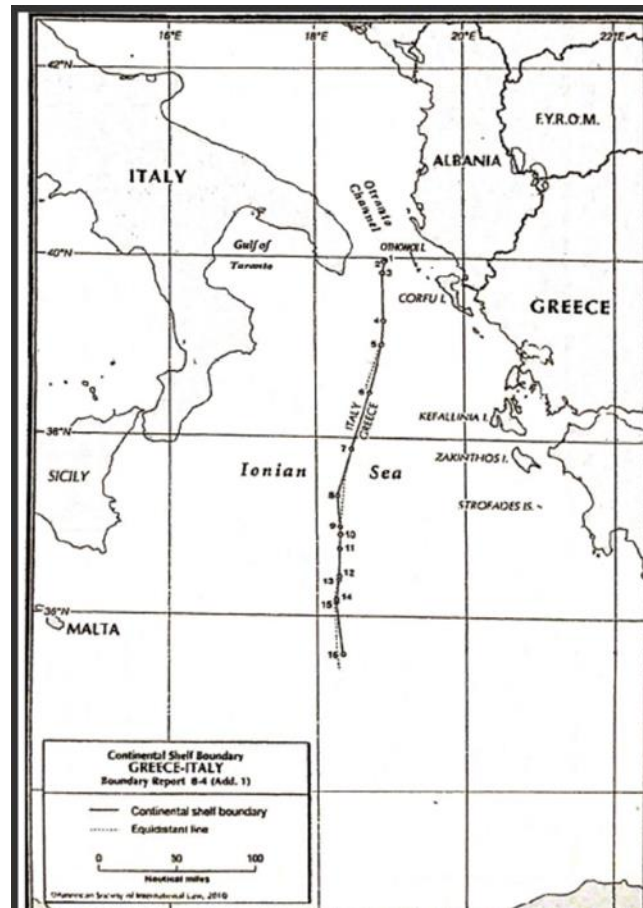
1.5 Οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών με την Ιταλία

Η Ελλάδα και η Ιταλία έχουν οριοθετήσει την υφαλοκρηπίδα τους στο Ιόνιο με τη «*Συμφωνία περί της οριοθέτησεως των ζωνών της υφαλοκρηπίδας των ανηκουσών εις έκαστον των δύο κρατών*» της 24^{ης} Μαΐου 1977. Η μέθοδος της οριοθέτησης που εφαρμόστηκε στη συμφωνία είναι η αρχή της μέσης γραμμής, με αμοιβαίες παραχωρήσεις που συμφωνηθήκαν μεταξύ των δύο κρατών. Συγκεκριμένα, ενώ σε όλα τα νησιά αναγνωρίστηκαν πλήρη δικαιώματα στην υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ στις Στροφάδες αποδόθηκε μίσση επήρεια και στους Οθωνούς επήρεια τριών τετάρτων. Οι ρυθμίσεις αυτές συνοδεύτηκαν με αντίστοιχες παραχωρήσεις από την Ιταλία σε άλλα σημεία της οριοθέτησης. Υποστηρίζεται, βεβαία, ότι κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων δεν έχει τεθεί ποτέ το θέμα της επήρειας των νήσων. Συζητήθηκαν κάποιες αποκλίσεις από τη μέση γραμμή που εκτός από τα νησιά σημειώθηκαν και στον κόλπο του Τάραντα. Σε κάθε περίπτωση, οποιαδήποτε παραχώρηση αντισταθμίστηκε, ώστε να μην πληγούν τα ελληνικά συμφέροντα.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Συρίγος, Α., *supra* note 145, σελ. 67.

¹⁵⁹ Συρίγος, Α., *supra* note 145, σελ. 8.

¹⁶⁰ Στρατή, Α., *supra* note 11, σ.132, υποσημ. 194

Σχήμα 14

Συμφωνία οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας Ελλάδας –Ιταλίας (1977)

Πηγή: Στρατή, Α. (2012). *Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη*. Αθήνα : Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 255.

Παράλληλα, η συμφωνία προβλέπει ρητά την επέκταση της οριοθετικής γραμμής στο μέλλον, καθώς υπάρχουν περιοχές οι οποίες δεν έχουν ακόμα οριοθετηθεί. Συγκεκριμένα, είναι οι περιοχές οι οποίες βρίσκονται κοντά στο τριεθνές σημείο Ιταλίας- Ελλάδας –Αλβανίας (7 ν.μ. νοτίως του σημείου) και νότια κοντά στο τριεθνές σημείο Ιταλίας – Ελλάδας – Λιβύης (29 ν.μ. ή 10 ν.μ., αναλόγως τη ρύθμιση για τον κόλπο Σύρτης, βόρεια από το σημείο)¹⁶¹

¹⁶¹ Ibid

1.6 Οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών με την Αίγυπτο

Η υπάρχουσα εκκρεμής οριοθέτηση μεταξύ της Ελλάδας και της Αιγύπτου θεωρητικά δεν παρουσιάζει καμία δυσκολία ως προς τη διευθέτησή της. Η Αίγυπτος όπως και η Ελλάδα είναι συμβαλλόμενο μέρος στη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας. Από τη συμφωνία οριοθέτησης της ΑΟΖ μεταξύ της Αιγύπτου και της Κύπρου φαίνεται ότι η πρώτη αποδέχεται την αρχή της μέσης γραμμής/ ίσης απόστασης ως μέθοδο οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ. Επιπρόσθετα, αναγνωρίζει ότι τα νησιά έχουν πλήρη δικαιώματα.¹⁶² Φαίνεται, συνεπώς, ότι οι θέσεις των δύο χωρών, όσον αφορά στη μέθοδο οριοθέτησης και όσον αφορά στην επήρεια νησιών ταυτίζονται.¹⁶³

Ωστόσο, η χάραξη των θαλασσίων ορίων με την Αίγυπτο περιπλέκεται για λόγους, κυρίως, πολιτικούς. Η χάραξη του «ενιαίου θαλασσιού ορίου» για την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ με την Ελλάδα περιλαμβάνει το νησιωτικό σύμπλεγμα του Καστελλορίζου, το οποίο επηρεάζει καθοριστικά τα όρια της ελληνικής υφαλοκρηπίδας εκτός από αυτά έναντι της Αιγύπτου αλλά και αυτά έναντι της Τουρκίας και, κυρίως, έναντι της Κύπρου. Ειδικότερα, η Αίγυπτος έμμεσα καλείται να πάρει θέση στην ελληνοτουρκική διαφωνία για την επήρεια του Καστελλορίζου. Με άλλα λόγια, σε περίπτωση που η Αίγυπτος υπογράψει συμφωνία με την Ελλάδα, η οποία θα περιλαμβάνει την περιοχή από την Κρήτη έως το τριεθνές σημείο με την Κύπρο, θα αναγνωρίζει στο Καστελλόριζο και στα γύρω νησιά πλήρη επήρεια και ως αποτέλεσμα η Αίγυπτος δεν θα έχει θαλάσσια σύνορα με την Τουρκία. Από την άλλη, σε περίπτωση που η Αίγυπτος υπογράψει μία συμφωνία με την Τουρκία αποδέχεται ότι η θαλάσσια περιοχή ανατολικά της Ρόδου και μέχρι το τριεθνές με την Κύπρο ανήκει στην Τουρκία. Το αποτέλεσμα μιας τέτοιας συμφωνίας θα είναι η Ελλάδα και η Κύπρος να μην έχουν κοινά θαλάσσια σύνορα.¹⁶⁴

Ασφαλώς, σε μία ενδεχόμενη οριοθέτηση με την Αίγυπτο η Τουρκία δεν θα μείνει αμέτοχη, καθώς οι δύο χώρες θα έχουν κοινά σύνορα υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ μόνο σε περίπτωση μη απόδοσης πλήρους επήρειας στη Στρογγύλη. Η πιθανή αναγνώριση από την Αίγυπτο της πλήρους επήρειας στο Καστελλόριζο θα κατοχυρώσει τα δικαιώματα της Ελλάδας στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου

¹⁶² Ιωάννου, Κ. & Στρατή, Α., *supra* note 11, σ. 145-148.

¹⁶³ Συρίγος, Α. (13.12.2015). Η θαλάσσια οριοθέτηση με την Αίγυπτο. *Καθημερινή*. Διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/842127/article/epikairothta/politikh/h-8alassia-orio8ethsh-me-thn-aigypso>.

¹⁶⁴ Ibid

και θα αποτελέσει θετικό προηγούμενο και για την οριοθέτηση με την Τουρκία.¹⁶⁵ Ασφαλώς, οποιαδήποτε οριοθέτηση μεταξύ Ελλάδας και Αιγύπτου δεν θα δεσμεύει την Τουρκία. Επιπρόσθετα, ακόμα και τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα αποφεύγουν να οριοθετούν περιοχές στις οποίες υπάρχουν διεκδικήσεις των τρίτων κρατών, κάτι το οποίο θα αναλυθεί παρακάτω.¹⁶⁶ Είναι, ωστόσο, αδιαμφισβήτητο ότι απόφαση της Αιγύπτου σε μία μελλοντική οριοθέτηση θα έχει ιδιαίτερο πολιτικό βάρος και αναπόφευκτα θα επηρεάσει τις σχέσεις των χωρών στην περιοχή. Αν και είναι ιδιαίτερα περίπλοκο το να εμπλακεί η Αίγυπτος τόσο άμεσα στην ελληνοτουρκική διαφορά.

Κεφάλαιο 2: Η εφαρμογή της ανωτέρω νομολογίας στην οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης

2.1 Εφαρμοστέο δίκαιο

Κατά την οριοθέτηση των χωρικών υδάτων τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα εφαρμόζουν τους κανόνες του άρθρου 15 της Σύμβασης ΔΘ, το οποίο αποτελεί και εθνικό δίκαιο. Πρώτα, δηλαδή, χαράσσεται η μέση γραμμή/γραμμή ίσης απόστασης, η οποία προσαρμόζεται σε περίπτωση ύπαρξης «ιστορικού τίτλου» ή «ειδικών περιστάσεων». Οι παρεκκλίσεις από αυτήν τη μέθοδο έχουν σημειωθεί σε λίγες μόνο περιπτώσεις στη νομολογία πριν το 2009, συγκριμένα στις υποθέσεις *Arbitration between Guyana and Suriname* (2007) και *Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea, (Nicaragua v Honduras) (Judgment) [2007] ICJ*.¹⁶⁷ Στην πρώτη περίπτωση οι ιστορικοί λόγοι και ζητήματα ναυτιλίας θεωρήθηκαν ως «ειδικές περιστάσεις». Στη δεύτερη περίπτωση ο λόγος για την απόκλιση από τη χάραξη της ίσης απόστασης ήταν η αστάθεια της ηπειρωτικής ακτής, η οποία καθιστούσε αδύνατη την επιλογή των σημείων βάσης.¹⁶⁸

Ωστόσο, το 2017 στην υπόθεση *Croatia/Slovenia* σημειώθηκε ακόμα μία παρέκκλιση από την συνήθη εφαρμογή των κανόνων οριοθέτησης της αιγιαλίτιδας

¹⁶⁵ Στρατή, Α., *supra* note 12, σελ.146-147.

¹⁶⁶ Αξίζει να σημειωθεί, ότι στην υπόθεση *Arbitration between Barbados and the Republic of Trinidad and Tobago, relating to the delimitation of the exclusive economic zone and the continental shelf between them* (2006), η συμφωνία οριοθέτησης μεταξύ του Τρίνινταντ και Τομπάγκο και της Βενεζουέλας λήφθηκε υπόψη από το Διαιτητικό Δικαστήριο για να προσδιορίσει τις διεκδικήσεις του Μπαρμπάντος στην περιοχή, Στρατή, Α., *supra* note 12, σ. 147.

¹⁶⁷ Papastavridis, E., *supra* note 97.

¹⁶⁸ Rothwell, D. (ed.), Elferink, A. (ed.), Scott, K. (ed.), Stephens, T. (ed.), *supra* note 54, σελ. 256.

ζώνης. Συγκεκριμένα, το ΔΔΔ, όπως αναλύθηκε σε οικείο κεφάλαιο, ουσιαστικά εξομοίωσε τους κανόνες οριοθέτησης του άρθρου 15 με αυτούς των άρθρων 74 και 83 και έλαβε υπόψη τις ειδικές περιστάσεις, οι οποίες συνήθως εξετάζονται κατά την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ, όπως για παράδειγμα, το “cut-off effect”, η δυσαναλογία των ακτών αλλά και η καμπυλότητα της ακτογραμμής.

Ωστόσο, αυτή η πρακτική δεν επιβεβαιώθηκε στις επόμενες αποφάσεις, καθώς τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα εφάρμοσαν με ορθόδοξο τρόπο τις διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ για την οριοθέτηση των χωρικών υδάτων. Ειδικότερα, το 2017 το ΔΔΔΘ στην απόφασή του στην υπόθεση *Ghana/Côte d'Ivoire*, παρόλο που οριοθέτησε την αιγιαλίτιδα ζώνη και την υφαλοκρηπίδα/ΑΟΖ εφαρμόζοντας την ίδια μέθοδο, ξεκαθάρισε ότι κατά την οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης και της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ εφαρμόζονται διαφορετικοί κανόνες, υπογραμμίζοντας, παράλληλα, και τον διαφορετικό χαρακτήρα των δικαιωμάτων που κατέχουν τα κράτη αφενός στην αιγιαλίτιδα και αφετέρου στην υφαλοκρηπίδα/ΑΟΖ. Επίσης, το ΔΔΔΘ χάραξε ενιαίο θαλάσσιο όριο εφαρμόζοντας την ίδια μεθοδολογία, διότι τα μέρη ήταν σύμφωνοι με μία τέτοια πρακτική και όχι επειδή αποτελεί κάποιο είδος αρχής.¹⁶⁹

Στη συνέχεια, τη διαφορά των εφαρμοστέων κανόνων κατά την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών επιβεβαίωσε και το ΔΔΧ στην υπόθεση *Costa Rica/Nicaragua*. Συγκεκριμένα, το Διεθνές Δικαστήριο απέρριψε το επιχείρημα της Νικαράγουα αναφορικά με την ανάγκη χρήσης διαφορετικής μεθόδου, λόγω της καμπυλότητας των ακτών της και του “cut-off effect” που δημιουργείται και λόγω της ουσιαστικής ομοιότητας των μεθόδων που εφαρμόζονται στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ. Υπογράμμισε, ότι κατά την οριοθέτηση των χωρικών υδάτων εφαρμόζεται το άρθρο 15 της Σύμβασης ΔΘ.¹⁷⁰

Αναμφισβήτητα, αυτό αποτελεί θετική εξέλιξη, διότι διατήρηση μίας τέτοιας πρακτικής θα έθετε σε κίνδυνο τα ελληνικά συμφέροντα. Πρώτα απ’ όλα, το άρθρο 15 εμπεριέχει ξεκάθαρους κανόνες οριοθέτησης, οι οποίοι εξασφαλίζουν ένα βαθμό προβλεψιμότητας και την εγγύηση των δικαιωμάτων που παρέχει στα κράτη η Σύμβαση ΔΘ. Η εξομοίωση του με τα άρθρα 74 και 83, τα οποία χαρακτηρίζονται

¹⁶⁹Papastavridis, E., *supra* note 97.

¹⁷⁰ Ibid

από ασάφεια και δεν ορίζουν έναν συγκεκριμένο τρόπο οριοθέτησης, παρά μόνο την πρόβλεψη ανάγκης επίτευξης μίας «δίκαιης λύσης», ενέχει σοβαρούς κινδύνους. Παράλληλα, οι «σχετικές περιστάσεις» οι οποίες εξετάζονται κατά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ θα έβρισκαν εφαρμογή σε μία μελλοντική οριοθέτηση με την Αλβανία ή την Τουρκία. Με την τελευταία, τα περισσότερα ελληνικά νησιά είναι πιθανό να δημιουργούσαν “cut-off effect”, παράλληλα με τη δυσαναλογία η οποία θα υπήρχε ανάμεσα στις ηπειρωτικές ακτές και τις ακτές των νησιών. Το ίδιο και στην περίπτωση της Αλβανίας τα νησιά Ερεϊκούσα, Οθωνοί, Ψύλλος και Σέρπα θα ήταν επίσης πιθανό να θεωρηθούν ως «σχετικές περιστάσεις» για τον ίδιο λόγο. Το αποτέλεσμα και στις δύο περιπτώσεις θα ήταν να αποδοθεί στα ελληνικά νησιά αιγιαλίτιδα ζώνη μικρότερη από αυτήν που τους αναλογεί.

2.2 Οι νησιωτικοί σχηματισμοί κατά την οριοθέτηση των χωρικών υδάτων

Όπως ορίζει το άρθρο 15 της Σύμβασης ΔΘ, η μοναδική περίπτωση απόκλισης από τη μέση γραμμή είναι η ύπαρξη ιστορικού τίτλου ή ειδικών περιστάσεων στην περιοχή. Στις τελευταίες υποθέσεις έχει γίνει συχνά επίκληση από τα κράτη της παρουσίας νησιωτικών σχηματισμών μπροστά στις ακτές τους ως περίπτωσης η οποία αφενός επιτάσσει την απόκλιση από τη μέθοδο της μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης και αφετέρου ως δικαιολογία για να αποδοθεί σε αυτούς τους νησιωτικούς σχηματισμούς αιγιαλίτιδα ζώνη μικρότερη από αυτήν που είναι κατοχυρωμένη συμβατικά. Σε αντίθεση με αυτούς τους ισχυρισμούς, το συμπέρασμα που προκύπτει από την πρόσφατη νομολογία είναι πως τις περισσότερες φορές αποδίδεται πλήρης αιγιαλίτιδα σε όλα τα νησιά, ανεξάρτητα από το μέγεθος τους ή το νομικό χαρακτηρισμό τους, κάτι το οποίο αναμφισβήτητα λειτούργει υπέρ των ελληνικών συμφερόντων.

Έτσι, στην υπόθεση *Bangladesh/Myanmar* παρά τους ισχυρισμούς της Μυανμάρ ότι το νησί St.Martin βρίσκεται στη «λανθασμένη πλευρά» της γραμμής - θέσης η οποία θυμίζει έντονα το επιχείρημα της Τουρκίας- και για το λόγο αυτό απαιτείται η απόκλιση από τη μέση γραμμή, στο νησί αποδόθηκε πλήρης αιγιαλίτιδα ζώνη ακόμα και σε σημεία επικάλυψης με την υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ της Μυανμάρ. Με αυτόν τον τρόπο το ΔΔΘ στην ουσία επιβεβαίωσε την υπεροχή της αιγιαλίτιδας έναντι της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ του γειτονικού κράτους.¹⁷¹ Την ίδια

¹⁷¹ Ιωάννου, Κ. & Στρατή, Α., *supra* note 11, σελ. 330.

θέση θα υιοθετήσει αργότερα και το ΔΔΧ στην υπόθεση *Nicaragua/Colombia*, υπογραμμίζοντας ότι ο περιορισμός της έκτασης των χωρικών υδάτων συμβαίνει μόνο όταν αυτά επικαλύπτονται με χωρικά ύδατα άλλου κράτους.¹⁷² Τέλος, στην υπόθεση *Costa Rica/Nicaragua* το Διεθνές Δικαστήριο επιβεβαίωσε το δικαίωμα όλων των νησιωτικών σχηματισμών, ανεξάρτητα από το μέγεθος τους, στην αιγιαλίτιδα ζώνη 12 ν.μ.¹⁷³

Οι παραπάνω θέσεις ενισχύουν τα ελληνικά επιχειρήματα ως προς τα δικαιώματα των νησιωτικών σχηματισμών και αποτελούν θετικό προηγούμενο για μία μελλοντική οριοθέτηση με την Τουρκία και την Αλβανία. Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι μία μελλοντική επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων στα 12 ν.μ. θα επηρεάσει τις γειτονικές χώρες μόνο σε σημεία όπου η απόσταση μεταξύ των ακτών είναι μικρότερη από 24 ν.μ. Με άλλα λόγια, θα επηρεαστεί η Αλβανία στην περιοχή βορειοανατολικά της Κέρκυρας και Διαπόντιων νησιών και η Τουρκία στην περιοχή απέναντι από τα ανατολικά νησιά του Αιγαίου, εκτός από τα Δωδεκάνησα.¹⁷⁴

Ως προς τις θέσεις των χωρών, η Τουρκία, όπως αναφέρθηκε, αμφισβητεί διαρκώς το δικαίωμα της Ελλάδας στη επέκταση των χωρικών υδάτων. Όσον αφορά την Αλβανία, την οριοθέτηση των χωρικών υδάτων με την οποία επηρεάζουν τα νησιά Κέρκυρα, Περιστέρα, Ψύλλος και Σέρπα, θέτει γενικότερα το θέμα της επήρειας των νησιών, ακόμα και της Κέρκυρας. Με την συμφωνία οριοθέτησης της 27^{ης} Απριλίου 2009 όμως στην περίπτωση της Ελλάδας αναγνωρίστηκαν πλήρη δικαιώματα σε όλα τα νησιωτικά εδάφη, ακόμα και σε νησιά που περιβάλλονται από «υφάλους» βάσει των σχετικών διατάξεων του άρθρου 6 της Σύμβασης ΔΘ, χωρίς καμία εξαίρεση.¹⁷⁵ Την πληρότητα των δικαιωμάτων, όπως αναλύθηκε και παραπάνω, επιβεβαιώνουν και οι αποφάσεις των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων.

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι στην υπόθεση *Croatia/Slovenia* η τελευταία ζήτησε να της αποδοθεί μία συγκεκριμένη θαλάσσια περιοχή των χωρικών υδάτων της Κροατίας μέσω της οποίας θα πραγματοποιείται η πρόσβαση της στην ανοικτή θάλασσα διότι κανένα τμήμα της χωρικής της θάλασσας δεν έχει πρόσβαση

¹⁷² Ibid, σελ. 332.

¹⁷³ Papastavridis, E., *supra* note 97.

¹⁷⁴ Συρίγος, Α., *supra* note 42.

¹⁷⁵ Στρατή, Α., *supra* note 12, σ.137.

στην ανοικτή θάλασσα και ΑΟΖ, η οποία της αποδόθηκε με την απόφαση του δικαστηρίου. Ιδιαίτερα προβληματικό είναι το καθεστώς της συγκεκριμένης περιοχής, το οποίο αναλύθηκε ήδη στο σχετικό κεφάλαιο. Τα επιχειρήματα της Σλοβενίας θυμίζουν την στάση που έχει υιοθετήσει η Τουρκία σχετικά με την μετατροπή του Αιγαίου σε «ελληνική λίμνη» στην περίπτωση επέκτασης των χωρικών υδάτων, καθώς τα ελληνικά νησιά θα εμποδίζουν την πρόσβασή της στην ανοικτή θάλασσα. Συνεπώς, είναι πιθανό να ζητήσει η Τουρκία την απόδοση μίας περιοχής - με δυσμενές καθεστώς- όπως στην υπόθεση *Croatia/Slovenia*. Ωστόσο, στην εν λόγω υπόθεση το δικαστήριο είχε τη δικαιοδοσία να αποφανθεί για την ύπαρξη και για τις ελευθερίες σε μία τέτοια ζώνη, εφαρμόζοντας μάλιστα κανόνες Διεθνούς Δικαίου, καλής γειτονίας και ευθυδικίας, καθώς αυτό προβλεπόταν από το σχετικό συνυποσχετικό. Συνεπώς, θα εξαρτηθεί από τα όρια της δικαιοδοσίας του δικαστηρίου σε μία πιθανή μελλοντική δικαστική οριοθέτηση της Ελλάδας και της Τουρκίας αν η τελευταία θα έχει τη δυνατότητα για μία τέτοια αξίωση.

Αλλά και στην υπόθεση *Bangladesh/Myanmar* το ΔΔΔΘ έδωσε το δικαίωμα διέλευσης στα πλοία της Μυανμάρ γύρω από το νησί St. Martin, εντός της αιγιαλίτιδας ζώνης του. Υπενθυμίζεται στο σημείο αυτό ότι ο όρος που χρησιμοποιήθηκε από το ΔΔΔΘ είναι «δικαίωμα διέλευσης» αντί το «δικαίωμα άβλαβους διέλευσης», σαν να πρόκειται για μία διαφορετική διευρυμένη έννοια. Το Μπανγκλαντές επιβεβαίωσε τη δέσμευση του να σεβαστεί το δικαίωμα διέλευσης. Φαίνεται ότι πρόκειται για μία δήλωση πολιτικού χαρακτήρα, η οποία μπορεί να εφαρμοστεί και στην περίπτωση του Αιγαίου. Να αποδοθεί δηλαδή αιγιαλίτιδα ζώνη 12 ν.μ. στα ελληνικά νησιά και να εγγυηθεί η Ελλάδα το σεβασμό του δικαιώματος της άβλαβους διέλευσης των πλοίων της Τουρκίας.¹⁷⁶

Τέλος, κατά την οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης εξετάζεται και το ζήτημα των σκοπέλων.¹⁷⁷ Όπως ανέφερε και το ΔΔΔ στην υπόθεση *Bangladesh/India*: “Low-tide elevations may certainly be used as baselines for measuring the breadth of the

¹⁷⁶ Στρατή, Α., *supra* note 12, σ. 33. Σε περίπτωση μελλοντικής αύξησης των χωρικών υδάτων θα υπάρξουν διευθετήσεις για τη διεθνή ναυσιπλοΐα. Σύμφωνα με τη δήλωση που κατέθεσε η Ελλάδα το 1982 έχει δικαίωμα να καθορίσει ποία από τα περάσματα που θα κλείσουν θα μπορέσουν να αποτελέσουν στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας στα οποία θα ισχύει η «διέλευση τράνζιτ», όπως προβλέπεται στη Σύμβαση ΔΘ (άρθρο 38 παρ. 2), Συρίγος, Α. (2018) Καθημερινές Εκδόσεις, σελ 16.

¹⁷⁷ Αναλυτικότερα για το ρόλο των σκοπέλων κατά την οριοθέτηση μεταξύ άλλων βλ. Murphy, S. D. (2017). *International law relating to islands*. Leiden: Brill Nijhoff, σελ. 47-56, 162-173, Hugo Ignacio Llanos (2002). *Low-Tide Elevations: Reassessing Their Impact on Maritime Delimitation*. 14 Pace Int'l L. Rev. 255, available at: <http://digitalcommons.pace.edu/pilr/vol14/iss2/2>.

territorial sea”¹⁷⁸Ειδικότερα αυτό το ζήτημα εξετάστηκε εκτενώς στις υποθέσεις *Nicaragua/Colombia*, *Bangladesh/Myanmar* αλλά και *Bangladesh/India*. Στην υπόθεση *Bangladesh/Myanmar*, συγκεκριμένα, το ΔΔΔΘ αγνόησε την ύπαρξη σκοπέλων κατά την οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας.¹⁷⁹ Την ίδια γραμμή ακολούθησε και το ΔΔΔ στην απόφαση *Bangladesh/India* και δεν θεώρησε τους σκοπέλους ως κατάλληλα σημεία βάσης για την οριοθέτηση των χωρικών υδάτων.¹⁸⁰ Αντιθέτως, το Διεθνές Δικαστήριο στην υπόθεση *Nicaragua/Colombia* αποφάσισε ότι η Κολομβία μπορούσε να χρησιμοποιήσει τους σκοπέλους για την επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης της, σύμφωνα με το άρθρο 13 της Σύμβασης ΔΘ, το οποίο αποτελεί εθνικό δίκαιο. Αυτό, ασφαλώς, αποτελεί μία θετική εξέλιξη.¹⁸¹

Κεφάλαιο 3 : Η εφαρμογή της παραπάνω νομολογίας στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ

3.1 Εφαρμοστέο δίκαιο

Όπως έχει προαναφερθεί σε άλλο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, οι κανόνες που διέπουν την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ βρίσκονται στα άρθρα 74 και 83 της Σύμβασης ΔΘ. Τα άρθρα αυτά αποτελούν εθνικό δίκαιο, όπως έχει διευκρινίσει το ΔΔΧ ήδη από το 2001 στην υπόθεση *Qatar v. Bahrain* όπως και στις επόμενες αποφάσεις του.¹⁸² Συνεπώς, οι διατάξεις των άρθρων αυτών δεσμεύουν ακόμα και τις χώρες, οι οποίες δεν είναι μέρη στη Σύμβαση ΔΘ, όπως η Λιβύη και η Τουρκία.

3.2 Μέθοδος οριοθέτησης

Σε όλες τις αποφάσεις της τελευταίας δεκαετίας τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα δεν απέκλιναν από τη μέθοδο μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης, παρά τα επιχειρήματα που επικαλούνταν κάθε φορά οι διάδικοι για την επιλογή διαφορετικής μεθόδου. Ακόμα και σε περιπτώσεις (*Bangladesh/Myanmar*, *Bangladesh/India*, *Ghana/Cote D’Ivoire*) στις οποίες οι γεωγραφικές συνθήκες απαιτούσαν μία διαφορετική μέθοδο οριοθέτησης, σύμφωνα με τις κριτικές που έχουν ασκηθεί όπως

¹⁷⁸ *Bangladesh/India Award*, παρ. 259.

¹⁷⁹ *Cleverly, R. & Fietta, St.*, *supra* note 66, σελ. 505.

¹⁸⁰ *Bangladesh/India Award*, παρ. 261.

¹⁸¹ *Fietta, St. & Cleverly, R.*, *supra* note 66, σελ. 522.

¹⁸² *Ιωάννου Κ. & Στρατή Α.*, *supra* note 11, σελ. 318.

αναλύθηκε σε σχετικό κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, η οριοθέτηση πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο μέσης γραμμής/ γραμμής ίσης απόστασης.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η προσήλωση του Διεθνούς Δικαστηρίου στη μέθοδο μέσης γραμμής στην υπόθεση *Nicaragua/Colombia*, στην οποία οι γεωγραφικές συνθήκες είναι παρόμοιες με αυτές που επικρατούν στο Αιγαίο, δηλαδή υπάρχει παρουσία των νησιών της μίας χώρας κοντά στις ακτές μίας άλλης. Το ΔΔΧ απέρριψε την πρόταση της Νικαράγουα να πραγματοποιηθεί η οριοθέτηση με την περικύκλωση των νησιών της Κολομβίας με την υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ της. Αντιθέτως, το Διεθνές Δικαστήριο τόνισε, ότι από τη στιγμή που τα νησιά βρίσκονται απέναντι από την ακτή δεν υπάρχει κανένα εμπόδιο στη χάραξη μιας μέσης γραμμής, επιβεβαιώνοντας με αυτόν τρόπο, για ακόμα μία φορά, το γεγονός ότι τα νησιά έχουν τα ίδια δικαιώματα σε θαλάσσιες ζώνες με τις ηπειρωτικές ακτές.¹⁸³

3.3 Σχετικές ακτές

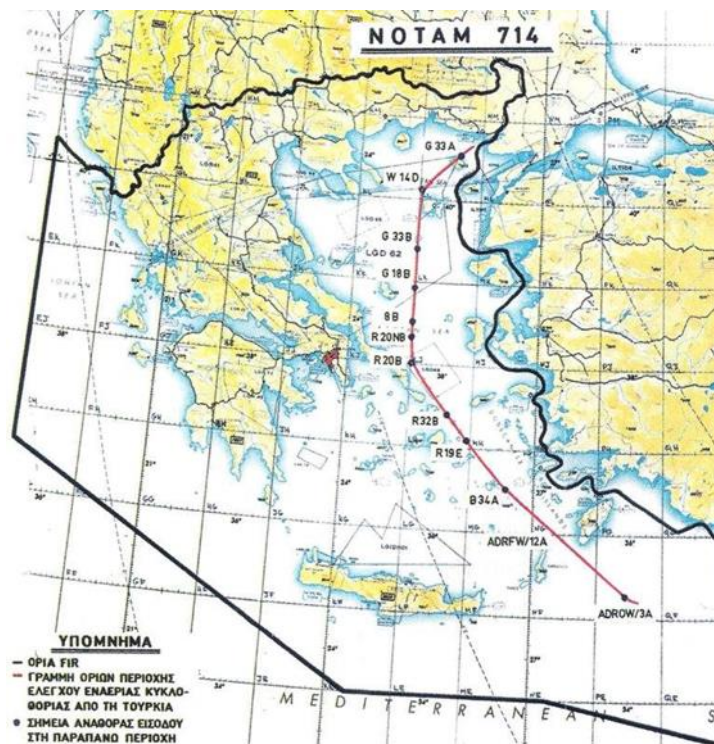
Σε όλες τις περιπτώσεις στη νομολογία που εξετάστηκε τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα κατά τον προσδιορισμό της σχετικής ακτής, της σχετικής περιοχής και των σημείων βάσης δεν έλαβαν υπόψη τα στοιχεία που είχαν υποδείξει τα κράτη, αλλά προχώρησαν στον καθορισμό των σημείων που θεωρήθηκαν κατάλληλα από τα ίδια τα δικαστήρια.¹⁸⁴ Είναι γεγονός ότι αυτή η πρακτική των διεθνών δικαστηρίων δεν προσδίδει βεβαιότητα σε μία πιθανή μελλοντική οριοθέτηση μέσω της δικαστικής οδού. Όμως, κάποιες επιλογές του ΔΔΧ πράγματι φαίνεται να λειτουργούν υπέρ των ελληνικών συμφερόντων.

Το 2012 στην υπόθεση *Nicaragua/Colombia* το ΔΔΧ αποφάσισε, ότι η σχετική ακτή των νησιών της Κολομβίας δεν περιορίζεται αποκλειστικά στη δυτική τους πλευρά, η οποία βρίσκεται απέναντι από τις ηπειρωτικές ακτές της Νικαράγουα, αλλά επεκτείνεται και στην ανατολική τους πλευρά, διότι η περιοχή στην οποία επικαλύπτονται οι δυνητικές αξιώσεις των δύο κρατών εκτείνεται μέχρι την ανατολική πλευρά των νησιών. Υπενθυμίζεται, ότι ο ρόλος που διαδραματίζουν οι σχετικές ακτές είναι ιδιαίτερα σημαντικός κατά την εξέταση των σχετικών περιστάσεων αλλά και στο τρίτο στάδιο της οριοθέτησης, κατά το τεστ της δυσαναλογίας.

¹⁸³Ιωάννου Κ. & Στρατή Α., *supra* note 11, σελ. 333.

¹⁸⁴Romania/Ukraine, Myanmar/Bangladesh, Ghana/Cote d'Ivoire.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, είναι γνωστό ότι οι τουρκικές διεκδικήσεις που σχετίζονται με το Αιγαίο επεκτείνονται ως τον 25^ο μεσημβρινό.¹⁸⁵ Συνεπώς, όπως και στην περίπτωση *Nicaragua/Colombia*, οι επικαλυπτόμενες διεκδικήσεις των δύο κρατών καλύπτουν όπως τις δυτικές, έτσι και τις ανατολικές ακτές των νησιών. Σε μία πιθανή μελλοντική οριοθέτηση με την Τουρκία ο συμψηφισμός ολόκληρης της ακτογραμμής των νησιών του Αιγαίου αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα, ιδιαίτερα για τα ακραία ανατολικά ελληνικά νησιά, καθώς κατά την εξέταση των σχετικών περιστάσεων- αλλά και κατά το τεστ της δυσαναλογίας- μειώνεται ο κίνδυνος να θεωρηθεί η τουρκική ακτή δυσανάλογα μεγαλύτερη από την ακτή των νησιών, κάτι που ενδεχομένως θα οδηγήσει στην προσαρμογή της προσωρινής μέσης γραμμής υπέρ της Τουρκίας.

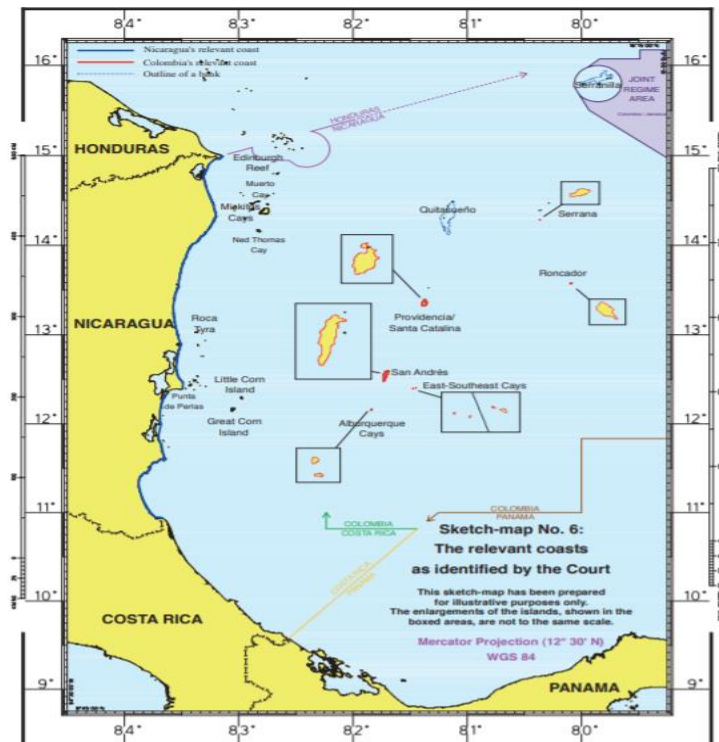

Σχήμα 15

Για πρώτη φορά η Τουρκία προέβαλε τις διεκδικήσεις της με την έκδοση NOTAM 714, η οποία αργότερα θα εξελιχθεί στην πάγια διεκδίκηση της Τουρκίας στο Αιγαίο.

Πηγή: Συρίγος, Α. (2016). *Ελληνοτουρκικές σχέσεις*. Αθήνα: Πατάκη, σελ. 285.

¹⁸⁵ Συρίγος, Α., *supra* note 42, σελ. 286.

Σχήμα 16

Οι σχετικές ακτές των νησιών της Κολομβίας σύμφωνα με το ΔΔΧ

Πηγή: Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia), Judgment, I.C.J. Reports 2012

3.4 Σημεία βάσης

Κατά την επιλογή των σημείων βάσης οι περισσότερες διαφωνίες μεταξύ των μερών έχουν προκύψει κυρίως γύρω από το θέμα των νησιωτικών σχηματισμών. Συνεπώς, εφόσον τα νησιά αποτελούν ένα από τα πιο σημαντικά ζητήματα κατά την επιλογή σημείων βάσης, αλλά και κατά την εξέταση των σχετικών περιστάσεων, πριν αναλυθούν τα σχετικά σημεία των αποφάσεων, αξίζει πρώτα να αναφερθούν οι περιπτώσεις, στις οποίες τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα ασχολήθηκαν με το νομικό χαρακτηρισμό των νησιωτικών σχηματισμών.

Καταρχάς, παρόλο που η υπόθεση *South China Sea* δεν αφορά σε ζητήματα οριοθέτησης, θεωρείται χρήσιμο να εξεταστεί σε αυτό το σημείο η ερμηνεία της διάταξης περί βράχων της Σύμβασης ΔΘ από το Διαιτητικό Δικαστήριο σε αυτήν την

απόφαση, από την οποία μπορούν να αντληθούν θετικά για την Ελλάδα συμπεράσματα.¹⁸⁶

Ως θετικό σημείο της απόφασης για την περίπτωση των ελληνικών νησιών μπορεί να θεωρηθεί, πρώτα απ'όλα, η διευκρίνιση ότι το άρθρο 121 (3) αφορά μόνο την αντικειμενική δυνατότητα ενός νησιού να έχει οικονομική ζωή. Επιπρόσθετα, ένας νησιωτικός σχηματισμός αρκεί να έχει είτε ανθρώπινη διαβίωση είτε οικονομική ζωή για να χαρακτηριστεί νομικά ως «νησί». Ωστόσο, η οικονομική ζωή πρέπει να έχει άμεση σχέση με την «ανθρώπινη διαβίωση» και πρέπει να εντοπίζεται πάνω στο ίδιο το νησί και όχι γύρω από αυτό, ενώ μπορεί να περιλαμβάνει και υπηρεσίες, όπως, για παράδειγμα, τουρισμό. Τέλος, είναι ιδιαίτερα σημαντικό ότι ενδέχεται να θεωρηθεί νησί και όχι βράχος ένας ακατοίκητος νησιωτικός σχηματισμός κατ'εξάιρεση, εάν αποτελεί τμήμα ενός ευρύτερου συμπλέγματος νησιών (*network of related maritime features*) ο οποίος εξυπηρετεί έναν μόνιμο πληθυσμό.¹⁸⁷

Υπάρχουν αρκετά ελληνικά νησιά τα οποία μπορούν να επωφεληθούν από τις παραπάνω παρατηρήσεις. Κάποια από αυτά είναι ακατοίκητα, αλλά έχουν την αντικειμενική δυνατότητα να συντηρήσουν ανθρώπινη διαβίωση ή δική τους οικονομική ζωή και παράλληλα αποτελούν μέρος ενός ευρύτερου νησιωτικού συμπλέγματος. Το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα, και το πιο σημαντικό στο πλαίσιο της εξέτασης της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας/AOZ είναι η Στρογγύλη. Η Στρογγύλη Μεγίστης δεν έχει μόνιμο πληθυσμό, μόνο ένα απόσπασμα του Ελληνικού Στρατού (σύμφωνα με την απογραφή του 2011)¹⁸⁸. Ωστόσο, δεν αποτελεί μεμονωμένο νησιωτικό σχηματισμό, αλλά ανήκει στο σύμπλεγμα του Καστελλορίζου (απέχει από τη Μεγίστη 5 ν.μ.)¹⁸⁹ και έχει τη δυνατότητα να συντηρεί ανθρώπινη διαβίωση και οικονομική ζωή, κάτι που αποδεικνύεται από τη διαμονή του αποσπάσματος του Ελληνικού Στρατού στο νησί.

¹⁸⁶ Λιάκουρας, Π.(17.07.2016). Αποψη: Ποιά είναι τα κρίσιμα σημεία. *Καθημερινή*. Διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/867760/article/epikairothta/kosmos/apoyh-poia-einai-ta-krisima-shmeia>

¹⁸⁷ Παπασταυρίδης, Ε., *supra* note 13.

¹⁸⁸ ΦΕΚ αποτελεσμάτων μόνιμου πληθυσμού, σελ. 10852, http://www.statistics.gr/documents/20181/1210503/FEK_monimos_rev.pdf/125204a0-726f-46fe-a141-302d9e7a38dc.

¹⁸⁹ Greek travel pages, <https://www.gtp.gr/LocPage.asp?id=11587&lng=1>. (Πρόσβαση: 29.12.2019.).

Από την άλλη, ωστόσο, στην απόφαση διευκρινίζεται ότι η παροχή εξωτερικής βοήθειας ή η εγκατάσταση στο νησί στρατιωτικού προσωπικού δεν θα λαμβάνονται υπόψη, ειδικά όταν οι ανωτέρω πρακτικές γίνονται με απώτερο σκοπό τη θεμελίωση του «νησιωτικού» χαρακτήρα του βράχου.¹⁹⁰ Είναι γεγονός ότι κατά καιρούς έχουν γίνει προσπάθειες αξιοποίησης μικρών νησιών στο Αιγαίο. Το 1995, για παράδειγμα, υπήρχε σχέδιο του Ελληνικού Υπουργείου Εθνικής Αμύνης και Αιγαίου για αξιοποίηση ακατοίκητων νησίδων με δημιουργία υποδομών για τη διευκόλυνση διαβίωσης με στόχο την ήπια ανάπτυξη, την προστασία του περιβάλλοντος και για την παρεμπόδιση της λαθραλιείας. Στους νησιωτικούς σχηματισμούς που θα μπορούσαν ενδεχομένως να διεκδικήσουν μελλοντικά δικαίωμα στην υφαλοκρηπίδα/ΑΟΖ άνηκαν η Γαυδοπούλα, τα Αντικύθηρα και η Στρογγύλη. Σημειώνεται, ότι ενδεχομένως το πρόγραμμα αυτό να ήταν ένας από τους λόγους που οδήγησε στην όξυνση των σχέσεων μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας, με κορύφωση το επεισόδιο των Ιμίων το 1996¹⁹¹ και της διατύπωσης της θεωρίας των «γκρίζων ζωνών» από την Τουρκία. Ανάλογες διαθέσεις, οι οποίες σαφέστατα αποτελούν μία θετική εξέλιξη για την ανάπτυξη των ελληνικών νησιών ανεξάρτητα από το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ, έχουν ανακοινωθεί και το 2017.¹⁹²

Ωστόσο, στις τελευταίες αποφάσεις δεν έχει γίνει επίκληση αυτής της απόφασης από τα διεθνή δικαστήρια. Τα δύο αποφασιστικά κριτήρια για το χαρακτηρισμό ενός νησιωτικού σχηματισμού ως «νησί» ή «βράχο», και συνεπώς για τη δυνατότητα του να έχει υφαλοκρηπίδα/ΑΟΖ, φαίνεται να είναι η σημαντική παρουσία πληθυσμού και η ύπαρξη οικονομικής δραστηριότητας.

Αυτά τα δύο στοιχεία θεώρησε σημαντικά το ΔΔΧ στην πιο πρόσφατη απόφαση του *Costa Rica/Nicaragua* για αποφασίσει ότι οι νησιωτικοί σχηματισμοί Corn είναι νησιά τα οποία μπορεί να τα λάβει υπόψη ως σημεία βάσης.¹⁹³ Παράλληλα, στην απόφαση του ΔΔΘ *Bangladesh/Myanmar* το νησί St.Martin θεωρήθηκε “*significant maritime feature*” επίσης λόγω της ανθρώπινης διαβίωσης και σημαντικών οικονομικών αλλά και άλλων δραστηριοτήτων. Σε αυτήν την

¹⁹⁰ Παπασταυρίδης, Ε., *supra* note 13.

¹⁹¹ Συρίγος, Α., *supra* note 42, σ. 472.

¹⁹² Καραμπογιάς, Α. (01.08.2017). Εποικισμός ελληνικών νησιών. Υπάρχουν οφέλη; *Huffpost*. Διαθέσιμο στο: https://www.huffingtonpost.gr/entry/-12765_gr_17641774. (Πρόσβαση 12.11.2019)

¹⁹³ *Costa Rica/Nicaragua*, παρ. 140.

περίπτωση βέβαια το ΔΔΔΘ έλαβε υπόψη και το μέγεθος του νησιού (5 τ.χμ.) το οποίο θεωρήθηκε σημαντικό.¹⁹⁴ Παρόλα αυτά, στην απόφαση *Nicaragua/Colombia* το ΔΔΧ απέφυγε να χαρακτηρίσει τους μικρούς νησιωτικούς σχηματισμούς Roncador, Serrana, the Alburquerque Cays και East-Southeast Cays ως «βράχους», διότι οποιοδήποτε δικαίωμα τους σε υφαλοκρηπίδα/ΑΟΖ θα επικαλυπτόταν με αυτό των μεγαλύτερων νησιών που βρίσκονταν σε κοντινή απόσταση.¹⁹⁵ Στην ίδια απόφαση το ΔΔΧ έκανε παράλληλα και μία μικρή αναφορά στη διάταξη 121 (3), εξετάζοντας ένα τμήμα του νησιωτικού σχηματισμού Quitasueño (Q 32), λέγοντας πως εφόσον δεν μπορεί από μόνο του να διατηρήσει ανθρώπινη διαβίωση και οικονομική ζωή αποτελεί βράχο και δεν έχει δικαίωμα υφαλοκρηπίδα/ΑΟΖ.¹⁹⁶ Σε ένα άλλο σημείο της ίδιας απόφασης το ΔΔΧ έκανε τις εξής παρατηρήσεις: για να θεωρηθεί ένας νησιωτικός σχηματισμός ως «νησί» δεν λαμβάνεται υπόψη ούτε “*geological composition*” αλλά ούτε το μέγεθος του, αρκεί να είναι «φυσικά σχηματισμένο» και να βρίσκεται πάνω από την επιφάνεια του νερού.¹⁹⁷

Όπως προαναφέρθηκε, τα νησιά Corn θεωρηθήκαν ως κατάλληλα σημεία βάσης καθώς είχαν σημαντικό πληθυσμό και οικονομική δραστηριότητα. Αντιθέτως, στις περιπτώσεις των μικρών νησιωτικών σχηματισμών, όπως το νησί Serpents, τα διεθνή δικαστήρια θεωρούν ότι αυτά αποτελούν ακατάλληλα σημεία βάσης, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις στις οποίες βρίσκονται ακριβώς μπροστά από μία δυσανάλογα μεγαλύτερη ηπειρωτική ακτή.

Ένα συμπέρασμα το οποίο θα μπορούσε να προκύψει από τα παραπάνω είναι ότι τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα λαμβάνουν υπόψη ως σημεία βάσης νησιά με σημαντικό πληθυσμό και οικονομική δραστηριότητα αλλά δεν τοποθετούν σημεία βάσης στους μικρούς νησιωτικούς σχηματισμούς, ιδιαίτερα όταν αυτοί βρίσκονται απέναντι σε μία σημαντικά μεγαλύτερη ηπειρωτική ακτή. Όμως, στην περίπτωση του νησιού St.Martin παρά τον χαρακτηρισμό ως “*significant maritime feature*” με σημαντικό πληθυσμό και οικονομική δραστηριότητα, αντιμετωπίστηκε όπως οι μικροί νησιωτικοί σχηματισμοί χωρίς μόνιμο πληθυσμό και δεν θεωρήθηκε κατάλληλο να αποτελέσει σημείο βάσης, λόγω της γεωγραφικής του θέσης ακριβώς

¹⁹⁴ Bangladesh/Myanmar, παρ. 150, 314.

¹⁹⁵ Nicaragua/Colombia, παρ.180. Στην απόφαση *Romania/Ukraine* το ΔΔΧ επίσης απέφυγε να χαρακτηρίσει το μικρό νησί Serpent (0,17 χμ) ως «βράχο».

¹⁹⁶ Ibid, 183.

¹⁹⁷ Ibid, παρ. 37, 38.

απέναντι στις ακτές της Μυανμάρ. Συνεπώς, αυτό που ίσως τελικά να επηρεάζει την απόφαση των διεθνών δικαστηρίων σχετικά με την επιλογή βάσεων – αλλά και για την απόδοση της επήρειας όπως θα αναλυθεί παρακάτω – είναι κυρίως η γεωγραφική θέση των υπό εξέταση νησιωτικών σχηματισμών.¹⁹⁸

Για την Ελλάδα, μία χώρα με μεγάλο αριθμό νησιών και νησιωτικών σχηματισμών, αυτή η εξέλιξη δεν εξυπηρετεί τα συμφέροντα της. Παρόλα αυτά, ακόμα και σε περιπτώσεις που κάποια νησιά ενδέχεται με μία πρώτη εκτίμηση να παρουσιάζουν ομοιότητες με τις περιπτώσεις που έχουν αναφερθεί παραπάνω, οι γεωγραφικές συνθήκες στην περίπτωση της Ελλάδας είναι διαφορετικές. Αυτό που χαρακτηρίζει τον ελληνικό θαλάσσιο χώρο είναι η πυκνότητα και η συνέχεια των νησιών τα οποία ουσιαστικά αποτελούν μία προέκταση της ηπειρωτικής Ελλάδας. Αυτή η συνέχεια εκτείνεται μέχρι και τα ανατολικά νησιά της, τα οποία βρίσκονται κοντά στα δυτικά παράλια της Τουρκίας. Τα συγκεκριμένα νησιά, λόγω του μεγέθους τους αλλά και λόγω της γειτνιάσής τους με τα άλλα νησιά, αποτελούν ένα συνολικό σύμπλεγμα νησιών. Ιδιαίτερα αυτό αφορά την περίπτωση του Καστελλορίζου (και ειδικά της Στρογγύλης). Συνεπώς, τα εν λόγω νησιά δεν μπορούν να συγκριθούν με τις προαναφερθείσες περιπτώσεις νησιών, που είναι συγκριτικά μικρότερα σε μέγεθος αλλά και βρίσκονται απομονωμένα, χωρίς να αποτελούν ένα «όλον», όπως στην περίπτωση της Ελλάδας.¹⁹⁹

Υπάρχουν, ωστόσο περιπτώσεις στις οποίες τα μικρά νησιά θεωρηθήκαν ως σημεία βάσης, διότι, σύμφωνα με το ΔΔΧ, αποτελούσαν μέρος της ακτής. Ειδικότερα, στην απόφαση *Costa Rica/Nicaragua* το ΔΔΧ, ακολουθώντας την προηγούμενη νομολογία του, θεώρησε ότι μικρές νησίδες και βράχοι, που βρίσκονται πολύ κοντά στην ακτή (1 ν.μ. και 3 ν.μ.) ήταν “*a cluster of fringe islands*” και άρα στην ουσία εξομοιώνονται με την ακτή της Νικαράγουα. Για το λόγο αυτό το Διεθνές Δικαστήριο τα έλαβε υπόψη ως σημεία βάσης.²⁰⁰

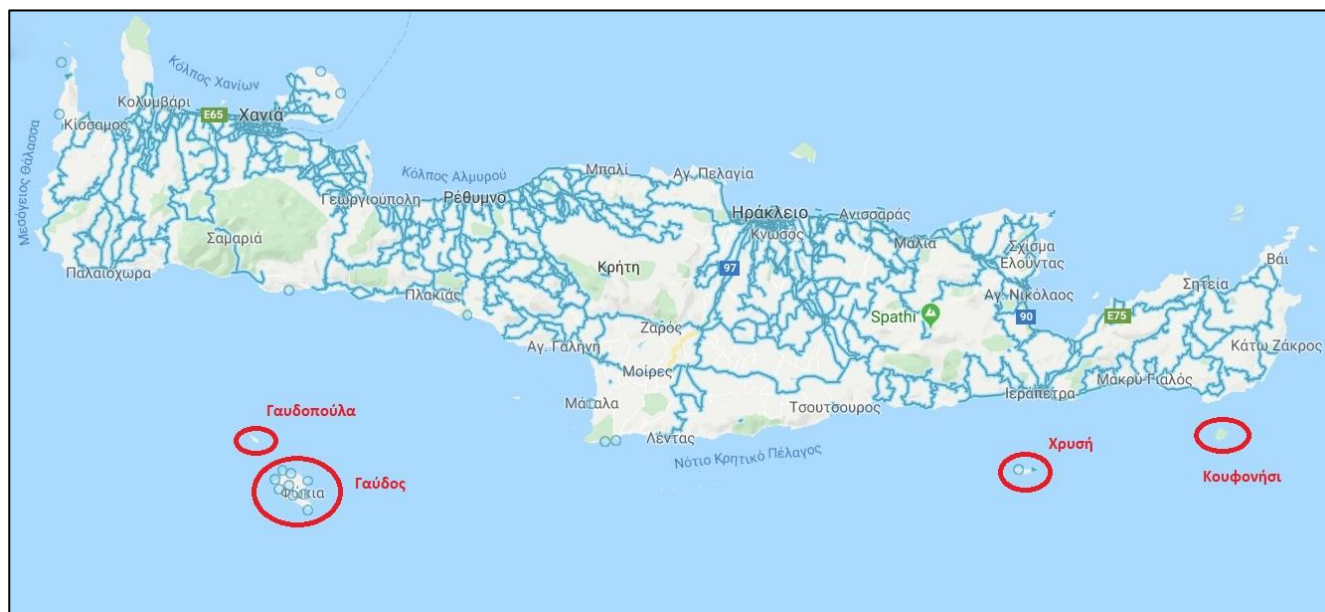
Αυτό αποτελεί μία σημαντική εξέλιξη για τα ελληνικά συμφέροντα, ειδικότερα σε περίπτωση μελλοντικής οριοθέτησης με τη Λιβύη ή την Αίγυπτο. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση της οριοθέτησης με την Αίγυπτο ως μέρος της ελληνικής ηπειρωτικής ακτής, ειδικά της Κρήτης, ενδέχεται να θεωρηθούν η Χρυσή

¹⁹⁸ Papastavridis, E., *supra* note 97.

¹⁹⁹ Ροζάκης, Χ., *supra* note 142, σελ. 43- 44.

²⁰⁰ Papastavridis, *supra* note 97.

και το Κουφονήσι Λασιθίου. Σε περίπτωση οριοθέτησης με τη Λιβύη, από την άλλη, οι νησιωτικοί σχηματισμοί που είναι πιθανό να «αφομοιωθούν» από την ακτή είναι η Γαύδος και η Γαυδοπούλα .

Σχήμα 17

Νησιά Γαυδοπούλα, Γαύδος, Χρυσή και Κουφονήσι, τα οποία επηρεάζουν την οριοθέτηση με τη Λιβύη και την Αίγυπτο αντίστοιχα

Πηγή: Google Maps

3.5 Σχετική περιοχή

Κατά τον ορισμό της σχετικής περιοχής σε κάποιες από τις υποθέσεις, λόγω της γεωγραφικής πραγματικότητας, τέθηκε το ζήτημα δικαιωμάτων των τρίτων κρατών στην περιοχή.²⁰¹ Παρόλο που οι αποφάσεις των διεθνών δικαστηρίων δεσμεύουν μόνο τα μέρη της διαφοράς, κάτι το οποίο ορίζεται στο άρθρο 59 του ΚατΔΔ αλλά και στο άρθρο 33 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου για το Δίκαιο της Θάλασσας (εφεξής: ΚατΔΔΘ), το συμπέρασμα που προκύπτει από τη νομολογία είναι πως τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα προσπαθούν να προστατέψουν ακόμα περισσότερο τα δικαιώματα των τρίτων κρατών, είτε εξαιρώντας εξ αρχής από τη σχετική περιοχή τα σημεία στα οποία υπάρχουν ή είναι πιθανό να υπάρξουν αξιώσεις των τρίτων κρατών είτε προχωρούν στη χάραξη θαλασσίου ορίου χωρίς να

²⁰¹Το ζήτημα της ύπαρξης συμφωνιών οριοθέτησης στην περιοχή και πως αυτές επηρεάζουν την οριοθέτηση εξετάζεται παρακάτω.

προσδιορίζουν το τελικό σημείο, το οποίο σταματά πριν την περιοχή, όπου αρχίζουν οι αξιώσεις των τρίτων κρατών.²⁰²

Στην περίπτωση της Ελλάδας, όπως αναλύθηκε και παραπάνω, μία μελλοντική οριοθέτηση με την Αίγυπτο με προσφυγή στα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα ενέχει μία δυσκολία, καθώς στην υπό οριοθέτηση περιοχή η Τουρκία διεκδικεί ένα τμήμα υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ. Είναι πιθανό, συνεπώς, κάποιες από τις παρακάτω θέσεις των διεθνών δικαστηρίων να εφαρμοστούν μελλοντικά σε μία οριοθέτηση με την Αίγυπτο.

Στην υπόθεση *Nicaragua/Colombia* το Διεθνές Δικαστήριο, για παράδειγμα, υπογράμμισε καταρχάς την ανάγκη να ληφθούν υπόψη στο τελικό στάδιο της οριοθέτησης τα δικαιώματα των τρίτων κρατών στην περιοχή (Τζαμάικα, Ονδούρα, Κόστα Ρίκα και Παναμάς). Επιπρόσθετα, προσδιορίζοντας τη σχετική περιοχή, υπογράμμισε ότι πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι υφιστάμενες αλλά και οι μελλοντικές αξιώσεις των τρίτων κρατών στην περιοχή.²⁰³ Παράλληλα, το ΔΔΧ εξαίρεσε από την οριοθέτηση και άλλες περιοχές, όπως η “*Joint Regime Area*” Τζαμάικας και Κολομβίας αλλά και το νησί *Seranilla* της Νικαράγουα, λόγω των πιθανών αξιώσεων της Τζαμάικας, διότι τα ίδια τα κράτη δεν είχαν αντίρρηση να πράξει με αυτόν τον τρόπο το Διεθνές Δικαστήριο.²⁰⁴ Άρα, ενδεχομένως, σε περίπτωση αποκλεισμού κάποιας περιοχής από τη σχετική περιοχή η αντίδραση από την Ελλάδα -και ίσως και από την Αίγυπτο- να αποτρέψει μία τέτοια πρακτική. Βέβαια, στην υπόθεση *Romania/Ukraine* το Διεθνές Δικαστήριο σημείωσε ότι η ύπαρξη αξιώσεων τρίτων χωρών στην περιοχή δεν αποκλείει το ενδεχόμενο αυτές οι περιοχές να συμπεριληφθούν στην σχετική περιοχή κατά την οριοθέτηση χωρίς, ωστόσο, να προκαθορίζει τα δικαιώματα των τρίτων κρατών.²⁰⁵

²⁰² Naomi Burke O’Sullivan(2018).The Case Law’s Handling of Issues Concerning Third States. Στο Alex G. Oude Elferink (ed.), Tore Henriksen (ed.), Signe Veierud Busch(ed.).*Maritime Boundary Delimitation: The Case Law: Is It Consistent and Predictable?*. Cambridge University Press.

²⁰³ *Romania/Ukraine*, παρ. 162.

²⁰⁴ Cleverly,R.&Fietta, St. *supra* note 66, σ. 521.

²⁰⁵ A., Elferink(ed.), S., Busch(ed.),T., Henriksen(ed), *supra* note 1, σ.281.

3.6 Σχετικές περιστάσεις

Οι αποφάσεις των διεθνών δικαστηρίων της τελευταίας δεκαετίας επιβεβαιώνουν το γεγονός, ότι πλην των ελάχιστων εξαιρέσεων τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα λαμβάνουν υπόψη κυρίως τις γεωγραφικές σχετικές περιστάσεις, όπως είναι η ύπαρξη μικρών και απομακρυσμένων νησιών απέναντι σε μία μεγάλη ηπειρωτική ακτή ή η καμπυλότητα της ακτής που δημιουργούν “*cut-off effect*” και για αυτό επιτάσσουν την προσαρμογή της προσωρινής μέσης γραμμής. Αντιθέτως, οι μη-γεωγραφικές περιστάσεις, όπως η αλιεία ή η ασφάλεια των ωκεανών φαίνεται να αποτελούν εξαιρέσεις και έχουν ληφθεί υπόψη ελάχιστες φορές.²⁰⁶

3.6.1 Προηγούμενη πρακτική των κρατών

Στις σχετικές περιστάσεις οι οποίες δεν έχουν ληφθεί υπόψη από τα διεθνή δικαστήρια ανήκει και η προηγούμενη πρακτική των κρατών. Ένα παράδειγμα τέτοιας πρακτικής είναι οι άδειες εξόρυξης πετρελαίου. Ειδικότερα στην απόφαση *Ghana/Côte d'Ivoire* το Ειδικό Τμήμα απέρριψε το επιχείρημα της Γκάνα ότι οι άδειες εξόρυξης πετρελαίου συνιστούν *per se* σχετική περίπτωση σε περίπτωση χάραξης ενιαίου θαλασσίου ορίου και όταν λαμβάνονται υπόψη προσμετρούνται και άλλοι παράγοντες.²⁰⁷

Με αυτόν τον τρόπο η διαχρονική στρατηγική της Τουρκίας να προωθεί τις αξιώσεις της στις μη οριοθετημένες περιοχές εκδίδοντας άδειες διερεύνησης και εκμετάλλευσης δεν θα έχει αντίκτυπο σε περίπτωση μελλοντικής οριοθέτησης από ένα διεθνές δικαιοδοτικό όργανο. Από 1973 η Τουρκία παραχωρώντας άδειες διερεύνησης και εκμετάλλευσης στην κρατική εταιρεία πετρελαίου ΤΡΑΟ προσπαθεί να δημιουργήσει τετελεσμένα στην περιοχή του Αιγαίου. Τότε, για να μετρήσει τις περιοχές στις οποίες θα εκμεταλλευόταν στο Βόρειο Αιγαίο έλαβε ως βάσεις την ηπειρωτική ακτή της χερσονήσου της Μικράς Ασίας και την ελληνική ηπειρωτική ακτή, αγνοώντας τα ελληνικά νησιά. Από το 2012 οι αξιώσεις της Τουρκίας επεκταθήκαν και στην υφαλοκρηπίδα της Ανατολικής Μεσογείου. Οι περιοχές οι οποίες παραχωρήθηκαν στην τουρκική κρατική εταιρεία πετρελαίων (ΤΡΑΟ) το 2012

²⁰⁶ Papastavridis, E., *supra* note 97.

²⁰⁷ *Ghana/Côte d'Ivoire*, παρ. 471-475.

βρίσκονται εντός της ελληνικής υφαλοκρηπίδας, αγνοώντας τα ελληνικά νησιά όπως η Ρόδος και το Καστελλόριζο.²⁰⁸

3.6.2 Συμφωνίες με τρίτα κράτη στην περιοχή

Τα τελευταία χρόνια η Τουρκία έχει υιοθετήσει πάγια τακτική προσέγγισης των χωρών της Ανατολικής Μεσογείου, στις οποίες προτείνει την υπογραφή ευνοϊκών για αυτές συμφωνιών οριοθέτησης, οι οποίες όμως στερούνται νομικής βάσης. Ειδικότερα, τα τελευταία χρόνια η Τουρκία έχει προσεγγίσει τη Λιβύη και την Αίγυπτο προτείνοντας την οριοθέτηση βασισμένη στη μέση γραμμή η οποία θα λαμβάνει υπόψη μόνο τις ηπειρωτικές ακτές της Τουρκίας και του εκάστοτε απέναντι κράτους. Με άλλα λόγια, το κατοχυρωμένο συμβατικά και εθιμικά δικαίωμα των ελληνικών νησιών στην υφαλοκρηπίδα/ΑΟΖ αγνοείται και σημαντικά ελληνικά νησιά όπως Κάρπαθος, Ρόδος και Κάσος περιορίζονται στα χωρικά τους ύδατα. Μάλιστα, σε μία από τις προτάσεις οριοθέτησης με τη Λιβύη αγνοείται ακόμα και η Κρήτη. Ειδικότερα, το 2018 η Τουρκία προχώρησε ακόμα ένα βήμα, προτείνοντας στη Λιβύη να οριοθετήσει τη θαλάσσια περιοχή ακόμα και δυτικά της Κρήτης αυξάνοντας κατά 39.000 τ. χμ. την περιοχή της.²⁰⁹ Επιπρόσθετα, η Τουρκία αποδέχεται τον παράνομο κλείσιμο του κόλπου της Σύρτης από τη Λιβύη (και τον μη υπολογισμό της επήρειας της Γαύδου), τον οποίον η Ελλάδα, όπως και άλλες χώρες, ορθώς δεν αποδέχονται.²¹⁰

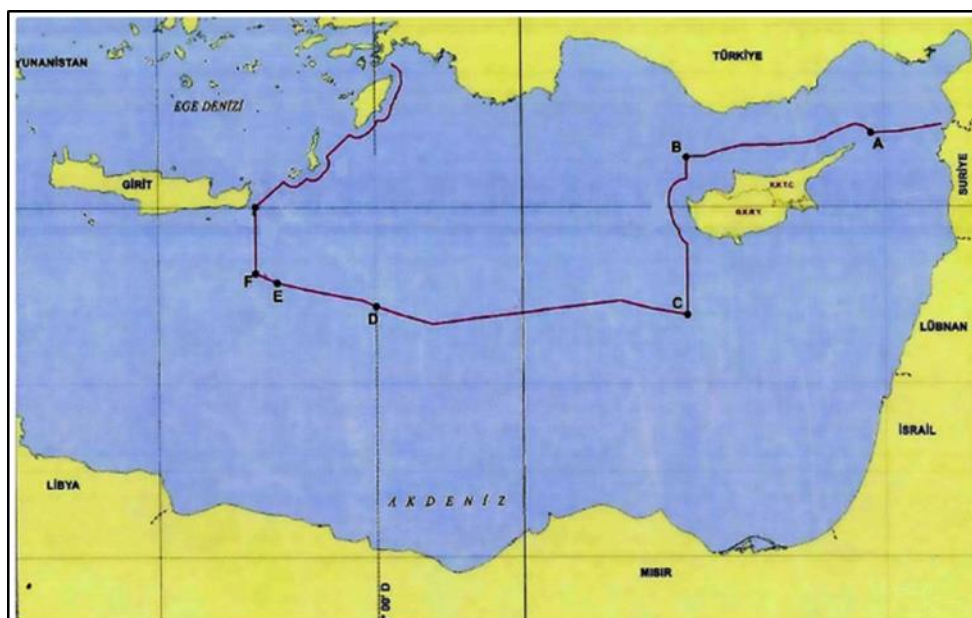
Είναι προφανές, πως το κέρδος στη θαλάσσια περιοχή είναι το βασικό επιχείρημα που προτάσσει η Τουρκία κατά την προσέγγιση με τις εν λόγω χώρες. Μέχρι σήμερα η Τουρκία πέτυχε να συνάψει τη συμφωνία με τη Λιβύη η οποία οριοθετεί τα θαλάσσια σύνορα μεταξύ των δύο κρατών, η οποία θα λαμβάνει υπόψη

²⁰⁸Βέβαια, δεν πρέπει να αγνοηθεί το ζήτημα των προσωρινών μέτρων και της διεθνούς ευθύνης της Γκάνα που εξετάστηκαν στην υπόθεση Ghana/Côte d'Ivoire. Συγκεκριμένα, το ΔΔΔΘ παρόλο που διέταξε την Γκάνα να μην προβεί σε καμία μελλοντική γεώτρηση λόγω της ανεπανόρθωτης ζημίας που αυτή ενδέχεται να προκαλέσει, έλαβε υπόψη τα οικονομικά της συμφέροντα και έτσι δεν διέταξε την παύση της γεώτρησης που ήδη έχει ξεκινήσει. Παράλληλα, δεν αναγνώρισε ότι υπάρχει ζήτημα της διεθνούς ευθύνης της Γκάνα, καθώς η γεώτρηση πραγματοποιήθηκε σε μη οριοθετημένη περιοχή. Αναλυτικότερα βλ. Ioannides, N., *supra* note 103.

²⁰⁹ Συρίγος, Α. (18.11.2018). Οι τουρκικοί τυχοδιωκτισμοί επί χάρτου, *Καθημερινή*. Διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/995745/gallery/epikairothta/politikh/toyrkikoi-tyxodiwtismoi-epi-xartoy>.

²¹⁰ Μεταξύ άλλων χωρών, το κλείσιμο του Κόλπου της Σύρτης δεν αποδέχονται οι Ηνωμένες Πολιτείες: Francioni, F. *The status of the gulf of Sirte in international law*, σελ. 313. Διαθέσιμο στο <https://surface.syr.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1172&context=jilc>, η Γαλλία, η Ιταλία, Νορβηγία, η Μεγάλη Βρετανία αλλά και η τότε Σοβιετική Ένωση. Costs and benefits arising from the establishment of maritime zones in the Mediterranean Sea, Final Report, Ιούνιος, 2013. Διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/sites/maritimeaffairs/files/docs/body/maritime-zones-mediterranean-report_en.pdf.

μόνο τις ηπειρωτικές ακτές της Τουρκίας και της Λιβύης, αγνοώντας πλήρως τα κυριαρχικά δικαιώματα των ελληνικών νησιών στην περιοχή.

Σχήμα 18

Χάρτης ο οποίος δημοσιεύτηκε ύστερα από την υπογραφή μνημονίου συνεργασίας μεταξύ της Τουρκίας και της Λιβύης

Πηγή: Τα Νέα. (2.12.2019). Διαθέσιμο στο:

<https://www.tanea.gr/2019/12/02/politics/neos-proklitikos-tourkikos-xartis-meta-ti-symfonia-me-ti-livyi/>

Ασφαλώς, μία τέτοια συμφωνία, εκτός από το παραβιάζει το Διεθνές Δίκαιο, δεν παράγει νομικά αποτελέσματα και δεν θα ληφθεί υπόψη κατά την οριοθέτηση σε ένα διεθνές δικαστήριο. Αυτό επιβεβαίωσε πρόσφατα και το ΔΔΧ στην απόφαση του *Costa Rica/ Nicaragua*, στην οποία τόνισε ότι η συνθήκη που αφορά τρίτο κράτος δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη κατά την οριοθέτηση.²¹¹ Αλλά και στην απόφαση *Nicaragua/Colombia*, υπογράμμισε πως οι διμερείς συμφωνίες που έχει υπογράψει η Κολομβία με άλλες χώρες στην περιοχή αποτελούν για τη Νικαράγουα *res inter alios acta*, δεν επηρεάζουν την οριοθέτηση και δεν εξασφαλίζουν στην Κολομβία δικαίωμα σε μεγαλύτερη θαλάσσια περιοχή από αυτήν που θα της επιδικαστεί.²¹² Αλλά και

²¹¹ *Costa Rica/ Nicaragua*, παρ. 134.

²¹² *Nicaragua/Colombia*, παρ. 227. Αξίζει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι η τελική χάραξη του ΔΔΧ στην ουσία επηρέασε τις προηγούμενες συμφωνίες, καθώς απέδωσε στη Κολομβία περιοχές στις οποίες σύμφωνα με τις συμβάσεις δεν είχε δικαιώματα, Elferink, A. (ed.), Henriksen, T. (ed.), Busch, V.(ed.). *Maritime Boundary Delimitation: The Case Law Is It Consistent and Predictable?*. Cambridge University Press, 2018, σελ. 274. Για το λόγο αυτό έχει ασκηθεί έντονη κριτική για αυτήν

νωρίτερα, το 2009 στην απόφαση *Romania/Ukraine* το Διεθνές Δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη τις συμφωνίες που έχουν πραγματοποιηθεί στην περιοχή, παρά μόνο όταν εξέταζε το τελικό σημείο του ενιαίου θαλασσίου ορίου που έπρεπε να χαράξει.²¹³

3.6.3 Δικαιώματα των νησιωτικών σχηματισμών σε υφαλοκρηπίδα/ΑΟΖ και το “cut-off effect”

Στην πρόσφατη νομολογία τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα έχουν δώσει ιδιαίτερη σημασία στο να εξασφαλίσουν ότι η μέση γραμμή/ γραμμή ίσης απόστασης δεν θα δημιουργήσει “cut-off effect”, δηλαδή δεν θα αποκόπτει την θαλάσσια προέκταση των ακτών που δικαιούται ένα κράτος.

Για να διαπιστώσουν εάν δημιουργείται ένα τέτοιο αποτέλεσμα τα διεθνή δικαστήρια συνήθως εξετάζουν δύο παραμέτρους: αφενός η προσωρινή μέση γραμμή/γραμμή ίσης απόστασης πρέπει να εμποδίζει την επέκταση των θαλασσίων αξιώσεων στο μέγιστο δυνατό βαθμό που επιτρέπει το Διεθνές Δίκαιο και αφετέρου εάν δεν πραγματοποιηθεί η προσαρμογή της προσωρινής γραμμής το αποτέλεσμα της οριοθέτησης δεν θα είναι δίκαιο.²¹⁴ Ωστόσο, όπως σημείωσε το Διαρκές Διαιτητικό Δικαστήριο στην υπόθεση *India/Bangladesh*, για να πραγματοποιηθεί η προσαρμογή η χαραχθείσα γραμμή πρέπει να δημιουργεί σημαντικό “cut-off effect”.²¹⁵ Παράλληλα, οποιαδήποτε προσαρμογή οφείλει να μη δημιουργεί αντίστοιχη αποκοπή στο άλλο μέρος της υπόθεσης.²¹⁶

Κατά καιρούς διάφορες γεωγραφικές ιδιαιτερότητες έχει θεωρηθεί ότι δημιουργούν “cut-off effect” και για το λόγο αυτό αποτέλεσαν σχετικές περιστάσεις για την προσαρμογή της προσωρινής γραμμής: η συγκεκριμένη διαμόρφωση της ακτής, όπως η πολυσχιδής ακτή/έντονη καμπυλότητα της ακτής,²¹⁷ αλλά και η παρουσία μικρών νησιωτικών σχηματισμών που δημιουργούν σημαντική στρέβλωση της μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης. Η τελευταία περίπτωση εξετάστηκε σε

την απόφαση βλ. Ιωάννου, Κ. & Στρατή, Α, *supra* note 11, σελ. 335. Ακολούθησε η άρνηση της Κολομβίας για την εφαρμογή της.

²¹³ *Romania/Ukraine*, παρ. 174-177.

²¹⁴ Yunus Emre Acikgonul (2016). Reflections on the Principle of Non-Cut Off: A Growing Concept in Maritime Boundary Delimitation Law. *Ocean Development & International Law*, 52-71, διαθέσιμο στο : <https://doi.org/10.1080/00908320.2016.1124485> , σελ. 55.

²¹⁵ *Ibid*, σελ. 54.

²¹⁶ *India/Bangladesh Award*, παρ. 419.

²¹⁷ *Bangladesh/Myanmar Case, India/Bangladesh Award*.

αρκετές υποθέσεις της τελευταίας δεκαετίας όπως *Romania/Ukraine*, *Bangladesh/Myanmar*, *Nicaragua/Colombia* και *Costa Rica/Nicaragua*.

Κάνοντας μία αναγκαστική επανάληψη, υπενθυμίζεται ότι το νησί *Serpents* στην απόφαση *Romania/Ukraine* περιορίστηκε σε αιγιαλίτιδα ζώνη 12 ν.μ., καθώς βρισκόταν 20 ν.μ. μακριά από την ουκρανική ακτή και ήταν αρκετά μικρό σε μέγεθος. Σημαντική ήταν και η παρατήρηση του ΔΔΧ ότι ούτε η ίδια η Ουκρανία κατά τον προσδιορισμό της σχετικής περιοχής παρόλο που θεωρούσε ότι το νησί *Serpents* εμπίπτει στην κατηγορία των νησιών σύμφωνα με το άρθρο 121 (2) της Σύμβασης ΔΘ δεν προσδιόρισε την περιοχή πέρα από την προέκταση των δικαιωμάτων που παράγει η ηπειρωτική της ακτή.²¹⁸ Το νησί *St. Martin*, αντιθέτως, στην υπόθεση *Bangladesh/Myanmar* παρόλο που θεωρήθηκε ως ένας σημαντικός νησιωτικός σχηματισμός με οικονομική ζωή (η έκταση του είναι 8 τ.χμ. και ο πληθυσμός 7.000 άτομα)²¹⁹ και ενώ θα μπορούσαν να του είχαν αποδοθεί θαλάσσιες ζώνες, λόγω της γεωγραφικής του θέσης ακριβώς μπροστά στις ακτές της Μυανμάρ θα είχε “*unwarranted distortion of the delimitation line*”, και έτσι δεν του αποδόθηκε καμία επήρεια.²²⁰

Διαφορετική αντιμετώπιση είχαν τα νησιά *Corn* στην υπόθεση *Costa Rica/Nicaragua*, τα οποία παρόλο που το ΔΔΧ τα έλαβε υπόψη ως σημεία βάσης δεν τους απέδωσε πλήρη δικαιώματα λειτουργικών θαλασσιών ζωνών, λόγω του μικρού μεγέθους (9.6 τ.χμ. *Great Corn* και 3 τ.χμ. *Little Corn*) και της απομακρυσμένης απόστασης του από την ακτή (26 ν.μ.). Το ΔΔΧ αποφάσισε ότι η απόδοση πλήρους επήρειας στα συγκεκριμένα νησιά θα είχε δυσανάλογο αποτέλεσμα, ωστόσο, εν τέλει τους απέδωσε μισή επήρεια.²²¹

Ιδιαίτερη περίπτωση αποτέλεσε η υπόθεση *Nicaragua/Colombia* στην οποία το ΔΔΧ εξέτασε τη «γεωγραφία της ευρύτερης περιοχής» (*overall geographical context*). Κατά την προσαρμογή της προσωρινής γραμμής το ΔΔΧ επέλεξε να χωρίσει την περιοχή σε τρία τμήματα.²²² Έτσι, έδωσε μεγαλύτερη «βαρύτητα» (η όποια

²¹⁸ *Romania/Ukraine Case*, παρ. 187.

²¹⁹ *Bangladesh/Myanmar*, παρ. 143.

²²⁰ *Bangladesh/Myanmar*, παρ. 318.

²²¹ Papastavridis, E. *supra* note 97.

²²² Τέτοια πρόταση υπάρχει και για το Αιγαίο. Yenigun, C. (2001). *Aegean Maritime Boundaries: Issues and resolutions*. Διαθέσιμο στο :

Η απόφαση *Nicaragua/Colombia* έχει αρκετή γεωγραφική συνάφεια με το χώρο του Αιγαίου (ο ημίκλειστος χαρακτήρας της Καραϊβικής θάλασσας, οι επικαλύψεις των αξιώσεων των χωρών αλλά και η ύπαρξη πολλών νησιών της μιας χώρας κοντά στις ακτές μιας άλλης). Παράλληλα, οι θέσεις που υιοθέτησε η Νικαράγουα αντικατοπτρίζουν σε μεγάλο βαθμό τις θέσεις που έχει υιοθετήσει η Τουρκία σχετικά με τα δικαιώματα των ελληνικών νησιών, αλλά και των άλλων χωρών, όπως η Αλβανία και η Λιβύη, οι οποίες δεν αναγνωρίζουν την πληρότητα των δικαιωμάτων των ελληνικών νησιών.

Δύο παρατηρήσεις, ωστόσο, που έκανε το Διεθνές Δικαστήριο είναι ιδιαίτερα θετικές για τα ελληνικά συμφέροντα και επιβεβαιώνουν τις ελληνικές απόψεις για τα δικαιώματα των νησιών. Το ΔΔΧ υπογράμμισε ότι η έννοια “*non-cut effect*” δεν αφορά μόνο τα ηπειρωτικά εδάφη αλλά και τα νησιά, άρα η χάραξη της οριοθετικής γραμμής οφείλει να μην αποκόπτει τα νησιά από τις θαλάσσιες ζώνες τις οποίες αυτά δικαιούνται.²²³ Ειδικότερα, η άρνηση του ΔΔΧ να εγκλωβίσει τα ανατολικά νησιά της Κολομβίας σε θυλάκους αιγιαλίτιδας ζώνης, σύμφωνα με την πρόταση της Νικαράγουα, με το επιχείρημα ότι αφενός αυτό θα τα απέκοπτε από την υφαλοκρηπίδα τους και την ΑΟΖ δημιουργώντας “*cut-off effect*” και αφετέρου θα δημιουργούσε προσκόμματα στην ομαλή διαχείριση των θαλασσίων πόρων αλλά και στη δημόσια τάξη των ωκεανών ²²⁴ μπορεί να συσχετιστεί άμεσα με το επιχείρημα της Τουρκίας αναφορικά με την Κάσο, την Κάρπαθο και τη Ρόδο. Η θέση αυτή του ΔΔΧ δεν αφορά βέβαια μόνο στο Αιγαίο, αλλά μπορεί να εφαρμοστεί, ενδεχομένως, και στο Ιόνιο σε σχέση με τους Οθωνούς και ίσως και την Ερεϊκούσα. Τέλος, το ΔΔΧ υπογράμμισε, ότι αναγκάστηκε να προβεί σε προσαρμογή της μέσης γραμμής εις βάρος της Κολομβίας, διότι επρόκειτο για μεμονωμένα νησιά, αποκομμένα από την ακτή (380 ν.μ. από τις ακτές της Κολομβίας) και σε αυτό ίσως να συνίσταται και η σημαντικότερη διαφορά μεταξύ της γεωγραφικής πραγματικότητας στην υπόθεση *Colombia/Nicaragua* με την περίπτωση του Αιγαίου. ²²⁵

Όσον αφορά την οριοθέτηση με την Αλβανία, στο θέμα της επήρειας των νησιών κατά την χάραξη της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ, η τελευταία επικαλείται την

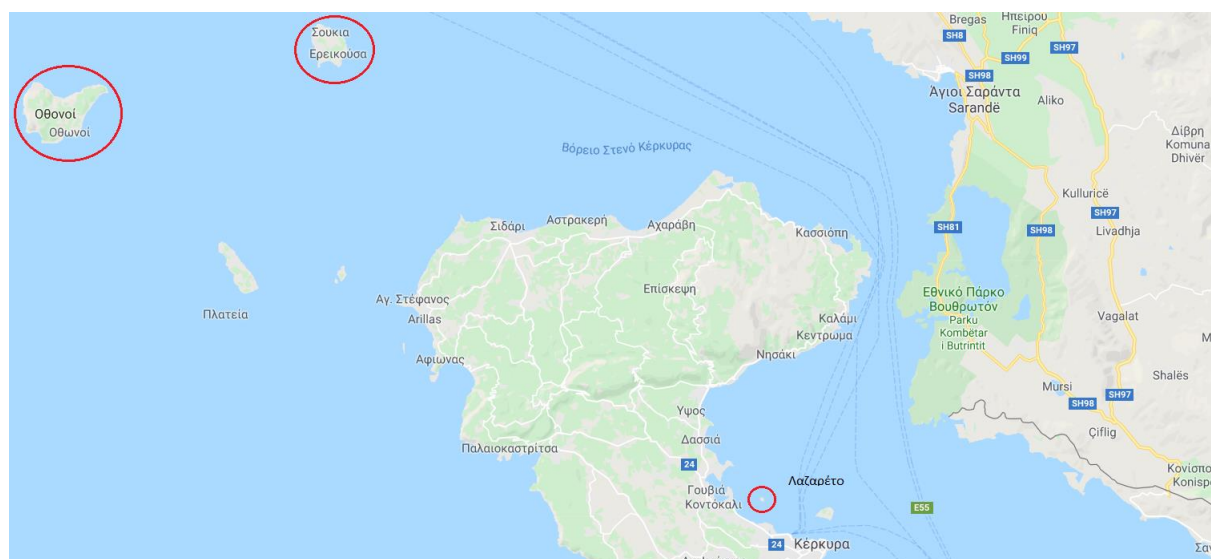
²²³ Ιωάννου, Κ.& Στρατή, Α., *supra* note 11,σελ. 332.

²²⁴ *Nicaragua/Colombia*, παρ. 230.

²²⁵ Ιωάννου, Κ.& Στρατή, Α., *supra* note 11,σελ. 332.

συμφωνία της Ελλάδας με την Ιταλία για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, στην οποία παρά τη σημαντική απόσταση μεταξύ των χωρών στα νησιά Οθωνοί και Ερεϊκούσα αποδόθηκε μισή επήρεια. Για το λόγο αυτό υποστηρίζεται ότι στη νησίδα Λαζαρέτο και στα νησιά Οθωνοί και Ερεϊκούσα δεν θα έπρεπε να αποδοθεί πλήρης επήρεια στην συμφωνία που έχουν υπογράψει οι δύο χώρες το 2009, λαμβάνοντας υπόψη και το γεγονός πως η εγγύτητα μεταξύ των ακτών των δύο χωρών αναπόφευκτα θα επηρεάσει την πλήρη ανάπτυξη των δικαιωμάτων.

Εντούτοις, πέρα από το γεγονός ότι η έλληνο-αλβανική συμφωνία οριοθέτησης αναγνωρίζει πλήρη επήρεια και στα αλβανικά νησιά, τα νησιά Οθωνοί και Ερεϊκούσα έχουν μόνιμους κατοίκους και μία σημαντική έκταση (10.8 τ.χμ. και 4,5 τ.χμ. αντίστοιχα) και βρίσκονται σε μικρή απόσταση από το νησί της Κέρκυρας και σε αρκετή απόσταση από την ηπειρωτική ακτή της Αλβανίας. Συνεπώς, ούτε ταυτίζονται με την περίπτωση των ασήμαντων νησιώτικων σχηματισμών για να μην τους αποδοθεί καθόλου επήρεια αλλά ούτε βρίσκονται σε μεγάλη απόσταση από την ηπειρωτική ακτή του πλησιέστερου νησιού, όπως στην περίπτωση των νησιών της Κολομβίας, για να ληφθεί αυτό υπόψη ως παράγοντας που απαιτεί απόδοση μικρότερης επήρειας.

Σχήμα 20
Τα νησιά Οθωνοί, Ερεϊκούσα και η νησίδα Λαζαρέτο
Πηγή : Google Maps

Αντιθέτως, η νησίδα Λαζαρέτο, παρόλο που είναι σημαντικής ιστορικής σημασίας, είναι ακατοίκητη και μικρότερη σε έκταση σε σχέση με τα υπόλοιπα νησιά. Πρόκειται, ωστόσο, για μία νησίδα στο πλαίσιο οριοθέτησης των χωρικών υδάτων, όπως άλλωστε και στην περίπτωση του Ψύλλου που επίσης τίθεται ως θέμα από την Αλβανία, συνεπώς δεν προκύπτει ζήτημα επήρειας.

Τέλος, όσον αφορά την οριοθέτηση με τη Λιβύη και την Αίγυπτο, αξίζει να σημειωθεί η θέση που πήρε το ΔΔΧ στην υπόθεση *Nicaragua/Colombia* σχετικά με μικρότερα νησιά τα οποία βρίσκονται πολύ κοντά σε ένα μεγαλύτερο νησί. Ειδικότερα, το ΔΔΧ απέφυγε να εξετάσει το νομικό χαρακτήρα μικρών νησιών και δεν τους απέδωσε κάποια επήρεια, καθώς θεώρησε ότι οποία δικαιώματα και αν έχουν αυτά επικαλύπτονται με τα δικαιώματα των μεγαλύτερων νησιών τα οποία βρίσκονται σε μικρή απόσταση από αυτά.²²⁶ Υπενθυμίζεται, ότι μία μελλοντική χάραξη με την Αίγυπτο και τη Λιβύη επηρεάζεται από νησιά όπως Γαύδος, Γαυδοπούλα, Χρυσή, Κουφονήσι Λασιθίου, τα οποία βρίσκονται πολύ κοντά στην Κρήτη, η οποία είναι και συγκριτικά μεγαλύτερη σε έκταση.

Συνοψίζοντας, υπάρχει μία ξεκάθαρη τάση να αποδίδεται είτε καθόλου είτε μειωμένη επήρεια σε νησιωτικούς σχηματισμούς, ανεξάρτητα από το νομικό τους χαρακτηρισμό, λόγω της γεωγραφικής τους θέσης και του συχνά ασήμαντου μεγέθους, εξασφαλίζοντας τους όμως αιγιαλίτιδα ζώνη 12 ν.μ. Ασφαλώς οι γεωγραφικές συνθήκες σε όλες τις προαναφερθείσες αποφάσεις διαφέρουν σημαντικά από την περίπτωση της Ελλάδας, ωστόσο, θα ήταν ενδεχομένως ωφέλιμο να ληφθούν υπόψη όταν και εφόσον αποφασιστεί προσφυγή σε ένα διεθνές δικαιοδοτικό όργανο. Επιπρόσθετα, παρόλο που είναι αδιαμφισβήτητο ότι τα ελληνικά νησιά έχουν δικαιώματα λειτουργικών θαλασσιών ζωνών δεν σημαίνει ότι «αυτομάτως αποκτούν το δικαίωμα απεριόριστων θαλασσιών ζωνών».²²⁷ Σε περίπτωση δικαστικής επίλυσης του ζητήματος της οριοθέτησης, θα συνεκτιμηθούν, όπως φαίνεται όλοι οι παράγοντες, όπως οι γεωγραφία, το μήκος των ακτών, το μέγεθος των νησιών. Άλλωστε, όπως υπογράμμισε και το ΔΔΔΘ στην υπόθεση *Bangladesh/Myanmar*:

²²⁶ *Nicaragua/Colombia*, παρ. 180.

²²⁷ Ροζάκης,Χ., *supra* note 142, σελ.45.

[...] ούτε η νομολογία ούτε η κρατική πρακτική δείχνουν ότι υπάρχει ένας γενικός κανόνας σχετικά με τον αντίκτυπο που πρέπει να δοθεί στα νησιά στην οριοθέτηση της θάλασσας. Εξαρτάται από τις ιδιαίτερες περιστάσεις της κάθε περίπτωσης [...]²²⁸

Τέλος, η απόδοση λειτουργικών θαλασσίων ζωνών σε έναν νησιωτικό σχηματισμό εξαρτάται και από το νομικό χαρακτηρισμό του, ο οποίος δεν είναι πάντοτε ξεκάθαρος και πολλές φορές εναπόκειται στην απόφαση του εκάστοτε διεθνούς δικαιοδοτικού οργάνου.

Κλείνοντας, αξίζει να γίνει μία συνοπτική αναφορά σε δύο αποφάσεις, οι οποίες παρόλο που βρίσκονται εκτός χρονικού πλαισίου το οποίο καλύπτει η παρούσα διπλωματική εργασία, έχουν αναφερθεί σε μελέτες²²⁹ ως πιθανοί τρόποι οριοθέτησης στην περίπτωση του Καστελλορίζου, λόγω της συνάφειας των γεωγραφικών συνθηκών τους με την περίπτωση αυτού του νησιωτικού συμπλέγματος. Πρόκειται για τη διαιτητική απόφαση *Case concerning Delimitation of Maritime Areas between Canada and the French Republic (1985)*²³⁰ και την υπόθεση *Jan Mayen (1993)*.

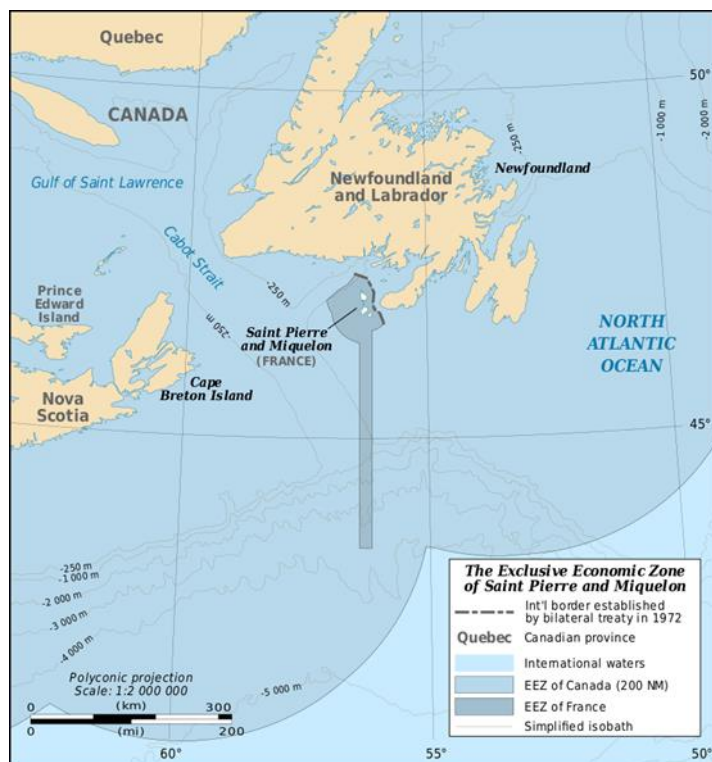
Στην υπόθεση *St. Pierre and Miquelon* το δικαστήριο απέρριψε το επιχείρημα του Καναδά ότι το νησιωτικό σύμπλεγμα το οποίο ανήκει στη Γαλλία και βρίσκεται πολύ κοντά στις ακτές του δεν διαθέτουν υφαλοκρηπίδα καθώς επικάθονται στην υφαλοκρηπίδα του Καναδά. Αντιθέτως, αναγνώρισε στα νησιά αυτά θαλάσσιες και υποθαλάσσιες ζώνες, δίνοντας συγκεκριμένα θύλακα υφαλοκρηπίδας/AOZ δυτικά και έναν διάδρομο νότια. Είναι ένας εναλλακτικός τρόπος στον όποιον καταφεύγουν τα διεθνή δικαστήρια σε περιπτώσεις στις οποίες η θαλασσιά περιοχή επιτρέπει εκτός από έναν απλό θύλακα ένα νησί, το οποίο βρίσκεται κοντά στις ακτές ενός κράτους, να αποκτήσει και έναν «διάδρομο», ο οποίος θα στρέφεται στην αντίθετη κατεύθυνση από το κράτος αυτό, δημιουργώντας, όπως ονομάζεται, ένα “*mushrooming island*”, λόγω του σχήματος.²³¹

²²⁸ Bangladesh/Myanmar, παρ. 147.

²²⁹ Παρουσίαση εναλλακτικών προτάσεων οριοθέτησης, βλ. μεταξύ άλλων, Cuneyt Yenigun(2001). *Aegean Maritime Boundaries: Issues and Resolutions*. Διαθέσιμο στο: https://www.academia.edu/13220506/AEGEAN_MARITIME_BOUNDARIES_ISSUES_AND_RESOLUTIONS

²³⁰ Court of Arbitration for the Delimitation of Maritime Areas between Canada and France, *Case concerning de Delimitation of Maritime Areas between Canada and the French Republic* 31 ILM 1164 (1985).

²³¹ Murphy, S. (2017). *International Law relating to Islands*. Leiden: Brill Nijhoff, σελ. 249.

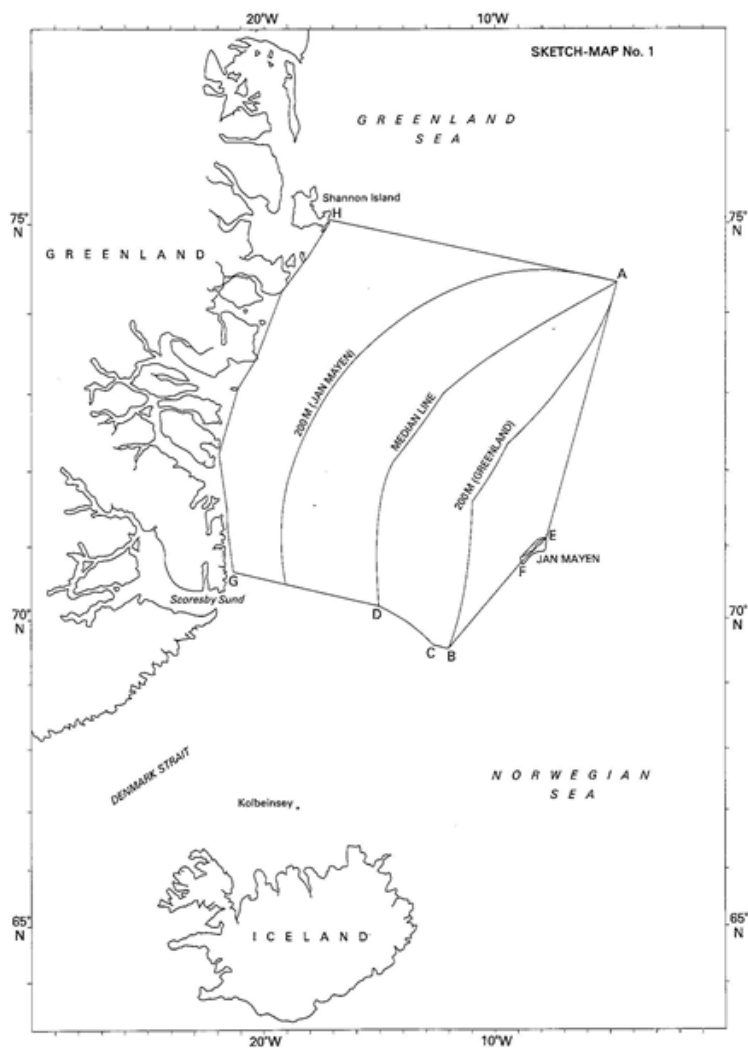
Σχήμα 21

Η απόφαση για τα νησιά Saint Pierre και Miquelon

Πηγή: Delimitation of maritime areas between Canada and France, Reports on international arbitral awards, Volume XXI pp. 265-341, 10 June, 1992.

Στην περίπτωση του Jan Mayen από την άλλη, σε ένα μικρό νορβηγικό νησί χωρίς μόνιμο πληθυσμό και οικονομική ζωή, το οποίο βρίσκεται σε απόσταση 540 ν.μ από τις δυτικές ακτές της Νορβηγίας, το ΔΔΧ αναγνώρισε πλήρη δικαιώματα θαλασσίων ζωνών.²³² Μάλιστα, το Διεθνές Δικαστήριο σημείωσε, ότι οι παράμετροι όπως το μέγεθος του νησιού, ο πληθυσμός του και οι οικονομικοκοινωνικοί παράγοντες δεν έπρεπε να ληφθούν υπόψη κατά την οριοθέτηση.

²³² Bekke, P. (ed), *Commentaries on World Court Decisions: (1987 - 1996)*, σελ. 165.

Σχήμα 22

Τελική οριοθέτηση του ΔΔΧ στην υπόθεση Jan Mayen

Πηγή: Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen, Judgment, I.C.J. Reports 1993

Συγκρίνοντας τις δύο υποθέσεις εύκολα διαπιστώνει κανείς τις διαφορές που αυτές παρουσιάζουν με το σύμπλεγμα του Καστελλορίζου. Η νησίδα Ρω, παραδείγματος χάρη, απέχει 62 ν.μ. από τη Ρόδο, του νησιωτικού συμπλέγματος της Δωδεκανήσου στο οποίο ανήκει γεωγραφικά και διοικητικά, σε αντίθεση με τα νησιά Saint-Pierre και Miquelon τα όποια απέχουν 2200 ν.μ. από τη Γαλλία και το νησί Jan Mayen το οποίο βρίσκεται σε απόσταση 540 ν.μ. από τη Νορβηγία. Η Στρογγύλη, από την άλλη, απέχει μόλις 5 ν.μ. από τη Μεγίστη.

Ασφαλώς τα θαλάσσια δικαιώματα της Ελλάδας στην περιοχή δεν εξαρτώνται μονάχα από την ύπαρξη του Καστελλορίζου. Σε αυτήν την περιοχή υπάρχουν επίσης σημαντικά νησιά, όπως η Ρόδος και η Κάρπαθος το δικαίωμα των οποίων στις θαλάσσιες ζώνες είναι αδιαμφισβήτητο. Τα νησιά αυτά, μαζί με την Κρήτη, δημιουργούν ένα τόξο το οποίο κατοχυρώνει τα δικαιώματα της Ελλάδας σε αυτήν τη θαλάσσια περιοχή. Όμως, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι ακόμα και αν επιδικαστεί στην Στρογγύλη ένας διάδρομος υφαλοκρηπίδας/AOZ, όπως στην περίπτωση των νησιών St. Pierre και Miquelon δεν θα επαρκεί για να έχουν η Ελλάδα και η Κύπρος κοινά θαλάσσια σύνορα.

3.6.4 Γεωλογικές και γεωμορφολογικές περιστάσεις

Στην υπόθεση *Bangladesh/Myanmar* το Διεθνές Δικαστήριο απέρριψε το επιχείρημα του Μπανγκλαντές ότι η γεωλογική συνέχεια του εδάφους του κάτω από την θάλασσα σε όλη την έκταση του Κόλπου της Βεγγάλης αποτελεί σχετική περίπτωση και άρα η προσωρινή γραμμή ίσης απόστασης πρέπει να προσαρμοστεί. Σύμφωνα με το ΔΔΧ, η χάραξη του ενιαίου θαλάσσιου ορίου επηρεάζεται αποκλειστικά από τη γεωγραφία της περιοχής. Παρόμοια παρατήρηση έκανε το ΔΔΧ και στην υπόθεση *Nicaragua/Colombia* όσον αφορά στο επιχείρημα της Νικαράγουα ότι τα νησιά της Κολομβίας βρίσκονται πάνω στην υφαλοκρηπίδα της, κάτι το οποίο αποτελεί σχετική περίπτωση η οποία επιβάλλει την προσαρμογή της προσωρινής γραμμής υπέρ της. Το Δικαστήριο επανέλαβε ότι οι γεωλογικές και γεωμορφολογικές περιστάσεις δεν επηρεάζουν την οριοθέτηση των αλληλεπικαλυπτόμενων δικαιωμάτων εντός 200 ναυτικών μιλίων από τις ακτές των κρατών. Το γεγονός ότι τα νησιά της Νικαράγουα καθώς και τα νησιά της Κολομβίας βρίσκονται στην ίδια υφαλοκρηπίδα δεν δίνει αυτόματα την προτεραιότητα στις αξιώσεις της πρώτης εις βάρος της δεύτερης.²³³

Συνεπώς, οι θέσεις που έχουν εκφραστεί παλαιότερα από την Τουρκία αφενός για τη μορφολογία του βυθού της θάλασσας στο Αιγαίο η οποία δημιουργεί τα δικαιώματα της επί της υφαλοκρηπίδας και αφετέρου για το ότι τα ελληνικά νησιά στερούνται δικαιώματος στην υφαλοκρηπίδα διότι επικάθονται πάνω στην φυσική προέκταση της Ανατολίας δεν βρίσκουν απήχηση ούτε στην πρόσφατη νομολογία. Βέβαια, είναι γεγονός, ότι δεν έχει γίνει επίκληση αυτών των επιχειρημάτων από την

²³³ Fietta, S. & Cleverly, R., *supra* note 66, σελ. 519.

Τουρκία των τελευταίο καιρό, αλλά έχει στρέψει την προσοχή της στην επίκληση των αρχών της ευθυδικίας.²³⁴

3.6.5 Ημίκλειστος χαρακτήρας της θαλάσσιας περιοχής

Μία ακόμα αδιαμφισβήτητα θετική εξέλιξη για την Ελλάδα είναι η άρνηση του ΔΧΧ να θεωρήσει ως σχετική περίπτωση, η οποία θα απαιτούσε την προσαρμογή της προσωρινής μέσης γραμμής, τον περικλειστο χαρακτήρα της Μαύρης Θάλασσας. Αυτή η απόφαση αποδυναμώνει το επιχείρημα της Τουρκίας ότι λόγω του ημίκλειστου χαρακτήρα του Αιγαίου²³⁵ απαιτεί διαφορετική αντιμετώπιση κατά την οριοθέτηση. Σε διαφορετική περίπτωση η απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου ενδεχομένως θα μπορούσε να δημιουργήσει δεδικασμένο υπέρ της τουρκικής θέσης στο Αιγαίο. Βέβαια, και η ίδια η Τουρκία με την πρακτική της αποδυναμώνει τη θέση της. Συγκεκριμένα, έχει επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη στη Μαύρη Θάλασσα στα 12 ν.μ., χωρίς μάλιστα τη προηγούμενη συγκατάθεση των άλλων παράκτιων κρατών.²³⁶ Παράλληλα, η ίδια η Σύμβαση ΔΘ δεν προβλέπει τίποτα παραπάνω από υποχρέωση συνεργασίας. Η συνεργασία αυτή, σύμφωνα με το άρθρο 123 της Σύμβασης ΔΘ, περιορίζεται αποκλειστικά σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος, αλιείας και διαχείρισης των ζώντων πόρων και της θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας.²³⁷

3.6.6 Δυσαναλογία των ακτών

Το ΔΔΧ έχει ξεκαθαρίσει ότι για να πραγματοποιηθεί η προσαρμογή της προσωρινής μέσης γραμμής η δυσαναλογία που εντοπίζεται όσον αφορά τις ακτές των δύο κρατών πρέπει να είναι «ουσιαστική».²³⁸ Στη νομολογία πριν το 2009 ως «ουσιαστική» θεωρήθηκε η δυσαναλογία των ακτών 1:9 στην υπόθεση *Jan Mayen* καθώς και η 1:8 στην υπόθεση *Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta)*²³⁹. Αντιθέτως, στην πρόσφατη νομολογία η δυσαναλογία 1:2.8 στην υπόθεση *Romania/Ukraine* δεν θεωρήθηκε σημαντική για να αποτελέσει σχετική περίπτωση.

²³⁴ Συρίγος, Α., *supra* note 42, σελ. 250.

²³⁵ Papadakis, K. (2018). The Greece-Turkey dispute in the Aegean and the ICJ sea border delimitation case of Ukraine/Romania: similarities and differences in a comparative perspective. *European Quarterly of Political Attitudes and Mentalities*, 7(3), 36-46. Διαθέσιμο στο :

<https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ss0ar-58357-2> .

²³⁶ Ιωάννου, Κ. & Στρατή, Α., *supra* note 11, σελ. 84

²³⁷ Συρίγος, Α., *supra* note 42, σελ. 260.

²³⁸ Nicaragua/Colombia, παρ. 240.

²³⁹ Romania/Ukraine, παρ. 166.

²⁴⁰ Δεν απέκλινε, ωστόσο, από την προηγούμενη νομολογία του και θεώρησε τη δυσαναλογία 1:8.2 στην υπόθεση *Colombia/Nicaragua* ουσιαστική και μετατόπισε την προσωρινή μέση γραμμή υπέρ της Νικαράγουα.²⁴¹

Από τις χώρες με τις οποίες γειτνιάζει η Ελλάδα η Λιβύη και η Αίγυπτος έχουν μία εκτεταμένη ακτή η οποία βρίσκεται, μάλιστα, απέναντι σε ελληνικά νησιά όπως η Κρήτη, η Γαύδος, η Γαυδοπούλα και η Χρυσή. Παρόλο που η Κρήτη είναι ένα αρκετά μεγάλο νησί, σε σύγκριση με την ηπειρωτική ακτή της Λιβύης ή της Αιγύπτου εντοπίζεται μία σημαντική δυσαναλογία. Ακόμα και αν στο μήκος των ακτών της Κρήτης προστεθούν και τα υπόλοιπα μικρά νησιά της περιοχής, όπως η Γαύδος και η Γαυδοπούλα, η Χρυσή αλλά και το Κουφονήσι η δυσαναλογία ενδέχεται να θεωρηθεί ως «ουσιαστική» από τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα. Συνεπώς, σε μία μελλοντική οριοθέτηση σε δικαστικό όργανο είναι πολύ πιθανή η μετατόπιση της προσωρινής μέσης γραμμής υπέρ αυτών των δύο χωρών.

Κεφάλαιο 4 : Καταληκτικές παρατηρήσεις και συμπεράσματα

Η εξέλιξη της διεθνούς νομολογίας της τελευταίας δεκαετίας, η οποία αναλύθηκε στην παρούσα διπλωματική εργασία, οδηγεί στα ακόλουθα βασικά συμπεράσματα. Καταρχάς, έχει αποκρυσταλλωθεί μία διαδικασία οριοθέτησης τριών σταδίων, το πρώτο βήμα της οποίας αποτελεί η χάραξη της μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης. Η συγκεκριμένη μέθοδος υποστηρίζεται ότι εξασφαλίζει ασφάλεια δικαίου και σημαντικό βαθμό προβλεψιμότητας. Αυτή η εξέλιξη παράλληλα εξαλείφει σε μεγάλο βαθμό την υποκειμενικότητα που χαρακτήριζε τις αποφάσεις των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων, όταν αυτά εφαρμόζαν τη μέθοδο της ευθυδικίας/σχετικών περιστάσεων. Ωστόσο, ο βαθμός προβλεψιμότητας περιορίζεται αρκετά, μεταξύ άλλων, στο στάδιο της επιλογής των σημείων βάσης για τη χάραξη της προσωρινής γραμμής αλλά και όταν τα διεθνή δικαστήρια εξετάζουν στο δεύτερο στάδιο τις «σχετικές περιστάσεις», οι οποίες επιτάσσουν τη μετατόπιση της οριοθετικής γραμμής.

Αναλυτικότερα, παρόλο που τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα έχουν επανειλημμένως διακηρύξει την ισότητα των δικαιωμάτων των ηπειρωτικών ακτών και των νησιωτικών σχηματισμών, στην πραγματικότητα στις τελευταίες αποφάσεις

²⁴⁰ Ibid, παρ.168.

²⁴¹ Nicaragua/Colombia, παρ. 211.

τα νησιά τα οποία βρίσκονταν σε μεγάλη απόσταση από την ακτή αλλά πολύ κοντά στην ακτή του απέναντι ή του παρακείμενου κράτους είτε δεν έλαβαν καθόλου επήρεια είτε έλαβαν σημαντικά μειωμένη σε όλες τις αποφάσεις, διότι δημιουργούσαν “*cut-off effect*” στην ηπειρωτική ακτή. Η επιβεβαίωση, ωστόσο, ότι όλοι οι νησιωτικοί σχηματισμοί έχουν δικαίωμα σε αιγιαλίτιδα ζώνη και ότι αυτή υπερισχύει έναντι της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ αμβλύνει τις αρνητικές συνέπειες από την στάση που έχουν τηρήσει τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα στο θέμα των δικαιωμάτων νησιωτικών σχηματισμών σε λειτουργικές θαλάσσιες ζώνες.

Αυτή η προσπάθεια των διεθνών δικαστηρίων να αποφύγουν το “*cut-off effect*” και να επιτύχουν μία δίκαιη λύση, αποδίδοντας μειωμένη επήρεια στους νησιωτικούς σχηματισμούς, με την πρώτη ματιά φαίνεται να είναι ιδιαίτερα ανησυχητική για τα ελληνικά συμφέροντα. Είναι εμφανές, ότι εάν εφαρμοστεί η πρακτική της μειωμένης επήρειας σε περίπτωση των νησιών που βρίσκονται πολύ κοντά στις ηπειρωτικές ακτές ενός άλλου κράτους σε μία μελλοντική οριοθέτηση το πρόβλημα για την Ελλάδα δεν περιορίζεται μόνο στο Καστελλόριζο. Επεκτείνεται και σε άλλα νησιά του Αιγαίου αλλά και στο Ιόνιο, όπου οι Οθωνοί και η Ερεϊκούσα βρίσκονται σε σχετικά μικρή απόσταση από τις αλβανικές ακτές.

Εντούτοις, προσεγγίζοντας πιο ψύχραιμα τα παραπάνω δεδομένα, είναι εύκολο να διαπιστωθεί η διαφορά της γεωγραφικής πραγματικότητας η οποία εξετάστηκε στις αποφάσεις με αυτήν που χαρακτηρίζει την Ελλάδα. Στην περίπτωση του Αιγαίου δεν πρόκειται για απομονωμένα νησιά, αλλά για ύπαρξη πολυάριθμων νησιών τα οποία, στην ουσία, αποτελούν τη συνέχεια της ηπειρωτικής Ελλάδας. Σημειώνεται, ότι η απουσία μίας τέτοιας συνέχειας και πυκνότητας ήταν η παράμετρος η οποία οδήγησε το ΔΔΧ στην μετατόπιση της οριοθετικής γραμμής εις βάρος της Κολομβίας στην υπόθεση *Nicaragua/Colombia*. Στη συνέχεια, σε όλες τις υποθέσεις εξετάστηκαν περιπτώσεις μικρών νησιωτικών σχηματισμών. Στην περίπτωση της Ελλάδας όμως η Μεγίστη²⁴², παραδείγματος χάρη, υπερβαίνει σε μέγεθος τα περισσότερα από τα προαναφερθέντα νησιά όπως και οι Οθωνοί. Βέβαια, θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι η Στρογγύλη έχει το μέγεθος του νησιού *Serpents*, ωστόσο δεν αποτελεί απομονωμένο νησιωτικό σχηματισμό και απέχει μόλις 5 ν.μ. από τη Μεγίστη.

²⁴² Συγκεκριμένα, έχει έκταση 8,9 τ.χμ. και μήκος ακτών 19,5 χμ.

Σε αυτό το σημείο, ωστόσο, πρέπει να γίνει μία σημαντική παρατήρηση. Το γεγονός ότι τα ελληνικά νησιά έχουν δικαίωμα σε υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ δεν μεταφράζεται αυτόματα σε «δικαίωμα απεριόριστων θαλασσίων ζωνών»²⁴³. Σε περίπτωση μίας μελλοντικής οριοθέτησης θα πρέπει να συνεκτιμηθούν ποικίλοι παράγοντες, όπως η γεωγραφία της περιοχής, το μήκος των ακτών των νησιών και του γειτονικού κράτους και η πιθανή ύπαρξη δυσαναλογίας. Σε περίπτωση προσφυγής σε ένα διεθνές δικαιοδοτικό όργανο, όπως το Διεθνές Δικαστήριο, για παράδειγμα, το τελευταίο θα προσπαθήσει να επιτύχει μία ισορροπημένη λύση, όπως φάνηκε και από την πρόσφατη νομολογία, και θα συνεκτιμήσει όλα τα δεδομένα. Αυτό με τη σειρά του σημαίνει ότι η δικαστική οδός πάντα χαρακτηρίζεται από μία αβεβαιότητα, με το θετικό σημείο της υπόθεσης να είναι ότι οι συμβατικοί κανόνες αλλά και τα γεωγραφικά δεδομένα ευνοούν την ελληνική πλευρά.

Σε περίπτωση δικαστικής οριοθέτησης το ΔΔΧ ενδεχομένως να αποτελεί την πιο επιθυμητή λύση, συγκριτικά με το ΔΔΘ και τη διαιτησία. Πρώτα απ' όλα, το κύρος του ΔΔΧ είναι αδιαμφισβήτητο. Επιπρόσθετα, το Διεθνές Δικαστήριο σε ελάχιστες υποθέσεις, στις οποίες πράγματι υπήρχαν βάσιμοι λόγοι, έχει παρεκκλίνει από την πιστή εφαρμογή των κανόνων οριοθέτησης της Σύμβασης ΔΘ. Παράλληλα, έχει επιβεβαιώσει σε πολλές από τις αποφάσεις του την ισότητα των δικαιωμάτων της ηπειρωτικής ακτής και των νησιών αλλά και το δικαίωμα όλων των νησιωτικών σχηματισμών στην αιγιαλίτιδα ζώνη 12 ν.μ. Στο σημείο αυτό αξίζει επίσης να αναφερθούν θετικά σημεία των αποφάσεων του ΔΔΧ τα οποία αναλύθηκαν εκτενώς στην παρούσα εργασία.

Ανάμεσα σε αυτά είναι η χρήση των σκοπέλων ως σημείων βάσης για την οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης αλλά και μικρών νησιωτικών σχηματισμών ως σημείων βάσης κατά την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ στην υπόθεση *Costa Rica/Nicaragua*.²⁴⁴ Θετική για τα ελληνικά συμφέροντα ήταν και η άρνηση του ΔΔΧ να εγκλωβίσει τους νησιωτικούς σχηματισμούς σε θύλακες θαλασσίων ζωνών στην υπόθεση *Nicaragua/Colombia* αλλά και η απόρριψη του στην ίδια απόφαση του επιχειρήματος της Νικαράγουα για τη γεωλογική συνέχεια. Συγκεκριμένα, επανέλαβε ότι οι γεωλογικές και γεωμορφολογικές περιστάσεις δεν επηρεάζουν την οριοθέτηση των αλληλεπικαλυπτόμενων δικαιωμάτων εντός 200 ναυτικών μιλίων από τις ακτές

²⁴³Ροζάκης, Χ., *supra* note 142, σελ.45.

²⁴⁴Papastavridis, E., *supra* note 97.

των κρατών. Το γεγονός ότι τα νησιά της Νικαράγουα και τα νησιά της Κολομβίας βρίσκονται στην ίδια υφαλοκρηπίδα δεν δίνει προτεραιότητα στις αξιώσεις της πρώτης εις βάρος της δεύτερης.²⁴⁵ Ως σχετική περίπτωση, όπως και οι γεωλογικές περιστάσεις, στην υπόθεση *Romania/Ukraine* δεν θεωρήθηκε ο ημίκλειστος χαρακτήρας της Μαύρης Θάλασσας που στην αντίθετη περίπτωση θα μπορούσε να δημιουργηθεί δεδικασμένο υπέρ της Τουρκίας.²⁴⁶ Επιπλέον, το γεγονός ότι έλαβε υπόψη τις ανατολικές και τις δυτικές ακτές των νησιών της Κολομβίας²⁴⁷ στην υπόθεση *Nicaragua/Colombia* εξυπηρετεί επίσης τα ελληνικά συμφέροντα σε μία πιθανή μελλοντική οριοθέτηση με την Τουρκία, οι διεκδικήσεις της οποίας, όπως έχει ήδη αναλυθεί, φτάνουν έως το 25° μεσημβρινό. Επιπρόσθετα, σε σύγκριση με το ΔΔΔΘ, σχεδόν σε όλες τις αποφάσεις έδωσε μία ικανοποιητική εξήγηση για τις προσαρμογές στις οποίες είχε προβεί.

Το ΔΔΔΘ, από την άλλη, παρά τις κάποιες θετικές παρατηρήσεις στις οποίες κατέληξε, στην υπόθεση *Bangladesh/Myanmar*, παραδείγματος χάρι, η οποία ήταν και το πρώτο δείγμα γραφής του συγκεκριμένου δικαστηρίου, περιορίστηκε απλώς στην επίκληση της προηγούμενης νομολογίας του ΔΔΧ. Τέλος, η προσφυγή στη διαιτησία, εκτός από το υψηλό κόστος, έχει σοβαρό κίνδυνο της μη συμμόρφωσης.²⁴⁸ Αυτό με τη σειρά του όχι μόνο δεν επιλύει τις διαφορές αλλά προκαλεί και ανεπιθύμητες εντάσεις. Δύο πρόσφατα παραδείγματα ήταν η άρνηση της Σλοβενίας και της Κίνας να εφαρμόσουν τις αποφάσεις των διαιτητικών οργάνων στις υποθέσεις *Slovenia/Croatia* και *South China Sea*, αντίστοιχα.

Το ΔΔΧ ίσως να αποτελεί και την πιο επιθυμητή επιλογή και για την οριοθέτηση με την Τουρκία. Λαμβάνοντας υπόψη το τεταμένο πολιτικό κλίμα που επικρατεί τον τελευταίο καιρό μεταξύ των δύο χωρών, αλλά και τις διαφορές στις απόψεις που υφίστανται μεταξύ τους, η διαπραγμάτευση μοιάζει να είναι ένας αναποτελεσματικός τρόπος επίλυσης των εκκρεμοτήτων. Επιπλέον, η διευθέτηση των εκκρεμοτήτων μέσω της δικαστικής οδού εξασφαλίζει ότι αυτή θα πραγματοποιηθεί με βάση το διεθνές δίκαιο. Όμως και ο δρόμος της δικαστικής επίλυσης φαίνεται να είναι εξίσου περίπλοκος. Όπως σημειώθηκε νωρίτερα, η Τουρκία δεν αποδέχεται τη

²⁴⁵ Fietta, S. & Cleverly, R., *supra* note 66, σελ. 519.

²⁴⁶ Papadakis, K., *supra* note 235.

²⁴⁷ *Nicaragua/Colombia*, παρ. 152-153.

²⁴⁸ Γενικότερα περί διαιτησίας μεταξύ άλλων βλ. Περράκης, Στ. & Μαρούδα, Μ. (2014). *Διεθνής Δικαιοσύνη. Θεσμοί, Διαδικασίες, Εφαρμογές Διεθνούς Δικαίου*. Αθήνα : Σάκκουλας

δικαιοδοσία του ΔΔΧ ούτε έχει επικυρώσει τη Σύμβαση ΔΘ. Συνεπώς η κατάσταση περιπλέκεται ακόμα περισσότερο, διότι το δίκαιο που θα εφαρμοστεί μεταξύ των δύο χωρών θα είναι εθιμικό αλλά και με το γεγονός ότι η διαπραγμάτευση είναι αναπόφευκτη, καθώς είναι απαραίτητη η σύναψη ενός συνυποσχετικού. Οι διαφωνίες των δύο χωρών για το ποιες διαφορές υφίστανται μεταξύ τους αλλά και για τη φύση τους, νομική ή πολιτική, μέχρι στιγμής αποτελούν ανυπέρβλητο εμπόδιο. Η δυσκολία, λοιπόν, έγκειται αφενός στην ανάγκη να πεισθεί η Τουρκία για την αναγκαιότητα της προσφυγής στη δικαιοσύνη και αφετέρου στην επίτευξη συμφωνίας των δύο μερών για τα όρια της δικαιοδοσίας του ΔΔΧ.

Υπενθυμίζεται, ότι τις ίδιες θέσεις με την Τουρκία έχει υιοθετήσει και η Λιβύη. Εκτός από το γεγονός ότι δεν είναι μέρος της Σύμβασης ΔΘ, παράλληλα δεν αναγνωρίζει τη μέθοδο της μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης ως υποχρεωτική. Παράλληλα, θεωρεί ότι τα νησιά αποτελούν «σχετικές περιστάσεις» και για αυτό στερούνται δικαιώματος σε λειτουργικές θαλάσσιες ζώνες. Η οριοθέτηση με τη Λιβύη περιπλέκεται ακόμα περισσότερο από την πολιτική αστάθεια η οποία επικρατεί εδώ και χρόνια στη χώρα. Όλες οι παραπάνω παράμετροι εξηγούν την αδυναμία προσέγγισης των δύο χωρών στο θέμα της οριοθέτησης. Παρά τις προσπάθειες της Ελλάδας για διαπραγματεύσεις για την οριοθέτηση στο Νότιο Κρητικό Πέλαγος-Λιβυκό Πέλαγος²⁴⁹ δεν έχει επιτευχθεί κάποιο πρακτικό αποτέλεσμα.

Σε περίπτωση επιλογής της δικαστικής οδού για την οριοθέτηση με τη Λιβύη, όπως και στις περιπτώσεις των άλλων χωρών, δεν απουσιάζει ένας βαθμός αβεβαιότητας. Ωστόσο, υπενθυμίζεται ότι τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα έχουν υιοθετήσει σε όλες τις αποφάσεις την χάραξη της μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης ως μέθοδο οριοθέτησης, την οποία απορρίπτει η Λιβύη και έχουν αναγνωρίσει ανεπιφύλακτα το δικαίωμα των νησιών σε υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ, κάτι το οποίο επίσης δεν αποδέχεται η γειτονική χώρα. Τα δύο στοιχεία που ίσως μπορούν να χαρακτηριστούν ως αρνητικά για τα ελληνικά συμφέροντα είναι η εκτεταμένη ακτή της Λιβύης, η οποία βρίσκεται απέναντι από τα ελληνικά νησιά, και το γεγονός ότι το ΔΔΧ αποφάσισε να μην δώσει λειτουργικές ζώνες σε μικρούς νησιωτικούς σχηματισμούς που βρίσκονταν σε κοντινή απόσταση από ένα μεγαλύτερο νησί (αυτό

²⁴⁹ Ροζάκης, Χ., *supra* note 142, σελ. 47.

ενδεχομένως να λειτουργήσει αρνητικά στην περίπτωση της Κρήτης και των γύρω μικρών νησιών). Αξίζει να σημειωθεί ότι στην πρόσφατη συμφωνία οριοθέτησης με την Τουρκία εφαρμόστηκε η γραμμή ίσης απόστασης, αλλά αγνοήθηκαν εντελώς τα ελληνικά νησιά.

Αντιθέτως, στην περίπτωση της Αιγύπτου και της Αλβανίας ενδεχομένως να είναι περισσότερο ωφέλιμο να προτιμηθεί η διαδικασία της σύναψης συμφωνίας, όπως άλλωστε ορίζουν και τα άρθρα της Σύμβασης ΔΘ. Ειδικότερα, όσον αφορά την Αίγυπτο, οι θέσεις των δύο χωρών ταυτίζονται ως προς τη μέθοδο της οριοθέτησης αλλά και για τα δικαιώματα των νησιών. Η μοναδική τροχοπέδη για τη σύναψη της συμφωνίας, όπως φαίνεται, αποτελεί το ζήτημα της επήρειας του Καστελλορίζου. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη τις τελευταίες εξελίξεις είναι πολύ πιθανό οι πολιτικές συνθήκες να ευνοήσουν τη σύναψη μίας συμφωνίας. Αντιθέτως, σε περίπτωση προσφυγής σε δικαστική οριοθέτηση, υπάρχει σοβαρό ενδεχόμενο τα ελληνικά νησιά να μη λάβουν πλήρη επήρεια αλλά και να τεθεί το ζήτημα των τουρκικών αξιώσεων στην περιοχή, όπως αναλύθηκε στην παρούσα εργασία.

Με την Αλβανία, από την άλλη, υπάρχει ήδη ένα ισορροπημένο συμβατικό πλαίσιο το οποίο εξασφαλίζει επαρκώς τα δικαιώματα και τον δύο χωρών. Η συμφωνία η οποία υπογράφηκε το 2009 μπορεί να αποτελέσει βάση για μία μελλοντική διαπραγμάτευση στο πλαίσιο μίας συνολικής επίλυσης των ζητημάτων που εκκρεμούν. Τέλος, ενδεχομένως η διαπραγμάτευση για την οριοθέτηση ενταγμένη σε ένα πλαίσιο συνολικής διευθέτησης διαφορών να δώσει περισσότερη ευελιξία στην ελληνική πλευρά για την επίτευξη του καλύτερου δυνατού αποτελέσματος, σε αντίθεση με μία διαπραγμάτευση αποκλειστικά για το θέμα της οριοθέτησης.

Όπως με την Αλβανία, έτσι και με την Ιταλία υπάρχει ήδη μία συμφωνία οριοθέτησης, η συμφωνία για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας του 1977, η οποία επίσης διασφαλίζει τα συμφέροντα των δύο χωρών. Για τη μετατροπή της ισχύουσας συμφωνίας σε συμφωνία ενιαίων θαλασσιών ορίων η διαπραγμάτευση ενδεχομένως να αποτελεί την καλύτερη οδό, εφόσον ήδη υπάρχει ένα συμβατικό πλαίσιο που εξυπηρετεί τα συμφέροντα των δύο χωρών και πάνω στο οποίο μπορεί να βασιστεί η μελλοντική συμφωνία. Αξίζει βέβαια να σημειωθεί ότι τα προηγούμενα χρόνια κατά

την προσπάθεια της διαπραγμάτευσης με την Ιταλία παρουσιάστηκε και το πρόβλημα της στάσης που θα τηρούσε η αλβανική πλευρά.

Υποστηρίζεται, όμως, ότι πριν την επίλυση των ζητημάτων που εκκρεμούν στο θέμα των οριοθετήσεων με οποιονδήποτε τρόπο, κρίνεται απαραίτητο η Ελλάδα να αξιοποιήσει τα δικαιώματα που της παρέχει το Δίκαιο της Θάλασσας και να πραγματοποιηθούν τα ακόλουθα βήματα: υιοθέτηση συστήματος ευθειών γραμμών βάσης, κλείσιμο κόλπων και επέκταση των χωρικών υδάτων στα 12 ν.μ. Πρώτα απ'όλα, η εφαρμογή συστήματος των ευθειών γραμμών βάσης εκτιμάται ότι θα αυξήσει τα ελληνικά χωρικά ύδατα κατά 3,3% κάτι το οποίο, σαφέστατα, εξυπηρετεί τα ελληνικά συμφέροντα.²⁵⁰ Όσον αφορά στην αύξηση των χωρικών υδάτων, κρίνεται απαραίτητο όχι μόνο επειδή έχει άμεση σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος, της αλιείας και με την ασφάλεια του κράτους, αλλά επειδή είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την οριοθέτηση όλων των άλλων θαλασσιών ζωνών. Όπως έχει προαναφερθεί, με την αύξηση της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ν.μ. το 71.2 % του Αιγαίου θα περιέλθει στην κυριαρχία της Ελλάδας. Παράλληλα, θα μειωθούν και οι περιοχές της υφαλοκρηπίδας προς οριοθέτηση και θα λυθούν και άλλες εκκρεμότητες, όπως η διαφορά των χωρικών υδάτων με το εύρος του εθνικού εναερίου χώρου.²⁵¹ Αναμφίβολα, η αύξηση θα επηρεάσει τις γειτονικές χώρες, είναι όμως νόμιμο δικαίωμα της Ελλάδας. Άλλωστε, το συμβατικό πλαίσιο της Σύμβασης ΔΘ με το θεσμό *transit passage* προστατεύει τα δικαιώματα των άλλων κρατών.

Επιπρόσθετα, εκτός από το ότι τα 12 ν.μ. αποτελούν ένα συμβατικά κατοχυρωμένο δικαίωμα είναι παράλληλα και η πρακτική που ακολουθούν τα κράτη της περιοχής. Όλα τα γειτονικά κράτη έχουν ή είχαν θεσπίσει στην περιοχή αιγιαλίτιδα ζώνη 12 ν.μ. με την Ελλάδα να αποτελεί τη μοναδική εξαίρεση (παράλληλα με την Τουρκία η οποία, ωστόσο, στη Μαύρη Θάλασσα διατηρεί κανονικά αιγιαλίτιδα 12 ν.μ.). Επιπρόσθετα, και στη νομολογία, η οποία αναλύθηκε παραπάνω, τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα επανειλημμένως επιβεβαίωσαν αφενός την υπεροχή της αιγιαλίτιδας ζώνης έναντι της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ και αφετέρου το δικαίωμα όλων των νησιωτικών σχηματισμών, ανεξαρτήτως του

²⁵⁰ Συρίγος, Α., *supra* note 145, σελ.46.

²⁵¹ Δίπλα, Χ.(04.06.2006). Η επίλυση των ελληνοτουρκικών διαφορών στο Διεθνές Δικαστήριο. *Καθημερινή*. Διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/252985/article/epikairothta/politikh/h-epilysh-twn-ellhnnotoyrkikwn-diaforwn-sto-die8nes-dikasthrio>

νομικού τους χαρακτηρισμού ή μεγέθους, σε αιγιαλίτιδα 12 ν.μ. Μάλιστα, αυτές τις αποφάσεις επικαλείται και η Τουρκία, η οποία αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους λόγους για τους οποίους η Ελλάδα δεν έχει προχωρήσει μέχρι σήμερα στην επέκταση των χωρικών υδάτων, για να υποστηρίξει τα δικά της επιχειρήματα.²⁵²

Ένα ακόμα ερώτημα για το οποίο έχουν εκφραστεί εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις είναι εάν η επέκταση πρέπει να είναι τμηματική ή συνολική. Το ισχυρότερο επιχείρημα των υποστηρικτών της τελευταίας άποψης είναι ότι η τμηματική επέκταση (η οποία έχει συζητηθεί πως πρέπει να ξεκινήσει από το Ιόνιο) θα αφήσει εκτός των γενικών ρυθμίσεων το Αιγαίο και θα ενισχύσει το τουρκικό επιχείρημα για την ιδιαιτερότητά του. Σε κάθε περίπτωση, είναι κρίσιμο όλα τα παραπάνω βήματα να προηγηθούν της οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών, διότι αφενός σε περίπτωση δικαστικής επίλυσης οι αποφάσεις των διεθνών δικαστηρίων είναι δεσμευτικές και αφετέρου το ίδιο ισχύει και για την οποιαδήποτε συμβατική οριοθέτηση.²⁵³

²⁵² Maritime Delimitation & Offshore Activities (Presentation -10 May 2019), <http://www.mfa.gov.tr/maritime-delimitation--offshore-activities--presentation-10-5-2019.en.mfa> .

²⁵³ Στρατή, Α., *supra* note 12, σελ. 168.

Πηγές- Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

1. Ιωάννου, Κ.& Στρατή, Α. (2013). *Δίκαιο της Θάλασσας*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
2. Νταβούτογλου, Α.(2010). *Το στρατηγικό βάθος. Η διεθνής θέση της Τουρκίας*. (επιμ.μτφρ. Ν. Ραπτόπουλος). Αθήνα: Ποιότητα.
3. Παπασταυρίδης, Ε. (2017). Το Δίκαιο της Θάλασσας. Στο Αντωνόπουλος & Μαγκλιβέρας (επιμ.).*Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*.Αθήνα:Νομική Βιβλιοθήκη.
4. Παπασταυρίδης, Ε.(2018). *Η Επίλυση των Διαφορών Οριοθετήσεων Θαλασσίων Ζωνών μέσα από τη Σύγχρονη Νομολογία*. (Στη διάθεση του συγγραφέα).
5. Περράκης, Σ.(επιμ). *Αιγαίο. Εξελίζεις και προοπτικές επίλυσης των ελληνοτουρκικών διενέξεων*. Πρακτικά ημερίδας Ελληνικής Εταιρείας Διεθνούς Δικαίου&Διεθνών Σχέσεων. Αθήνα : Σάκκουλας.
6. Περράκης,Στ.&Μαρούδα Μ. (2014). *Διεθνής Δικαιοσύνη. Θεσμοί, Διαδικασίες, Εφαρμογές Διεθνούς Δικαίου*. Αθήνα : Σάκκουλας, σελ.16.
7. Ροζάκης, Χρ. (2003). *Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Διεθνές Δίκαιο*. Αθήνα: Παπαζήση.
8. Σταυρινός, Μ. (1986). *Το πρόβλημα της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου*. Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας.
9. Στρατή, Α.(2012). *Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη*. Αθήνα : Νομική Βιβλιοθήκη.
10. Συρίγος, Α. (2016). *Ελληνοτουρκικές σχέσεις*. Αθήνα : Πατάκη
11. Συρίγος, Α. (2018) .*Τουρκικές διεκδικήσεις σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο*. Αθήνα :Καθημερινές Εκδόσεις.

Άρθρα σε εφημερίδες

1. (01.12.2019) Ν. Δένδιας από Κάιρο: Συμφωνία για επιτάχυνση της οριοθέτησης των ΑΟΖ μεταξύ Ελλάδας και Αιγύπτου. *Καθημερινή*.
<https://www.kathimerini.gr/1054352/article/epikairothta/politikh/n-dendias-apo-kairo-symfwnia-gia-epitaxynsh-ths-orio8ethshs-twn-aoz-meta3y-elladas-kai-aigypou>

2. (28.11.2019). Συμφωνία Τουρκίας - Λιβύης για τα θαλάσσια σύνορα στη Μεσόγειο. *Καθημερινή*.
<https://www.kathimerini.gr/1053876/article/epikairothta/politikh/symfwnia-toyrkias---livyhs-gia-ta-8alassia-synora-sth-mesogeio>
3. Δίπλα, Χ., (04.06.2006). Η επίλυση των ελληνοτουρκικών διαφορών στο Διεθνές Δικαστήριο. *Καθημερινή*.
<https://www.kathimerini.gr/252985/article/epikairothta/politikh/h-epilysh-twn-ellhnotoyrkikwn-diaforwn-sto-die8nes-dikasthrio>
4. Καραμπογιάς, Α. (01.08.2017). Εποικισμός ελληνικών νησιών. Υπάρχουν οφέλη;, https://www.huffingtonpost.gr/entry/-12765_gr_17641774
5. Λιάκουρας, Π. (17.07.2016). Άποψη: Ποια είναι τα κρίσιμα σημεία. *Καθημερινή*.
<https://www.kathimerini.gr/867760/article/epikairothta/kosmos/apoyh-poia-einai-ta-krisima-shmeia>
6. Νέδος, Β. (29.11.2019). Μνημόνιο Τουρκίας με τη Λιβύη. *Καθημερινή*.
<https://www.kathimerini.gr/1053976/gallery/epikairothta/politikh/mnhmonio-toyrkias-me-livyh>
7. Συρίγος, Α. (18.11.2018). Οι τουρκικοί τυχοδιωκτισμοί επί χάρτου. *Καθημερινή*.
<https://www.kathimerini.gr/995745/gallery/epikairothta/politikh/toyrkikoi-tyxodiwtismo-i-epi-xartoy>
8. Συρίγος, Α. (17.05.2009). Θαλάσσια οριοθέτηση Ελλάδος-Αλβανίας.
http://infognomonpolitics.blogspot.com/2009/05/blog-post_2258.html

Νόμοι

Νόμος 2289/1995, «Αναζήτηση, Έρευνα και Εκμετάλλευση Υδρογονανθράκων και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 27/1995. Διαθέσιμο στο: <http://www.ypeka.gr>

Νόμος 4001/2011, «Για τη λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου, για Έρευνα, Παραγωγή και δίκτυα μεταφοράς Υδρογονανθράκων και άλλες ρυθμίσεις». Διαθέσιμο στο <http://www.ypeka.gr>

Ξενόγλωσση

1. Elferink, A. (ed.), Busch, S. (ed.), Henriksen, T. (ed.) (2018). *Maritime boundary delimitation: the case law: is it consistent and predictable?* Cambridge: Cambridge University Press.

2. Athanasopoulos, H. (2001) .*Greece, Turkey and the Aegean Sea: A Case Study in International Law*. Jefferson, N.C. : McFarland,
3. Cleverly,R.& Fietta, St. (2016). *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*. Oxford: Oxford University Press.
4. Cottier,Th.(2015). *Equitable Principles of Maritime Boundary Delimitation:The Quest for Distributive Justice in International Law*. Cambridge: Cambridge Univesity Press
5. Murphy, S. D. (2017). *International law relating to islands*. Leiden: Brill Nijhoff
6. Papastavridis, E.(2020). *The Contemporary Law of Maritime Delimitation: Lessons Learnt by the Recent Case-Law*. Liber Amicorum, H. Dipla. Κείμενο που έχει υποβληθεί προς δημοσίευση. Paris : Pedone.
7. Rothwell, D. (ed.), Elferink, A. (ed.), Scott, K. (ed.),Stephens, T. (ed.) (2015).*The Oxford Handbook of the Law of the Sea*. Oxford: Oxford University Press.
8. Heraclides, A. (2010). *The Greek-Turkish Conflict in the Aegean: Imagined Enemies*. UK: Palgrave Macmillan

Αρθρα

1. Aké L.Abe (2009). The concept of equidistance/relevant circumstances in the development of the law of maritime delimitation. *World Maritime University Dissertations*. 78.
2. Costs and benefits arising from the establishment of maritime zones in the Mediterranean Sea, Final Report. 2013,
https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/sites/maritimeaffairs/files/docs/body/maritime-zones-mediterranean-report_en.pdf
3. Francioni, F. *The status of the gulf of Sirte in international law*.
<https://surface.syr.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1172&context=jilc>
4. Gavouneli,M.(2017). *Delimiting Delimitation: Lessons Learned from the ITLOS Chamber Judgment on the Dispute Concerning Delimitation of the Maritime, Boundary between Ghana and Côte D'Ivoire in the Atlantic Ocean*,
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3054575
5. Hugo Ignacio Llanos (2002). Low-Tide Elevations: Reassessing Their Impact on Maritime Delimitation.14 Pace Int'l L. Rev. 255.

6. Ioannides, N.(2017) A Commentary on the Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Ghana and Côte d'Ivoire in the Atlantic Ocean (Ghana/Côte d'Ivoire), *Maritime Safety and Security Law Journal*, 48,
7. Jon M. Van Dyke (2005). An Analysis of the Aegean Disputes under International Law. *Journal Ocean Development & International Law* .Volume 36, 2005 - Issue 1.
8. Olorundami, F. (2017). Objectivity versus Subjectivity in the Context of the ICJ's Three-stage Methodology of Maritime Boundary Delimitation. *The International Journal of Marine and Coastal Law* 32, σελ. 36–53.
9. Papadakis, K. (2018). The Greece-Turkey dispute in the Aegean and the ICJ sea border delimitation case of Ukraine Romania: similarities and differences in a comparative perspective. *European Quarterly of Political Attitudes and Mentalities*, 7(3), 36-46.
10. Saltzman, D. *A legal survey of some of the Aegean Issues of dispute and prospects for a non-judicial multidisciplinary solution.*
11. Schofield, C.(2013). One step forwards, two steps back? Progress and challenges in the delimitation of maritime boundaries since the drafting of the United Nations Convention on the Law of the Sea, Στο : G. Xue & A. White(ed), *30 Years of UNCLOS (1982-2012): Progress and Prospects*, 217-239. China.
12. Solomou, A. (2017). A Commentary on the Maritime Delimitation Issues in the Croatia v. Slovenia Final Award, EJIL: Talk! <https://www.ejiltalk.org/a-commentary-on-the-maritime-delimitation-issues-in-the-croatia-v-slovenia-final-award/>
13. Tanaka, Y. (2008). Reflections on Maritime Delimitation in the Nicaragua/Honduras Case, *Max-Planck-Institut für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht, ZaöRV* 68 , σελ. 903-937.
14. Yenigun, C. Aegean Maritime Boundaries: Issues and Resolutions. https://www.academia.edu/13220506/AEGEAN_MARITIME_BOUNDARIES_ISSUES_AND_RESOLUTIONS
15. Yunus Emre Acikgonul (2016) Reflections on the Principle of Non-Cut Off: A Growing Concept in Maritime Boundary Delimitation Law. *Ocean Development & International Law*, 52-71, <https://doi.org/10.1080/00908320.2016.1124485>

Άρθρα σε εφημερίδες

1.Papachelas, A. Turkish FM sets out terms for Aegean. Ahmet Davutoglu suggests Kastelorizo should not be part of a package agreement.

<http://www.mfa.gov.tr/data/ENFORMASYON/Turkish%20FM%20sets%20out%20terms%20for%20Aegean.pdf>